

Psykisk vold inden for lovens rammer

– Muligheder og begrænsninger i retsliggørelsen af psykisk vold

Gruppe 9

Mie Mølbak & Caroline Skovgård Jørgensen

Specialeafhandling i Kriminologi, 4. semester 2021

Vejleder: Annick Prieur

Antal ord: 29.533

AALBORG
UNIVERSITET

STUDENTERRAPPORT

NORDJYLLANDS **POLITI**

Tak til

Nordjyllands Politi for tilliden og et givende samarbejde.

Studienævnet for Kriminologi for troen på specialets bidrag og den økonomiske støtte til at søge aktindsigt i de uundværlige domsudskrifter.

Annick Prieur for kyndig og altid veloplagt vejledning.

Jeres hjælp har betydet alverden for tilblivelsen af dette speciale!

Mie Mølbak & Caroline Skovgård Jørgensen

Kandidatuddannelsen i Kriminologi

Aalborg Universitet, juni 2021

Tro- og loveerklæring

Det erklæres herved på tro og love, at vi egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende opgave. Alle citater i teksten er markeret som sådanne. Vi er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<https://www.aau.dk/uddannelser/studievejledning/regler/plagiat>

Vi er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står vi inde for, at oplysninger om antal ord stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

Psychological violence is a new phenomenon in the Danish criminal justice system. A law against degrading and coercive behavior in close relations was introduced in Straffeloven under § 243 in 2019 because legislators wanted to protect the victims of this kind of behavior with a legal defense.

The objective of this master thesis is to examine the application of the Danish law against psychological violence as well as the possibilities and limitations of the criminalization.

Our approach is explorative as this is the first research of its kind examining the new law. Using mixed methods, we have examined 631 police reports and 29 court transcripts to analyze the selection of cases within the criminal justice system. This was made possible through our collaboration with the danish police, who have provided us with information of every reported case of psychological violence in Denmark.

The analysis shows that the new law is difficult to use in practice and very few perpetrators have so far been convicted of psychological violence. The main challenge is the many legal requirements of the law that also leaves a significant room for police, prosecutor and court discretion.

The phenomenon, which in practice falls under the legal definition of psychological violence, is relatively homogeneous. Whereas the 631 police reports contain diverse narratives, gender representation and relations between perpetrator and victim, the 10 convictions tell similar stories. The narrative is about a male perpetrator battering his female partner. This seems to confirm the formula story about domestic violence and thereby exclude many reported cases.

The criminal justice approach to the problem of psychological violence has so far been unsuccessful in meeting its objective to protect victims. There is a possibility that the legislation will help build normative barriers against the criminalized behavior, but this theoretical effect is long-term and dependent on the application of the law. If Denmark wants to prosecute more cases of psychological violence and convict more perpetrators, we argue that legislators will have to consider a rephrasing of the law to make it easier to use in practice.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	7
2. Problemfelt	8
2.1 Psykisk volds opståen som et samfundsproblem	8
2.2 Viden om psykisk vold	12
2.3 Politiske og juridiske reaktioner	14
3. Problemformulering	16
4. Forskningsdesign	17
4.1 Eksplorativ undersøgelsestilgang	19
4.2 Tværsnitsdesign	19
5. Teoretiske perspektiver	20
5.1 Konstruktivisme	20
5.2 Straffeteori	22
5.3 Retssociologi	24
6. Metode	25
6.1. Dokumentanalyse	25
6.1.1 Politiets registerdata som empiri	26
6.1.2 Domsudskrifter som empiri	29
6.1.3 Udvælgelse af variable og kodning	31
6.1.4 Kvalitativ dokumentanalyse	33
6.1.5 Anonymisering	34
6.2 Kvalitetsvurdering	34
6.2.1 Gentagelighed	34
6.2.2 Reliabilitet	35
6.2.3 Generaliserbarhed	36

7. Analyse	36
7.1 Kvantitativt overblik	37
7.2 Ulovlig psykisk vold, der ikke kommer til politiets kendskab	40
7.3 Anmeldelser	41
7.3.1 Relationer og karakteristika	41
7.3.2 Psykisk vold ifølge anmeldelserne	47
7.4 Henlæggelser	54
7.5 Sager med tiltalerejsning	58
7.5.1 Relationer og karakteristika	59
7.5.2 Psykisk vold ifølge anklageskriftet	62
7.5.3 Relaterede anklagepunkter	64
7.5.4 Øvrige anklagepunkter og tidligere straffe	66
7.6 Frifindelser	67
7.6.1 Rettens begrundelse for frifindelse	67
7.7 Fældende afgørelser	76
7.7.1 Relationer og karakteristika	76
7.7.2 Psykisk vold ifølge dommene	78
7.7.3 Relaterede anklagepunkter	82
7.7.4 Rettens begrundelse for at dømme	84
7.7.5 Straffen for psykisk vold	86
8. Diskussion	88
8.1 Den strafferetlige konstruktion af psykisk vold	88
8.2 Lovens status som strafferetligt værn mod psykisk vold	92
9. Konklusion	98
10. Litteraturliste	101

1. Indledning

De seneste år har psykisk vold fået stigende opmærksomhed, hvilket i 2019 førte til en ændring af Straffeloven, hvor psykisk vold nu bliver adresseret direkte i § 243. Daværende justitsminister Søren Pape Poulsen udtalte i forbindelse med kriminaliseringen, at lovbestemmelsen skulle fungere som et *strafferetligt værn* mod psykisk vold (Justitsministeriet, 2019a). I lovforslaget begrundede han kriminaliseringen med hensynet til ofre:

“De negative konsekvenser af psykisk vold kan – især i nære relationer – være langvarige eller endog livsvarige, da den psykiske vold nedbryder ofrenes psykiske integritet. Det er derfor afgørende at værne om ofre og deres retsfølelse, så de får den beskyttelse, forståelse og anerkendelse fra samfundet, som de fortjener”
(Folketinget, 2019:3).

Næsten to år efter, den nye lov trådte i kraft, da vi påbegyndte dette speciale, var det kun lykkedes at retsforfølge 30 sager om psykisk vold, hvoraf de fleste endte i frifindelse. Kun 10 psykisk voldsudøvere blev dømt og straffet for deres forbrydelse. Disse tal står i skærende kontrast til estimaterne af voldsformens udbredelse (jf. 2.2). Loven mod psykisk vold har altså i praksis værnet om forsvindende få ofres retsfølelse.

Vi har indgået et specialesamarbejde med Nordjyllands Politi om at undersøge, hvor straffesagskæden hopper af i disse sager. Gennem samarbejdet har vi fået adgang til data om 631 anmeldte sager om psykisk vold i Danmark. Derudover har vi ved at søge aktindsigt ved domstolene fået adgang til 29 ud af de 30 relevante domsudskrifter. Dette solide datagrundlag har gjort det muligt for os at undersøge, hvordan Straffelovens § 243 anvendes i praksis. Specialet placerer sig dermed i den retssociologiske tradition for undersøgelse af anvendt lov.

Psykisk vold er fortsat på den politiske dagsorden. Voldsformen er et vigtigt fokusområde i aftalen om politiet og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023, hvor det fremgår, at aftaleparterne arbejder på at *”præcisere ordlyden af straffelovens § 243, så det klart signaleres, at negativ social kontrol udgør kerneområdet”* (Justitsministeriet, 2020:9). Dette vidner om, at lovbestemmelsen i sin nuværende form ikke lever op til lovgivernes forventning, hvorfor aftaleparterne allerede nu

planlægger at ændre den. Det er uvist, hvad grundlaget er for denne beslutning, da lovens anvendelse i praksis ikke har været undersøgt. Dette speciale skal bidrage til oplysning af politikernes arbejde med den planlagte lovændring, ligesom det skal bidrage med viden til myndigheder, organisationer og forskning, der beskæftiger sig med psykisk vold.

Vores ønske om at forstå kriminaliseringen af psykisk vold kræver en socialkonstruktivistisk undersøgelsestilgang, hvorfor vi vil starte med at klarlægge, hvordan psykisk vold blev konstrueret som et samfundsproblem og retsliggjort. På baggrund af data fra politiet og domsudskrifter karakteriserer vi sagerne om psykisk vold på de forskellige niveauer af straffesagskæden. Vi sammenligner anmeldelserne med de sager, der rejses ved domstolene, ligesom vi sammenligner tiltalerejsninger med fældende retsafgørelser. Vi undersøger også begrundelsen for henlæggelse eller frifindelse i de frafaldne sager. Analysen danner grundlag for en diskussion om lovens anvendelse i praksis. Først diskuterer vi, hvad der i retspraksis kategoriseres som psykisk vold og betydningen af denne kategorisering, hvorefter vi stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt Straffelovens § 243 kan leve op til lovgivernes ambitioner om, at loven skal beskytte ofre og fungere som et strafferetligt værn mod psykisk vold.

2. Problemfelt

Psykisk vold er et nyt fænomen i strafferetlig forstand, og det er væsentligt at forstå baggrunden for kriminaliseringen, før vi undersøger anvendelsen af lovbestemmelsen i praksis. Formålet med dette afsnit er således at beskrive denne kontekst.

2.1 Psykisk volds opståen som et samfundsproblem

Vold begået inden for hjemmets fire vægge er et relativt nyt samfundsproblem. Mishandling og seksuelle overgreb i nære relationer findes i alle lande, kulturer og samfund, og det har det formentlig altid gjort, men tidligere anså man problemet som værende privat, hvorfor ofre blev overladt til sig selv (Ali, Dhingra & McGarry, 2016:16; Skjørten, 1994:280). Den opfattelse blev der imidlertid lavet om på, da kvindebevægelsen og forskningen i løbet af 70'erne og 80'erne hev problemet ud af de private hjem og frem i lyset. Legalstrategien blev tildelt en central plads i

bekæmpelsen af den vold, der tidligere ansås som privat, og retsoptimismen var stor (Skjørten, 1994:280).

Psykisk vold foregår netop ofte i nære relationer, men der skulle gå endnu en årrække, før denne type vold fik opmærksomhed. Først skulle fænomenet selvstændigt defineres. Viden om vold i nære relationer var i 70'erne begrænset, men i dag er det bredt anerkendt, at der findes flere forskellige typer vold, der udspiller sig inden for familiens rammer (Kelly & Johnson, 2008:477). Fænomenet er komplekst. En række forskere har gennem årene foreslået forskellige typologier til at karakterisere volden, hvilket er essentielt for at forstå dens kompleksitet, distinkte årsager, sammenhænge og konsekvenser. Det betyder imidlertid, at der også findes forskellige forståelser, afgrænsninger og definitioner af psykisk vold (Ali, Dhingra & McGarry, 2016:17).

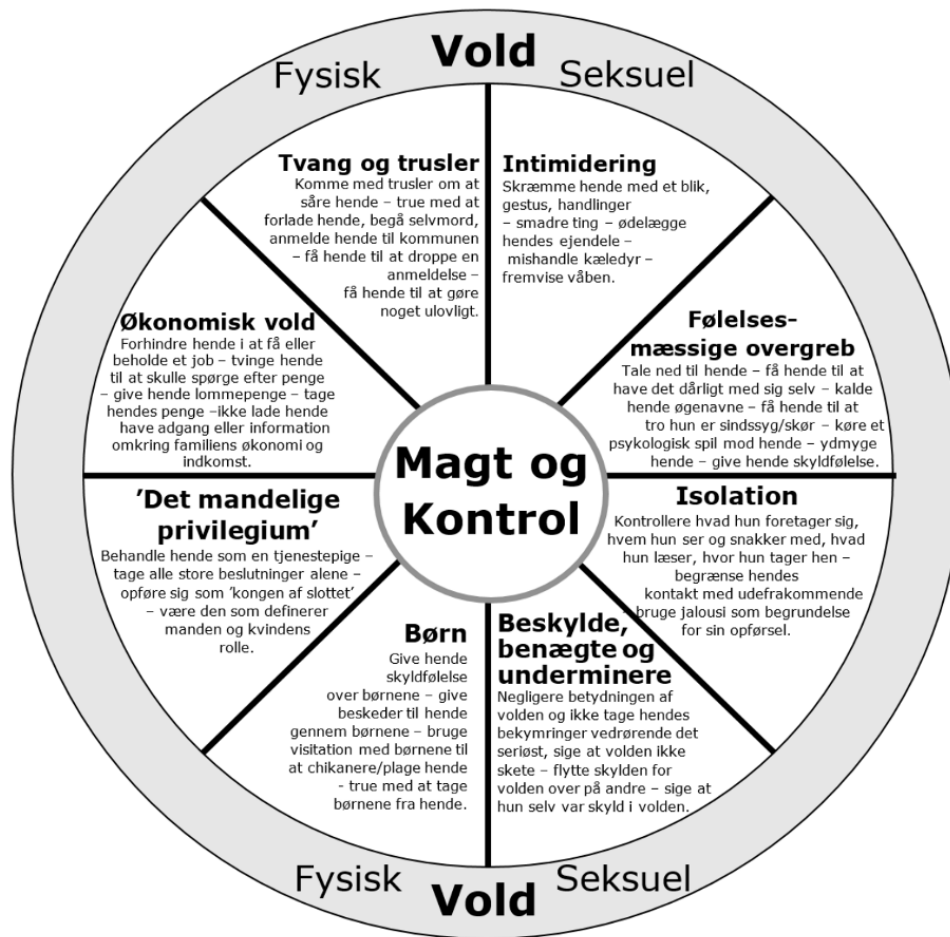
Verdenssundhedsorganisationen WHO arbejder med en forholdsvist bred voldsforståelse med fokus på den skade, den udsatte lider: *"IPV [intimate partner violence] refers to any behaviour within an intimate relationship that causes physical, psychological or sexual harm to those in the relationship"* (WHO & PAHO, 2012:1). Mange tænker måske først og fremmest på vold som et fysisk overgreb, men WHO inkluderer også psykisk og seksuel skade i sin definition. For yderligere at understrege, hvad der kan defineres som voldshandlinger, inddeler organisationen partnervold i fire typer adfærd: Fysisk vold, seksuel vold, følelsesmæssig (psykologisk) mishandling og kontrollerende adfærd (WHO & PAHO, 2012:1).

Flere typologier kategoriserer følelsesmæssig mishandling og kontrollerende adfærd under samme voldstype. Den norske psykolog Per Isdal (2002) kalder denne overordnede kategori for psykisk vold, som derudover dækker over direkte trusler, indirekte trusler, degraderende og ydmygende adfærd, udadreagerende jalousi og isolering. Handlingerne må ifølge Isdal ske i et nært forhold, før de kan kategoriseres som psykisk vold. Han definerer psykisk vold således: *"Psykisk vold er alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel"* (Isdal, 2002:49). Isdals voldsdefinition rummer altså ikke udelukkende adfærd, der skader den udsatte, men også skræmmende, krænkende, styrende og dominerende handlinger. Desuden pointerer

Isdal, at volden i nogle tilfælde er mulig på grund af en magtulighed mellem offer og gerningsperson.

Den nok mest indflydelsesrige partnervoldstypologi er udarbejdet af den amerikanske sociolog Michael P. Johnson. Typologien er ikke lavet på baggrund af den enkelte voldshandling, men derimod over det generelle voldsmønster i forholdet (Ali, Dhingra & McGarry, 2016:18). I forbindelse med dette speciale er det interessant at se nærmere på den type, Johnson kalder *coercive controlling violence*, *tvingende kontrol*, da begrebet dækker over et mønster af følelsesmæssigt voldelig intimidering, tvang og kontrol kombineret med fysisk vold mod en partner (Kelly & Johnson, 2008:478). Magt- og kontrolhjulet (jf. Figur 1) præsenterer grafisk de primære former for kontrol, der kan udgøre tvingende kontrol. Fysisk og seksuel vold forekommer ofte i forbindelse med denne voldstype, men ikke nødvendigvis. Strategierne kan dog være særligt effektive, hvis der tidligere har været anvendt fysisk vold i forholdet (Kelly & Johnson, 2008:481). Tvingende kontrol har mange ligheder med Isdals beskrivelse af psykisk vold, men det helt centrale i Johnsons typologi er altså det vedvarende mønster af magt og kontrol.

Figur 1 - Magt- og kontrolhjulet (The Duluth Model).

Kilde: (Danner & Røde Kors, 2018:13).

Tvingende kontrol indeholder et kønsaspekt. Det argumenterer Johnson for på baggrund af en række empiriske studier. Johnsons egen forskning viser, at denne voldstype udøves af mænd mod kvinder i heteroseksuelle forhold i op til 97 procent af tilfældene. Voldstypen gik først under navnet *patriarchal terrorism*, men Johnson ændrede det i en senere typologi til *intimate terrorism* og igen senere til *coercive controlling violence* i erkendelse af, at kvindelige udøvere forekommer, omend det er sjældent, og at volden ikke altid har afsæt i patriarkalske strukturer (Kelly & Johnson, 2008:478-479,482). Når visse forskere argumenterer for kønssymmetri i partnervold, skyldes det ifølge Johnson, at de ikke skelner mellem forskellige voldstyper (Johnson, 2005).

En anden amerikansk sociolog, Evan Stark, går fortsat radikalt til kønsspørgsmålet. Han mener, at det er kønsulighed, der tillader mænd (men sjældent kvinder) at udøve tvingende kontrol. Det sker gennem afgrænsede handlinger, der former et mønster af dominans med det formål at fange partneren og gøre denne til underordnet (Stark, 2009:199). I kernen af Starks teori om tvingende kontrol er en analogi med gidseltagning, kidnapning og andre forbrydelser mod den personlige frihed, hvilket forbinder de voldsramte kvinders situation med en større diskurs om menneskerettigheder. På den måde underminerer Stark det rationale, der begrænser straffesystemet i at gribe ind, da der dermed ikke længere er tale om et "familieanliggende". Analogien understøtter troen på, at voldsramte kvinder er "gidsler i hjemmet", hvilket antyder, at der derimod er tale om et politisk anliggende (Stark, 2009:203-204). Starks teori rummer dermed nogle værdiforpligtelser til at gøre problemet juridisk (Stark, 2020:45-46).

Stark er således fortalende for brug af lovgivning mod tvingende kontrol, og flere lande har lyttet. Johnsons og Starks modeller har været særligt indflydelsesrige i arbejdet med at fortolke skaderne forbundet med ikke-fysisk vold, som flere lande de seneste år er begyndt at lovgive imod (McMahon & McGorrrery, 2020:4). I England og Wales er Starks teori endda forsøgt direkte omsat til en lovbestemmelse (Wiener, 2020:159).

2.2 Viden om psykisk vold

Hvert år udsættes 2,5 procent af danskerne for psykisk partnervold. Sådan lyder et estimat over fænomenets udbredelse fra Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, VIVE, der har foretaget den eneste kortlægning af psykisk partnervold i Danmark. Den psykiske partnervold er dobbelt så udbredt som den fysiske og dermed den mest udbredte form for vold i nære relationer ifølge kortlægningen, der desuden har undersøgt udbredelsen af seksuel og økonomisk vold (Ottosen & Østergaard, 2018:35). Skandinaviske studier er enige om, at psykisk vold er mere udbredt end andre former for partnervold, men studierne finder særdeles varierende forekomster. Et studie vurderer for eksempel, at 5,6 procent af kvinderne har oplevet at være udsat for psykisk partnervold, mens et andet finder, at livstidsprævalensen er 41 procent. Variationen i undersøgelsesresultater kan være et udtryk for forskellige spørgemåder, da psykisk vold er særdeles vanskeligt at operationalisere (Ottosen & Østergaard, 2018:21,24-25).

Forskning, der beskæftiger sig med psykisk vold, mangler definatorisk konsensus, ligesom forskningsfeltet generelt er umodent. Det mener psykolog Diane R. Follingstad, der har beskrevet de begrebsmæssige og metodologiske udfordringer, hun ser som forsker i psykisk vold. Hun mener ikke, at de nuværende metoder er sofistikerede nok til at måle fænomenet (Follingstad, 2007). Den danske undersøgelse fra VIVE har forsøgt at operationalisere Istanbulkonventionens definition af psykisk vold ved at spørge: *"Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har truet dig med vold? Har du inden for det sidste år oplevet, at en person har nedværdiget eller ydmyget dig, latterliggjort dig, kritiseret dig konstant eller kaldt dig øgenavne?"* (Ottosen & Østergaard, 2018:27). Der bliver også spurgt til offerets relation til udøveren. Operationaliseringen skelner ikke mellem enkelthandlinger og mere alvorlige tilfælde af psykisk vold. Forekomsten må forventes at være lavere for vedvarende og kontrollerende handlemønstre end VIVEs estimat for psykisk vold.

Psykisk vold er et kønnet fænomen, viser den danske kortlægning. Kvinder er tre gange så udsat som mænd, mens mandlige udøvere står bag langt størstedelen af volden. Én procent af befolkningen har inden for en periode på ét år været udsat for flere forskellige typer partnervold, hvoraf de fleste har oplevet psykisk vold sammen med fysisk vold og/eller seksuel tvang. Her er kønsforskellen endnu mere markant med 80 procent kvinder (Ottosen & Østergaard, 2018:38,43-44).

Børn udsættes også for psykisk vold. Resultater fra et studie af forekomsten af forskellige former for børnemishandling i Danmark viser, at 5,2 procent af de adspurgte voksne havde været udsat for psykisk vold i hjemmet før 12-års alderen. Her er det dog igen værd at bemærke, at operationaliseringen af psykisk vold også inkluderer enkeltstående episoder som eksempelvis trusler om at blive smidt ud hjemmefra (Christoffersen et al., 2013:153).

Konsekvenserne af psykisk vold er omfattende, vurderer Lev Uden Vold, der har kortlagt forskningen på området. Forskningen viser, at psykisk vold blandt andet kan føre til mindreværd, søvnproblemer, depression, angst og PTSD. De udsatte kan trække sig fra sociale relationer, og det psykiske pres kan også føre til fysiske symptomer som vægtproblemer og generelt nedsat helbred (Oldrup et al., 2018:5-6).

2.3 Politiske og juridiske reaktioner

De alvorlige skadevirkninger var et centralt argument, da Folketinget i 2019 indførte psykisk vold som en selvstændig bestemmelse i dansk straffelov. Daværende justitsminister Søren Pape Poulsen argumenterede for, at ofrene med en sådan bestemmelse og en strafferamme på op til tre år ville få et *strafferetligt værn* mod volden. Fysisk og psykisk vold skulle sidestilles, mente den konservative justitsminister med henvisning til *rystende eksempler* på mennesker, der isoleres og nedbrydes under et regime af psykisk vold: *"Denne form for vold har vi ikke været gode nok til at tage hånd om i samfundet. Vi har set på de blå mærker, men vi har glemt de ar på sjælen, der måske stikker langt dybere"* (Justitsministeriet, 2019a). Den nye bestemmelse fik følgende ordlyd:

"Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulepende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år" (jf. Straffeloven § 243).

En række betingelser skal ifølge bestemmelsen være opfyldt for at dømme nogen for psykisk vold, og blandt andet husstandstilknytning, tidsperiode, adfærdens karakter og egnethed til utilbørlig styring skal kunne bevises.

År forinden havde Istanbulkonventionen fra 2011 forpligtet underskriverne, herunder Danmark, til at sikre, at *"det er strafbart med forsæt at forøve alvorlig skade på en persons psykiske integritet ved anvendelse af tvang eller trusler"* (Udenrigsministeriet, 2014). Istanbulkonventionen har til formål at bekæmpe vold mod kvinder og vold i hjemmet, og den kommer med en erkendelse af, at visse voldsformer er kønsbetingede og udtryk for strukturelle forskelle mellem kønnene (Europarådet, u/å). Danmark har altså en international forpligtelse til at kriminalisere denne form for vold. I forbindelse med ratificeringen i 2013 vurderede Justitsministeriet dog, at psykisk vold, som beskrevet i konventionens Artikel 33, allerede var kriminel efter dansk strafferet under § 245 om forsætlig tilføjelse af skade på legeme eller helbred og § 266 om alvorlige trusler. Derudover forudså ministeriet, at en lov mod psykisk vold ville medføre bevismæssige vanskeligheder (Rasmussen, 2014:78-79). Seks år senere ændrede Justitsministeriet som bekendt holdning og

indførte en selvstændig kriminalisering af psykisk vold. Ministeriet mente nu, at de gældende strafbestemmelser ikke i tilstrækkelig grad beskytter mod krænkelse af den psykiske integritet. Ulovlig tvang efter Straffelovens § 260 og vanrøgt efter § 213 blev i lovforslaget føjet til listen over relevante bestemmelser i forbindelse med psykisk vold, men Justitsministeriet ville også gerne kriminalisere mindre alvorlige psykiske voldshandlinger, der udgør et mønster, da disse ifølge ministeriet kan virke lige så krænkende på den udsatte som mere alvorlige enkeltstående handlinger. De bevismæssige udfordringer var heller ikke længere et tilstrækkeligt argument for ikke at lovgive mod psykisk vold (Folketinget, 2019:5-6).

Under lovgivningsprocessen blev der tilsyneladende ikke skelet til vores nabolande Norge og Sverige, der ellers har års erfaring fra retspraksis på området. Sverige indførte i 1998 en bestemmelse om ”kvindefreds krænkelse”. Bestemmelsen kriminaliserer systematiske krænkelse af en kvindes integritet i en nær relation til en mand, og den omfatter eksempelvis overfald, trusler, ulovlig tvang, chikane og seksuel udnyttelse (Uppsala Universitet, u/å). I Norge er trusler, tvang, frihedsberøvelse, vold og ”andre krænkelse” omfattet af Lov om straff § 282 om mishandling i nære relationer fra 2009. Handlingerne skal være alvorlige eller gentagne (Lovdata, u/å). England og Wales lovgav i 2015 mod tvingende eller kontrollerende adfærd i nære relationer. Dette var som tidligere nævnt et forsøg på at oversætte Starks teori om tvingende kontrol til en lovbestemmelse (Wiener, 2020). Skotland indførte i 2018 en lov, der specifikt definerer og kriminaliserer vold i hjemmet. Loven beskriver psykisk vold og placerer denne i centrum for den kriminaliserede adfærd. Stark selv har kaldt den skotske lov ”den nye gyldne standard” (Scott, 2020).

Hvert land har altså valgt sin egen individuelle kriminaliseringsløsning på dette komplekse fænomen, der er forsøgt indfanget under begreber som psykisk vold og tvingende kontrol. Fænomenet er oprindeligt begrebsliggjort af kliniske praktikere, der arbejder med voldsramte kvinder, hvilket gør det vanskeligt at oversætte til lov og implementere i et strafferetligt system (Walklate, Fitz-Gibbon & McCulloch, 2017).

To år er gået, siden den danske lov trådte i kraft 1. april 2019, og der er allerede politisk stemning for at ændre ordlyden af bestemmelsen (Justitsministeriet, 2020). Der findes endnu ingen

retssociologiske undersøgelser af Straffelovens § 243, hvorfor lovens præcise anvendelse i praksis endnu er ukendt. Dette videnshul agter vi at afdække i dette speciale.

3. Problemformulering

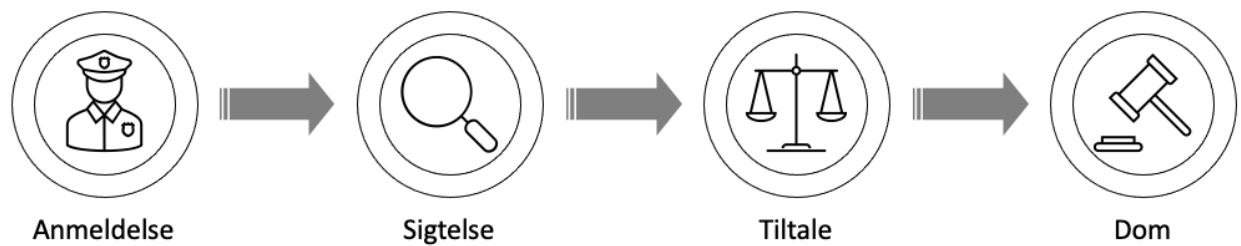
Den nylige retsliggørelse af psykisk vold giver anledning til at undersøge følgende:

Hvordan anvendes Straffelovens § 243 i praksis, og hvad er mulighederne og begrænsningerne i retsliggørelsen af psykisk vold?

Vi vil besvare spørgsmålet ved at karakterisere og sammenligne sagerne om psykisk vold på hvert niveau af straffesagskæden, ligesom vi undersøger begrundelsen for henlæggelse eller frifindelse i de sager, der frasorteres. Med afsæt i denne analyse vil vi diskutere, hvad der i retspraksis kategoriseres som psykisk vold og betydningen af dette, hvorefter vi vil diskutere lovens potentiale som et strafferetligt værn mod psykisk vold. Psykisk vold vil på den måde være omdrejningspunktet for en mere principiel diskussion om retsliggørelse. Retsliggørelse skal her forstås som den statslige regulering af nye livsområder, der resulterer i nye love og retslige regler (Dalberg-Larsen, 1991:133).

Straffesagskæden udgøres af en række led, der starter med, at politiet får kendskab til en mulig lovovertrædelse. Dette stadie kaldes i politiets statistik for en *anmeldelse*, uanset hvordan politiet er blevet opmærksom på forholdet. Efterfølgende kan politiet *sigte* en person for lovovertrædelsen, hvis der findes rimelig grund herfor, hvorefter anklagemyndigheden vurderer, om der er grundlag for at rejse *tiltale*. Hvis det er tilfældet, går denne type straffesager videre til retten, der vil afsige en afgørelse i sagen. Afgørelsen kan være en frifindelse eller en *dom* (Pedersen, 2018:67-71).

Figur 2 - Illustration af straffesagskæden.

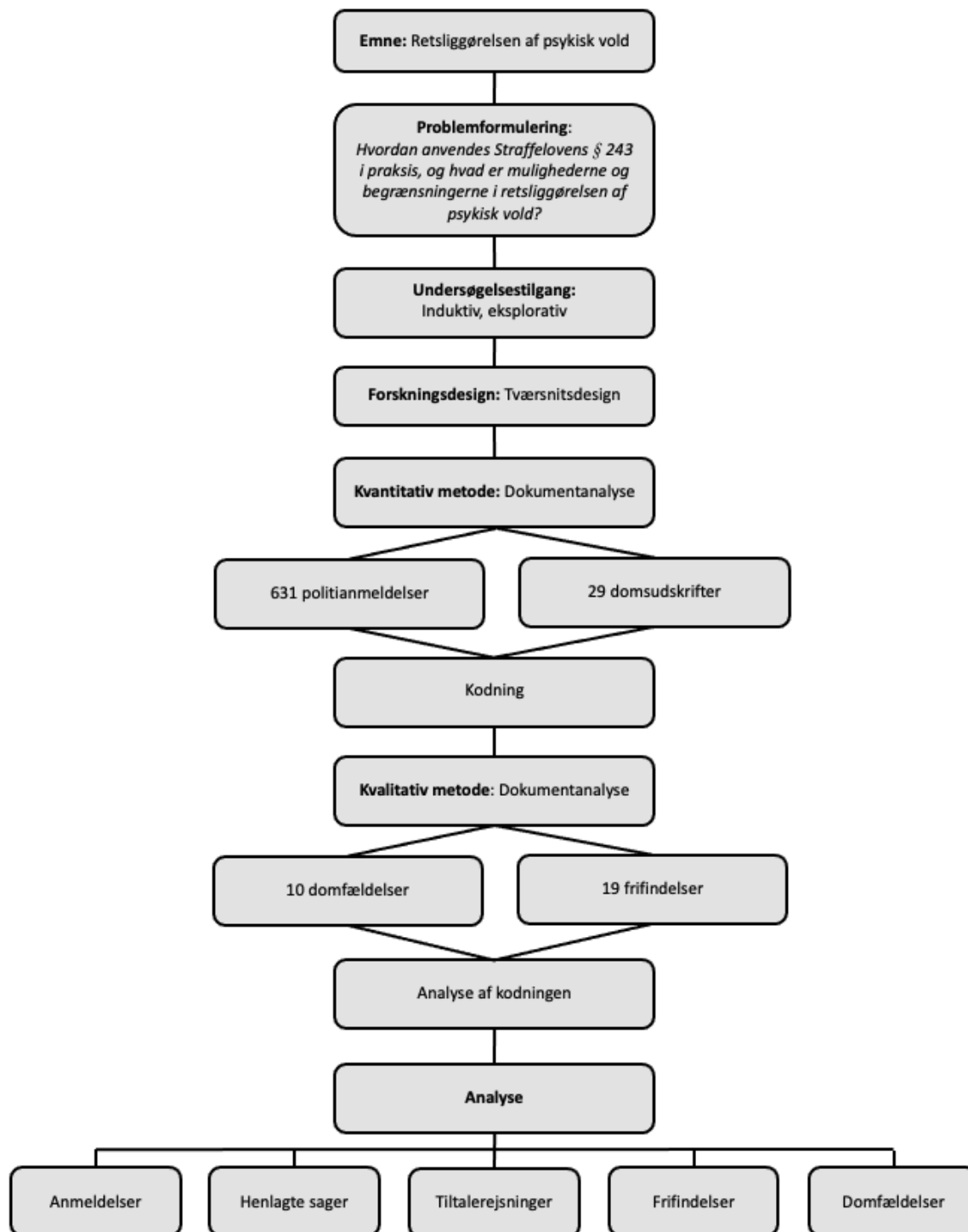
Kilde: Udarbejdet på baggrund af Pedersen (2018).

Gennem straffesagskæden sker et vist frafald i form af henlæggelser og frifindelser, mens nogle potentielle tilfælde af psykisk vold slet ikke kommer ind i systemet, fordi de aldrig bliver anmeldt. I hvert led af straffesagskæden er der personer, der foretager en vurdering af, om et fænomen er psykisk vold og ligger inden for lovens definition. Disse personer er anmeldere, politi, anklagere og dommere, der alle i større eller mindre grad bidrager til den strafferetlige kategorisering af psykisk vold i praksis.

4. Forskningsdesign

Følgende afsnit har til formål at beskrive specialets overordnede undersøgelsesstrategi. Med afsæt i specialets problemformulering har vi udarbejdet et forskningsdesign (de Vaus, 2001:9). Forskningsdesignet er illustreret nedenfor i Figur 3.

Figur 3 - Forskningsdesignsprocessen.

4.1 Eksplorativ undersøgelsestilgang

Undersøgelsen bygger på en induktiv forskningstilgang, da afdækningen af danske sager om psykisk vold er et underbelyst undersøgelsesområde. Psykisk vold er et nyt område for retsvæsenet at håndtere, og datamaterialet er ydermere baseret på oplysninger fra politiets databaser og domsudskrifter, som er lukket for offentligheden af fortrolighedsmæssige årsager. Vi forholder os derfor åbent til de empiriske fund og lader de konkrete observationer være bestemmende for identificeringen af sammenhænge og mønstre (Andersen, Binderkrantz & Hansen, 2012:73). Selvom vi kan have en formodning om, hvilke problemer der kan opstå i retshåndhævelsen af psykisk vold, arbejder vi primært eksplorativt, da vi i den indledende fase ikke kan forudsige, hvad der karakteriserer sagerne gennem straffesagskæden. På grund af den manglende teoretiske forventning til udfaldet går vi opdagende og åbent til værks i vores tilgang til dokumentanalysen (Klemmensen, Andersen & Hansen, 2012:27). Vi benytter en metodetriangulering, hvor den kvantitative dokumentanalyse suppleres med kvalitative uddrag for at nuancere sagerne og for at tydeliggøre kompleksiteten i retshåndhævelsen af psykisk vold.

4.2 Tværsnitsdesign

Vi benytter et tværsnitsdesign, der har til formål at afdække variationer på tværs af sagerne om psykisk vold, hvilket muliggør en sammenligning (Andersen, Binderkrantz & Hansen, 2012:83; de Vaus, 2001:50). Vi belyser, hvad der karakteriserer sagerne, hvorfor vi netop er interesserede i forskelle på tværs af anmeldelser, sager rejst ved domstolene og domfældelser. Dette kræver en dybdegående granskning af mange enheder, hvilket et tværsnitsdesign tillader (Andersen, Binderkrantz & Hansen, 2012:75). Datagrundlaget udgøres af samtlige sager om psykisk vold i politiets systemer frem til udtræksdatoen 4. februar 2021. Muligheden for at tage afsæt i hele undersøgelsespopulationen højner den eksterne validitet, og dermed generaliserbarheden af resultaterne (Andersen, 2012:110-111). En af de grundlæggende karakteristika ved tværsnitsdesignet er ydermere, at dataindsamlingen foregår på ét tidspunkt (de Vaus, 2001:50). Da vores data indsamles inden for en kort tidsramme og beror på allerede arkiverede sager, kan man argumentere for, at dette er tilfældet i vores undersøgelse. De arkiverede sager om psykisk vold er dog kommet til politiets kendskab over en knap to-årig periode, hvilket vidner om, at forskningsdesignet ligeledes har elementer af et longitudinelt design, der er kendetegnet ved, at

dataindsamlingen er foretaget på forskellige tidspunkter (Andersen, Binderkrantz & Hansen, 2012:88). I nærværende speciale er der derfor et potentielt tidsligt aspekt til stede, dog er ambitionen for projektet at sammenligne på tværs af enheder, ikke at undersøge udviklingen over tid.

5. Teoretiske perspektiver

Denne undersøgelse placerer sig inden for en retssociologisk tradition for undersøgelse af loves anvendelse. Vi vil derfor anvende straffeteori, da loven må diskuteres på baggrund af dens formål. Derudover har undersøgelsen afsæt i et socialkonstruktivistisk perspektiv. I følgende afsnit beskriver vi disse teoretiske udgangspunkter.

5.1 Konstruktivisme

Kriminalisering skaber kriminalitet i den forstand, at der ikke findes nogen almengyldig standard for, hvad der skal være ulovligt. Love er lavet af mennesker, hvilket er en helt central pointe i socialkonstruktivismen, der interesserer sig for den proces, hvor et fænomen konstrueres som et socialt problem. Den socialkonstruktivistiske tænker Donileen R. Loseke udtrykker det således: *“Any objective condition is not a social problem until it is named and given meaning (...) that is why it is possible to argue that a social problem does not exist until defined as such”* (Loseke, 2017:14). Magtkampen om konstruktionen føres an af *claims-makers*, der er personer eller organisationer med interesse i problematiseringen. En succesfuld *claims-making-proces* kan resultere i en retsliggørelse af fænomenet og dermed lovændringer eller nye love (Loseke, 2017; Loseke, 2011). Vold i hjemmet er et eksempel på, hvordan et tidligere privat anliggende blev konstrueret som et samfundsproblem (Loseke, 2001:107, jf. 2.1). En af samfundets seneste reaktioner på denne succesfulde *claims-making* kan siges at være kriminaliseringen af psykisk vold.

Definitionen er helt afgørende. Selv udbredelsen af fænomenet afhænger heraf. Hvis psykisk vold eksempelvis defineres som en enkeltstående handling, som det er tilfældet i den danske kortlægning fra VIVE, vil langt flere være skyldige i eller ofre for psykisk vold, end hvis psykisk

vold defineres som et mønster af adfærd, som det er tilfældet i eksempelvis Straffeloven (jf. 2.2-2.3). Opfattelser og definitioner af sociale problemer er i konstant bevægelse, hvorfor et socialt problem kan vokse, uden fænomenet objektivt set ændrer karakter, blot ved at definitionen udvides (Hacking, 1991).

Arbejdet med at etablere vold i hjemmet som et socialt problem indebar skabelsen af en *mønsterfortælling*. En mønsterfortælling er en struktureret historie med en fast rollebesætning, der beskriver og fortolker bestemte erfaringer. Når fortællingens narrativ bliver bredt anerkendt i samfundet, fungerer den som en skabelon for, hvordan oplevelser skal defineres. Mønsterfortællingen om vold i hjemmet er ifølge Loseke (2001) historien om en voldsramt kvinde og en voldelig mand, hvor kvinden er et rent offer, mens manden er en ond skurk. Rollerne repræsenterer velkendte *institutionelle identiteter*. Det er værd at bemærke, at Loseke beskriver mønsterfortællingen i en amerikansk kontekst, hvorfor beskrivelsen kan afvige en smule fra den, der hersker i Danmark, blandt andet på grund af to vidt forskellige velfærdsstatsmodeller. Mønsterfortællingen kan hjælpe fagprofessionelle såvel som de udsatte og udøverne selv med at fortolke og forstå visse erfaringer som typiske historier om mishandling i hjemmet. Ulempen ved mønsterfortællingen er dog, at menneskers oplevelser ikke altid passer ind i mønsterfortællingens kasser. Faktisk har virkelighedens kompleksitet en tendens til at modsætte sig en sådan fast fortolkningsramme (Loseke, 2001:107-108).

Psykisk vold har endnu ikke sin egen etablerede mønsterfortælling, men da mønsterfortællingen om vold i hjemmet også inkluderer magt- og kontrolstrategier, kan denne formentlig rumme visse oplevelser med psykisk partnervold (Loseke, 2001). Juridisk er der dog lagt op til en bredere definition af psykisk vold, når det kommer til køn og relationer, hvorfor visse oplevelser med ulovlig psykisk vold vil falde uden for mønsterfortællingen. Desuden kan man forestille sig, at ikke alle udsatte kan identificere sig med mønsterfortællingens rene offerrolle. Det kan potentielt påvirke anmeldelsestilbøjeligheden negativt, da udsatte uden denne identifikation kan fejle i at forstå deres egne erfaringer som psykisk vold. Samtidig er der risiko for, at fagprofessionelle i politi og anklagemyndighed overser eller fejlkategoriserer sager om psykisk vold, fordi sagernes narrativ ikke er så ensidigt og klart, som en mønsterfortælling kræver.

Straffesagskædens selektionsmekanismer er i høj grad baseret på menneskelige skøn i politiet, anklagemyndigheden og ved domstolene. Politiet har den indledende kontakt med borgerne og dermed både definitions- og procesmagten til at afgøre, hvad der er relevant at sende videre i straffesagskæden. Politiforsker Lars Holmberg tillægger derfor betjentenes individuelle skøn afgørende betydning for den videre sagsbehandling: *“(...) retssystemet som helhed må formodes at være påvirket af politiets praksis, idet politiet fungerer som “leverandør” til retssystemet, og derigennem har en vis indflydelse på, hvem der kommer i systemets søgelys og på hvilken måde”* (Holmberg, 1999:9). Albonetti (1986) beskriver anklagemyndighedens valg om at retsforfølge eller henlægge en sag. De siger, anklagemyndigheden vælger at afdække, er ofte dem, hvor beviserne er stærkt inkriminerende, og hvor offerets troværdighed ikke kan bringes i tvivl. Hvis der synes at være stor sandsynlighed for domfældelse, vil anklagemyndigheden være tilbøjelig til at føre sagen (Albonetti, 1986:624,640). Domstolenes skøn ved retsafgørelser er forankret i den gældende rets regelsæt, hvilket er med til at begrænse handlerummet (Dalberg-Larsen, 1991:29). Det skønsmæssige handlerum afhænger dog også af den enkelte lov, for med love følger der ikke altid tydelige anvisninger og retningslinjer for håndhævelsen i praksis, hvilket stiller krav til domstolenes egne vurderinger (Carlsen, 2010:413-414). Politiets, anklagemyndigheden og domstolenes skøn betyder, at straffesagskædens selektionsmekanismer kan påvirkes af mønsterfortællinger og etablerede institutionelle identiteter.

Konstruktivismen bidrager opsummerende med en måde at anskue feltet, så vi hverken tager problemets eksistens, definition eller løsning for givet, men har et fundament til at forholde os kritisk til konstruktionen af psykisk vold samt samfundets reaktion herpå i form af Straffelovens § 243.

5.2 Straffeteori

En lovs bidrag til løsningen af et socialt problem må vurderes på baggrund af de motiver, der ligger bag retsliggørelsen af problemet. Straffeteorier kan bidrage teoretisk til denne retssociologiske undersøgelse ved at kaste lys over straffens rationaler.

Et vigtigt motiv bag retsliggørelse af sociale problemer er almenprævention, der henviser til lovens afskrækkende, moraldannende og vanedannende effekt. Loven signalerer, at den pågældende

handling er alvorlig og forkert og derfor skal straffes. Man straffer altså nogle få for at afskrække den generelle befolkning fra at begå samme lovbrud (Skjørten, 1994:281).

Lovens almenpræventive virkning inkluderer også moral- og vanedannelse, hvor moraldannelsen er særligt vigtig og henviser til lovens evne til at opretholde og styrke sociale normer. Når en ny lov træder i kraft, forventes det ifølge den norske kriminolog Kristin Skjørten, at befolkningen på sigt vil oparbejde en moralsk modstand mod handlingen, der til sidst vil skabe en vanemæssig lovlydighed (Skjørten, 1994:281). Her er det væsentligt at vurdere effekten i et langsigtet perspektiv. *"Den ene generations lovgivning, kan blive den næste generations moral"* som den engelske kriminolog Nigel Walker har udtrykt det (Andenæs, 1977:65).

Straf kan ideelt set også virke individualpræventivt og dermed forhindre, at nye lovbrud begås af samme lovovertræder. Ubehagelig erfaring med at blive straffet skal afskrække lovbryderen fra at begå kriminalitet igen, indespærringen kan uskadeliggøre vedkommende for en periode og tiden under myndighedernes opsyn eller varetægt giver mulighed for resocialisering (Slettan & Øie, 2001:12).

Ud over almenprævention identificerer Skjørten (1994) yderligere to motiver bag retsliggørelsen af vold i nære relationer: Beskyttelse af de voldsudsatte og afstraffelse af voldsudøveren. Samtidig identificerer Skjørten en række problemer og udfordringer i at anvende legalstrategi i denne type sager (Skjørten, 1994). Den almenpræventive effekt er for eksempel afhængig af befolkningens kendskab til loven, og hvordan den bliver håndhævet. Her kan en uklar lovgivning være problematisk. Desuden vil de sager, der kommer til befolkningens kendskab gennem pressens prioritering, ofte være de mest ekstreme, hvorfor mange voldsudøvere strafferetligt vil føle sig på sikker grund (Skjørten, 1994:281-282). Når det gælder beskyttelse af de udsatte gennem inkapacitering af voldsudøvere, er den lave anmeldelsestilbøjelighed for vold i nære relationer en betydelig begrænsning for strafforfølgelsen. Derudover er disse sager svære at løfte bevismæssigt, hvorfor kun en meget lille andel af voldsudøvere reelt fængsles (Skjørten, 1994:282-287). Nyklassicismen har sat motiver som hævn og gengældelse på den kriminalpolitiske dagsorden, men også her er virkningen begrænset af, at så relativt få voldsudøvere bliver straffet. Desuden er det ikke alle udsatte for vold i nære relationer, der overhovedet ønsker voldsudøveren straffet,

hvorfor mange undlader at samarbejde med myndighederne, der er særdeles afhængige af den udsattes vidneudsagn i strafforfølgelsen (Skjørten, 1994:287-290).

5.3 Retssociologi

Det retssociologiske perspektiv er nærliggende at inddrage i vores speciale, da vi undersøger anvendelsen af en ny lovbestemmelse. Når et område ikke tidligere er lovreguleret, er det i retssociologisk forstand væsentligt at se på de praktiske problemer, der kan opstå under indførelsen af de nye retsregler (Dalberg-Larsen, 1991:26-27). Dette teoretiske perspektiv anvendes som analyseredskab og i en diskussion om den nye lovs anvendelse i praksis.

To sociologiske retninger vurderer rettens betydning som samfundsregulator (Dalberg-Larsen, 1991:83). En af disse positioner er den retsoptimistiske retsteori, hvis generelle overbevisning er, at retten har en afgørende betydning for samfundets indretning, og at man gennem de rigtige retlige midler kan realisere samtlige ønskede virkninger. Ifølge professor i retsvidenskab, Jørgen Dalberg-Larsen, er der tre former for rendyrket retsoptimisme.

Den første retsoptimistiske tilgang er den mest tillidsfulde og naive. Karakteristisk herved er en tro på, at retten bestemmer samfundets tilstand. Tilgangen kaldes også for den *legalistiske fejlslutning*, fordi man mener, at en god lov medfører gode tilstande (Dalberg-Larsen, 1991:83).

Den anden retsoptimistiske tilgang beror på overbevisningen om, at retsregler kan påvirke adfærd og normer i et samfund. Ifølge denne tilgang har borgerne pligt til selv at opsøge og gennemskue nye loves indhold og indordne sig herefter (Dalberg-Larsen, 1991:84).

Den tredje form for retsoptimisme anser rettens virkning som et teknisk problem. Modsat de førnævnte varianter virker retten ikke blot automatisk ud fra dette perspektiv. Der er forskellige forhindringer, der skal bearbejdes, før retsregler kan efterleves. Forhindringerne kan håndteres ved blandt andet at udforme retsregler, der er forståelige, og som ikke kan fejltolkes, velbelyse reglerne og sanktionere lovbrud (Dalberg-Larsen, 1991:85).

Sidstnævnte form for optimisme leder os videre til at tale om operationel retssociologi, hvor myndigheders anvendelse af loven har stor betydning for lovens virkning i praksis (Dalberg-Larsen, 1991:229). I retssociologien findes der flere betingelser, der må være opfyldt, før en lov

kan siges at have opnået den tilsigtede virkning. Ifølge den kriminologiske forsker Jane Dullum er følgende rettsociologiske faktorer særligt vigtige:

1. Indholdet af loven skal være kendt og kunne forstås af befolkningen.
2. Loven skal praktiseres i overensstemmelse med lovgivernes intentioner.
3. Lovbrud skal håndhæves af retsvæsenet, hvilket rejser spørgsmål om, hvor ofte der anklages og dømmes for den pågældende lovovertrædelse.
4. Straffen for lovbrud skal iværksættes inden for kort tid, for at dommen har en almenpræventiv effekt.
5. Den sociale kontekst, loven indgår i, skal have samme retning som lovgivningen (Dullum, 2019:236-237).

Selvom det endnu er tidligt endeligt at vurdere den nye lov om psykisk vold, vil vi se nærmere på særligt de tre første faktorer i analysen for at belyse, hvorvidt loven anvendes som tiltænkt i den foreløbige praksis.

6. Metode

Undersøgelsen bygger på en triangulering af metoder. Metoderne benyttes sekventielt, hvor vi først udarbejder en kvantitativ dokumentanalyse med afsæt i politianmeldelser og domsudskrifter og derefter kombinerer denne med kvalitative beskrivelser.

I dette afsnit redegør vi for anvendelsen af dokumentanalyse. Vi beskriver indholdet og kodningen af datamaterialet fra politiet og domstolene, samt de metodiske og etiske overvejelser i anvendelsen af det pågældende data. Slutteligt vurderer vi datagrundlagets kvalitet ud fra forskningskriterierne gentagelighed, reliabilitet og generaliserbarhed.

6.1. Dokumentanalyse

Da vi ønsker at undersøge anvendelsen af Straffelovens § 243 i praksis, er den primære undersøgelsesmetode en dokumentanalyse, der kan betegnes som ”*processen med at finde og analysere fænomener eller udviklingstendenser i allerede eksisterende materiale*” (Møller,

2018:201). Sagerne om psykisk vold er forankret i arkiverede skriftlige dokumenter hos domstolene og i politiets registre. At tage afsæt heri og kvantificere sagerne i ét datasæt synes at være en oplagt måde hvorpå, vi kan skabe et systematisk overblik over et omfangsrigt empirisk materiale. Vi læner os op ad en indholdsanalytisk strategi, da vi ud fra indholdet af dokumenterne er interesserede i de mønstre og forskelligheder, der forekommer på tværs af sagerne (Møller, 2018:207). Ud fra domsudskrifterne indsætter vi desuden kvalitative uddrag og resuméer af sagsindholdet for at nuancere forståelsen af psykisk vold, samt for at belyse kompleksiteten i håndhævelsen af lovbruddet.

At benytte eksisterende dokumenter som datagrundlag indebærer også nogle forbehold, der bør tages i betragtning. Dokumenterne vil i et vist omfang være underlagt en selektiv redigering, da datamaterialet i sin oprindelse tjener andre formål end at være genstand for kriminologisk analyse (Møller, 2018:202,205). Hvad det konkret betyder for datamaterialet uddybes nærmere nedenfor, hvor vi gennemgår de to primære dokumentkilder.

6.1.1 Politiets registerdata som empiri

I dette afsnit beskriver vi datagrundlaget fra politiets statistikdatabase og vores metodiske refleksioner forbundet til benyttelsen heraf.

Vi har indgået et specialesamarbejde med Det Kriminalpræventive Sekretariat ved Nordjyllands Politi i forlængelse af vores praktikforløb samme sted. Samarbejdet åbner op for en unik adgang til oplysninger om psykisk vold fra politiets interne systemer. Vi anvender politiets database, Qlikview, som sammenfatter de statistiske oplysninger om straffelovsovertrædelser. Her identificerer vi sagerne ud fra registreringer af gerningskoden ”73225”, der henviser til politiets journaliserede sager om psykisk vold.

Datagrundlaget bygger på alle registreringer om psykisk vold i politiets systemer, hvilket giver os en knap to-årig undersøgelsesperiode frem til udtræksdatoen 4. februar 2021. Dataudtrækket resulterer i en undersøgelsespopulation på 631 anmeldelser. Undersøgelsen inkluderer således både anmeldelser og afgørelser fra sager om psykisk vold fra alle politikredse i Danmark på tværs af køn, alder og statsborgerskab (jf. Tabel 1 nedenfor).

Tabel 1 - Oversigt over antallet af anmeldelser på tværs af politikredse.

Politikreds	Antal anmeldelser
Nordjylland	22
Østjylland	35
Midt- og Vestjylland	42
Sydøstjylland	45
Syd- og Sønderjylland	50
Fyn	33
Sydsjælland og Lolland-Falster	82
Midt- og Vestsjælland	59
Nordsjælland	101
Københavns Vestegn	75
København	78
Bornholm	9
I alt	631

Kilde: Qlikview (2021).

Det er værd at bemærke, at populationen er begrænset til psykisk vold, der er kommet til politiets kendskab, hvorfor der forekommer et ukendt mørketal, hvis størrelse afhænger af anmeldelsestilbøjeligheden af det konkrete lovbrud (Pedersen, 2018:64). Psykisk vold er ifølge Straffelovens definition afgrænset til at foregå i nuværende eller tidligere nære relationer. Eksisterende forskning om partnervold vidner om, at anmeldelsestilbøjeligheden ofte er lav for denne type lovbrud (Walklate, Fitz-Gibbon & McCulloch, 2018:123; Pedersen, Kyvsgaard & Balvig, 2020:93). Derudover er der nogle – særligt unge mennesker – der ikke ved, hvad psykisk vold egentlig indebærer (Oksbjerg, 2018). Derfor er der formentlig også fortsat nogle, der ikke er bekendt med, at psykisk vold faktisk er strafbart. Vi formoder således, at en del tilfælde af ulovlig psykisk vold ikke indgår i nærværende undersøgelse. Generaliseringspotentialet er derfor begrænset til den politianmeldte psykiske vold. Til gengæld har vi adgang til alle politiets registreringer herom. At tage udgangspunkt i hele populationen gør, at vi undgår usikkerheder og

fejlkilder knyttet til stikprøveudvælgelse og potentielle problemer med den eksterne validitet (Hansen, 2012:294).

Qlikviewrapporterne bidrager med mange oplysninger (jf. Bilag 1). Vores tilgang er som tidligere nævnt åben og eksplorativ, hvorfor vi inddrager samtlige informationer, vi har adgang til, for undgå at overse vigtige detaljer. Vi har fundet inspiration i tidligere forskning om psykisk vold. Uden at være bestemmende bidrager denne viden til en åben, men også velovervejet gennemlæsning af datamaterialet. Med afsæt i qlikviewrapporterne indsamler vi således information om sagens afslutning, forurettede og gerningspersonens relation, køn, statsborgerskab og alder. Vi kan til dels også identificere karakteren af den psykiske vold ud fra et sagsresumé og gerningsperioden. Derudover er nogle af sagerne tilknyttet flere lovovertrædelser, og er sandsynligvis en del af et såkaldt sagskompleks (Pedersen, 2018:68). Dette bliver særligt tydeligt, når vi gennemgår afgørelserne fra domstolene. Vi kan dog i nogle sager allerede i politiets data identificere andre relaterede gerningsforhold mod samme forurettede. Informationerne omsættes til variable. Indholdet, konstruktionen og kodningen af variablene uddybes i afsnit 6.1.3.

Når man arbejder med data, som er indsamlet af politiet, kan der opstå udfordringer og bias, som er værd at være opmærksom på. Vi vil her fremhæve tre identificerede problematikker.

Først og fremmest er det væsentligt at overveje, hvilket anvendelsesformål dokumenterne oprindeligt har, samt hvilken betydning det har for vores undersøgelse. Politiets sigte med dataene er først og fremmest at dokumentere anmeldelserne og detaljerne heri, for at kunne opstarte en eventuel efterforskning af sagen (Møller, 2018:205). Det betyder dermed også, at dataene kun indeholder oplysninger, som politiet indledningsvist vurderer, er nødvendige for at forstå sagen. Politiet har således en forholdsvis kortfattet og deskriptiv tilgang. Politiets journaliseringssystem er desuden en fordel for vores undersøgelse, da vi allerede har nogle variable tilgængelige og derfor nemmere kan skabe et overblik de mange sager. På den anden side er indsamlingen af information ude af vores hænder. Når man arbejder ud fra eksisterende dokumenter, må man enten stille sig tilfreds med den tilgængelige information eller supplere med yderligere data (Lynggaard, 2015:155-156). Vi har fundet det nødvendigt at supplere politiets data med domsudskrifter, så vi kan følge sagerne hele vejen gennem straffesagskæden.

Et andet opmærksomhedspunkt i datamaterialet er, at det udelukkende er baseret på et kort og begrænset resumé af, hvad politiet opfatter som væsentligt i anmelders forklaring. Detaljegraden afhænger derfor af hvilken betjent, der har optaget anmeldelsen. Nogle af resuméerne er udførlige, mens andre blot kortfattet angiver, at der er tale om ”psykisk vold”. Der forekommer også forskelle i, hvor mange journalnumre, der oprettes på en anmeldelse, hvilket leder videre til det tredje punkt. I nogle sager er der eksempelvis registreret op til fire gerningspersoner mod én forurettet under samme journalnummer, mens andre anmeldelser er oprettet med et journalnummer for hver gerningsperson. Det samme gælder, når der er flere forurettede. Der eksisterer således forskelligartet praksis for sagsoprettelsen. Det afspejler endnu engang, at det datamateriale vi benytter, ikke er lavet til forskning. Hvilken betydning dette har for undersøgelsen beskrives i 6.2.2.

6.1.2 Domsudskrifter som empiri

Den anden del af vores empiriske datagrundlag består af domsudskrifter fra retssager om psykisk vold. Dette afsnit har til formål at vurdere de metodiske fordele og udfordringer forbundet til anvendelsen af dette datamateriale. For at undersøge anvendelsen af loven mod psykisk vold gennem hele straffesagskæden, har det været nødvendigt at supplere politiets data med disse udskrifter fra dombogen i sagerne om psykisk vold. Det er fordelagtigt, fordi dokumenterne belyser, hvordan de offentlige myndigheder håndterer sagerne, og datamaterialet allerede eksisterer (Silverman, 2014:293).

I vores data fra politiets registre har vi identificeret 30 retssager om psykisk vold, der er afgjort ved byretskredse i Danmark. Domsudskrifterne på 11 af disse har vi fået adgang til gennem offentlige databaser¹. De resterende sager har vi anmodet om aktindsigt i ved hjælp af oplysninger fra politiets systemer om domstolenes journalnumre og i hvilke retskredse, sagerne har været behandlet. Politiet er således vores indgangsvinkel til at få fat i de oplysninger, domstolene forlanger for at kunne behandle vores aktindsigtsbegæring (Møller, 2018:203; Danmarks Domstole, 2020). Sagernes fordeling på tværs af landets retskredse kan ses af Tabel 2.

¹ www.vidensdatabasen.anklagemyndigheden.dk og www.domstol.dk.

Tabel 2 - Oversigt over de byretskredse, der har behandlet sager om psykisk vold.

Retskreds	Antal sager
Glostrup	4
Helsingør	1
Holbæk	2
København	2
Nykøbing Falster	7
Næstved	4
Svendborg	1
Hillerød	2
Odense	1
Roskilde	1
Kolding	2
Viborg	1
Hjørring	1
Holstebro	1

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=30.

Vi fik adgang til 29 ud af de 30 relevante retssager. En sag fra Retten i Næstved fik vi afslag på at få aktindsigt i, da sagen var anket til landsretten og endnu ikke afgjort. Vi har derfor et frafald, der dog er minimalt. Derudover er det værd at bemærke, at vi udelukkende undersøger byretsdomme, da vi ikke har information om eventuelle ankesager.

Udskrifterne varierer i omfang fra fem til 124 sider og dermed også i indhold og detaljegrad. Årsagen til sparsomme domsreferater kan skyldes flere ting, herunder retskredsens forskellige refereringspraksis. Det kan også skyldes, at forurettede har afgivet forklaring for ”lukkede døre”, hvilket betyder, at forklaringen ikke må komme til offentlighedens kendskab og derfor ikke fremgår af domsudskriftet. Det sker typisk i sager, hvor forurettede har været udsat for voldtægt eller en anden grov forbrydelse (Anklagemyndigheden, u/å.b). Det gør sig således gældende i flere

retssager om psykisk vold. Det fremgår ikke altid præcist, hvad domstolene har fjernet forud for vores modtagelse af domsudskrifterne.

Informationen har vi omsat til variable, så vi har mulighed for at sammenligne sagerne. Vi kvantificerer adfærden, der betegnes som psykisk vold, relationen mellem forurettede og tiltalte, rettens afgørelse og eventuel straf. Derudover inkorporerer vi de øvrige straffelovsovertrædelser, der fremgår af anklageskriftet, da retssager om psykisk vold typisk også omfatter andre lovbrud.

Også her er der udfordringer forbundet med at benytte domsudskrifter som empirisk datagrundlag til kriminologisk analyse, da de ikke er produceret til forskningsformål (Dahler-Larsen, 2005:236). Alligevel er domsudskrifterne et formålstjenligt datagrundlag i nærværende speciale, da et dybdegående kendskab til sagerne er en forudsætning for, at kunne karakterisere dem og belyse hvilke udfordringer, der opstår i retsforfølgelsen af psykisk vold. Vi får herigennem adgang til et omfangsrigt kvalitativt datamateriale, som bidrager med dybere og detaljerede beskrivelser af sagerne. Anonymiserede resuméer af disse beskrivelser inddrages også, hvilket uddybes nærmere i afsnit 6.1.4.

6.1.3 Udvalgelse af variable og kodning

Ud fra qlikviewrapporterne og domsudskrifterne har vi udvalgt en række variable, som vi vil præsentere i dette afsnit. Vi har en åben og eksplorativ kodningsstrategi, da vi ikke på forhånd har kendskab til indholdet i sagerne (Møller, 2018:204). For ikke at overse potentiel vigtig information, medtager vi alt, der kan bidrage til at belyse, hvilke mønstre der kendetegner sager om psykisk vold. Det resulterer i henholdsvis 23 og 27 variable med forskellige kategorier fra politidataet og domsudskrifterne (jf. Bilag 1 og 2).

Vi har indledningsvist gennemgået tilfældige sager i fællesskab for at afsøge mulighederne i det omfattende datamateriale, udarbejde og afprøve variable og ensrette vores kodningsstrategi. Vi har derfor udarbejdet en kodemanual med instruktioner til fremgangsmåden, der skal sikre, at den manuelle kodning af datamaterialet foregår så ensartet og systematisk som muligt. Det indebærer blandt andet en udtømmende liste over variable, tilhørende kategorier, der er gensidigt udelukkende, og en detaljeret beskrivelse af kriterierne for kategoriseringen (Hansen, 2012:297).

Som beskrevet i afsnit 6.2 højner dette undersøgelsens reliabilitet, og kodemanualen skaber gennemsigtighed og dermed mulighed for at gentage studiet.

Tabel 2 - Uddrag af kodemanual.

Variable	
Køn (GP/FOU)	Gerningsindhold
Mand	Nedværdigende tale
Kvinde	Nedværdigende beskeder på sms/mail/andet
Tilhørsforhold (GP)	Overvågning/kontrol
Dansk statsborger	Social isolation
Fastboende udlænding	Tvang/styring
Grønlandsk statsborger	Vold
Asylansøger	Trusler
Nationalitet (GP)	Seksuel vold
Danmark	Økonomisk vold
Tyrkiet	Gerningsperiode
Polen	X antal dage
Mv.	Tidligere straffet (GP)
Alder (GP)	Ja
X antal år	Nej
Relation	Straf
Partner	Fængsel
Forældre/papforældre mod børn	Betinget fængsel
Anden familierelation	Bøde
Ven/bekendt	Straffens længde
Anden relation	X antal dage/måneder/års (betinget) fængsel
Sagens afslutning	Bøde på X antal kroner
Henlagt (§721, stk. 1.1)	Erstatning
Henlagt (§721, stk. 1.2)	X antal kroner

Kilde: Sammenfattet fra Bilag 1-2. Note: ”GP” = gerningsperson, ”FOU” = forurettet.

Ud fra kodemanualen er kvantificeringen af oplysningerne foretaget i et kodeskema i et dataark i Microsoft Excel, hvilket muliggør en optælling og sammenligning af sagerne (Ejskjær & Helles, 2015:12). Den kvantitative dokumentanalyse danner således grundlag for den deskriptive statistik, hvor de analytiske mønstre i sagerne om psykisk vold illustreres ud fra figurer, tabeller og med henvisning til procentfordelinger mv. (Hansen & Hansen, 2012:339).

6.1.4 Kvalitativ dokumentanalyse

Den kvantitative dokumentanalyse suppleres med kvalitative beskrivelser fra sagerne for at nuancere analysen.

Domsudskrifterne fra de 29 afgørelser udgør det primære grundlag for den kvalitative del af dokumentanalysen. Dette er formålstjenligt af flere grunde. Dels fordi domsudskrifterne indeholder anklageskriftet og dermed anklagemyndighedens kategorisering af psykisk vold, parternes perspektiver på sagen og rettens begrundelse for sin afgørelse, hvilket er et unikt indblik, man kun får adgang til via domstolenes dokumenter. Derudover giver tilgangen mulighed for at komme i dybden med sager om psykisk vold, uden at skulle interviewe forurettede og tiltalte om de følsomme omstændigheder (Dahler-Larsen, 2005:235-236). Med vores indgangsvinkel eliminerer vi således de etiske problemer, der er forbundet med at inkludere personer i sårbare positioner i et forskningsprojekt, som potentielt er for berørte til at udtale sig (Hastrup, Rubow & Tjørnhøj-Thomsen, 2011:44).

I gennemlæsningen af sagerne nedskriver vi anonymiserede resuméer og benytter os af uddrag fra dombogen. Dette indebærer beskrivelser af:

- Tiltalen om den psykiske vold, herunder hvad den psykiske vold består i
- Sagens omstændigheder, herunder øvrige anklagepunkter
- Rettens vurdering af sagen

Det er væsentligt at pointere, at vidneforklaringerne er retrospektive, og det kan være udfordrende at huske præcis, hvordan hændelserne udspillede sig (Copes & Hochstetler, 2010:58). Det gør dog ikke nødvendigvis de kvalitative uddrag mindre sandfærdige, men det er værd at have for øje, at forklaringerne kan være mere eller mindre fragmenterede. Domsudskrifterne indeholder desuden ikke en præcis gengivelse af den tiltaltes og vidnernes egne ord, men rettens sammenfatning af, hvad der er blevet forklaret. Uddragene skal derfor ikke forveksles med interviews, da myndighederne har selekteret i, hvad der er relevant at inddrage (Møller, 2018:202). Hvorvidt der er udeladt information, der kunne have været relevant for vores projekt, vides ikke, men det må antages at være et generelt vilkår i dette forskningsfelt med det pågældende datamateriale.

6.1.5 Anonymisering

Når vi tager udgangspunkt i sager om psykisk vold, er der nogle etiske hensyn, der er værd at tage i betragtning. Sagerne om psykisk vold indeholder personfølsomme oplysninger om forurettede og gerningsperson, som vi er ansvarlige for at behandle fortroligt (Brinkmann, 2015:466).

Personerne, der har været involveret i disse sager, har ikke indvilliget i at deltage i vores undersøgelse, da vi baserer undersøgelsen på politiets data og udskrifter fra domstolene. De har ret til en privatsfære, hvorfor vi behandler det empiriske materiale i anonymiseret form, således de implicerede ikke kan identificeres (Kvale & Brinkmann, 2015:117-118). Derudover finder vi det hensigtsmæssigt at udelade unikke karakteristika og kun benytte fortrolige oplysninger om eksempelvis etnisk baggrund, alder, by mv. i aggregeret, statistisk format, så informationerne ikke kan tilbageføres til den enkelte sag (Brinkmann, 2015:466).

6.2 Kvalitetsvurdering

For at kunne vurdere gyldigheden af specialets resultater er det væsentligt at se på kvalitetsstandarderne af det empiriske datagrundlag og de metodiske valg (Andersen, 2012:97). I det følgende afsnit vil vi således bedømme studiet ud fra forskningskriterierne gentagelighed, reliabilitet og generaliserbarhed.

6.2.1 Gentagelighed

Kvalitetskriteriet gentagelighed er et af de vigtigste forskningskriterier, da videnskab har til formål at producere ny viden, og det er et krav, at denne er frembragt på et sikkert metodisk grundlag. Derfor er gennemsigtighed via eksplicite procedurer vigtig, da det giver mulighed for, at andre kan kigge os i kortene eller efterprøve resultaternes gyldighed (Andersen, 2012:97-98). For at tilgodese dette er vi særligt opmærksomme på at tydeliggøre vores undersøgelsesproces, begrunde metodiske valg og dokumentere samtlige procedurer for dataindsamlingen og bearbejdelsen af sagerne. Vi har blandt andet udarbejdet en kodestrategi og -manual, hvor variable og kodningen af sagerne er udførligt beskrevet (jf. Bilag 1 og 2). Selvom det sjældent er muligt i praksis at gennemføre samme undersøgelse to gange (Andersen, 2012:98), forsøger vi alligevel at leve op til kravet om replikation ved at skabe gennemsigtighed.

6.2.2 Reliabilitet

Forskningskriteriet reliabilitet henviser til graden af pålidelighed og nøjagtighed i undersøgelsens målinger. Vurderingen heraf beror på, hvorvidt datamaterialet bliver indsamlet og behandlet ensartet og konsistent, og dermed ikke er behæftet med tilfældige fejl (Andersen, 2012:97,102).

Et af de væsentligste reliabilitetsproblemer i nærværende speciale er knyttet til måden hvorpå datamaterialet fra politiet er udformet. Det er, som tidligere nævnt, præget af politibetjentens indledningsvise sammenfatning af sagen og den kontekst, anmeldelsen er optaget i. Derudover kan der være forskel på registreringspraksis i politikredsene (Pedersen, 2018:64). Det giver således anledning til differentieringer i registreringen af sagerne og dermed problemer med ensartetheden i datamaterialet. Samme udfordringer gør sig gældende i data fra domstolene, hvor indholdet og omfanget af oplysninger angiveligt varierer. Vi har ikke viden om, hvilke oplysninger der er udeladt under dokumentets tilblivelse eller i den efterfølgende anonymisering. Disse usikkerheder er vilkår, når man beror sin undersøgelse på allerede eksisterende materiale fra politiet og domstolene. Politiet har dog siden 2018 arbejdet på at ensrette måden hvorpå, det håndterer anmeldelserne i sagsstyringssystemet POLSAS for at minimere fejl og øge datakvaliteten fremadrettet (Rigspolitiet, 2020:22).

Vores efterfølgende bearbejdning af datamaterialet har også betydning for reliabiliteten. Som tidligere nævnt forsøger vi at skabe pålidelige og nøjagtige målinger gennem vores kodemanual og kodeskema, der sikrer, at kategorierne er entydige og nemt kan identificeres i materialet. Vi sikrer også en høj inter-koder-reliabilitet ved sammen at udarbejde retningslinjer for kodningen, kode de første sager i fællesskab og rådføre os med hinanden undervejs ved tvivlsspørgsmål, hvilket skaber konsistens i datamaterialet (Hansen, 2012:297-298; Andersen, 2012:103). På den måde undgår vi, at kodningen er præget af subjektivitet, ligesom vi sikrer, at vores behandling af materialet og kodningen heraf er konsistent og stringent (Hansen, 2012:297). Reliabiliteten vurderes derfor at være god i den del af databehandlingen, vi selv har mulighed for at påvirke.

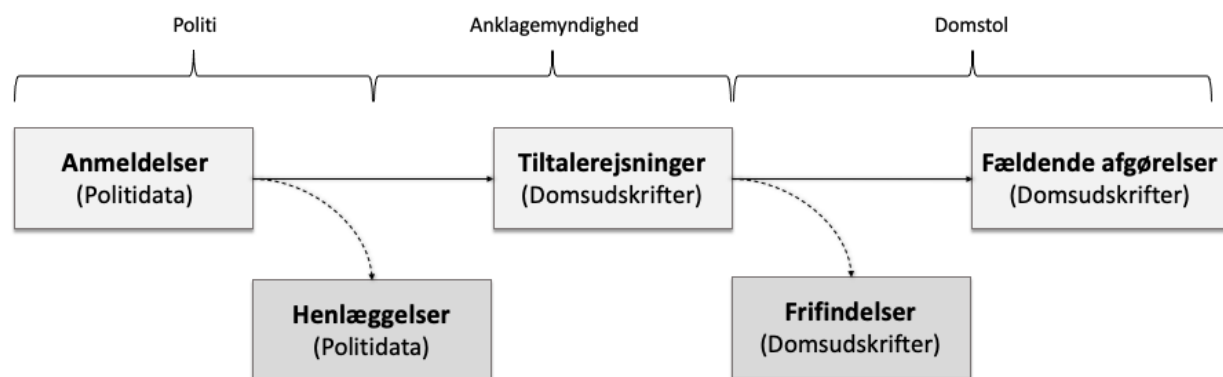
6.2.3 Generaliserbarhed

Kriteriet generaliserbarhed refererer til, hvorvidt undersøgelses resultater kan overføres til en bredere befolkning. Vurderingen heraf knytter sig til hvor sammenlignelig stikprøveudvælgelsen er med populationen (Andersen, 2012:105-106). Som tidligere nævnt er specialets forskningsdesign baseret på et tværsnitsstudie, hvilket muliggør en granskning af mange enheder og dermed muligheden for en høj generaliserbarhed. Vi tager afsæt i samtlige danske sager om psykisk vold, der er kommet til politiets kendskab og undersøger dermed hele populationen. Undersøgelsens resultater kan derfor generaliseres til politianmeldte sager om psykisk vold. Loven er dog stadig forholdsvis ny og anvendelsen kan forventes endnu at være i udvikling. Generaliseringspotentialet til fremtidige politianmeldte sager vil desuden afhænge af, om lovgiverne ændrer på ordlyden, eller der sker drastiske ændringer i retspraksis.

7. Analyse

Gennem straffesagskæden foregår en selektionsproces, hvor der sker et vist frafald i form af *henlæggelser* og *frifindelser*, før *anmeldelser* bliver til *tiltalerejsninger* og i sidste ende til *fældende afgørelser*. Specialets analyse er struktureret efter denne proces som illustreret i Figur 4.

Figur 4 - Oversigt over analysestruktur, datagrundlag og ansvarlig myndighed.

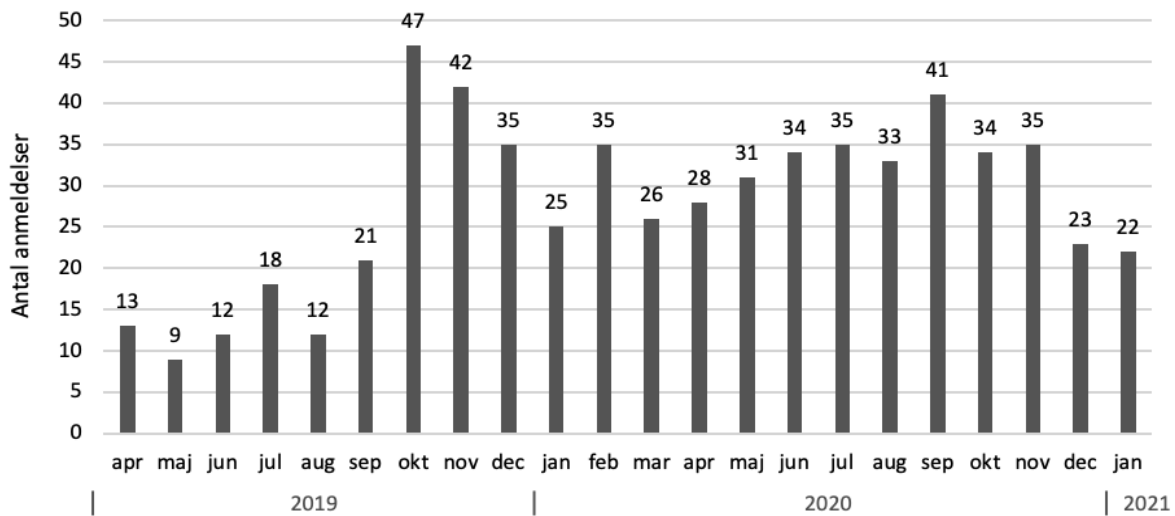
Sagerne på hvert niveau af straffesagskæden (anmeldelser, tiltalerejsninger og fældende afgørelser) karakteriseres i separate analyseafsnit med henblik på at undersøge myndighedernes kategorisering af sagerne gennem straffesagskæden og dermed lovens anvendelsesområde i praksis. Analyseafsnittene om henlæggelser og frifindelser undersøger specifikt, hvad begrundelsen er for frasorteringen og dermed udfordringerne i anvendelsen af lovbestemmelsen. Analysen har altså først og fremmest til formål at svare på problemformuleringens første led om lovens anvendelse i praksis, men vil også berøre spørgsmålet om muligheder og begrænsninger i retsliggørelsen af psykisk vold, der dog primært behandles i den efterfølgende diskussion.

Vi benytter begrebet ”forurettede” til at beskrive den person, der er angivet som udsat for psykisk vold i det strafferetlige system. Tilsvarende bruger vi begreberne ”gerningspersonen”, ”tiltalte” og ”dømte” om den person, der er angivet som udøver af psykisk vold, afhængigt af niveauet i straffesagskæden. Disse skal betragtes som neutrale betegnelser for, hvilken status de omtalte personer har hos politiet og domstolene, da vi ikke tager stilling til skyldsspørgsmålet.

7.1 Kvantitativt overblik

Politiet har samlet registreret 619 anmeldelser om psykisk vold. Det første halve år efter loven trådte i kraft 1. april 2019, blev der i gennemsnit registreret 14 sager om måneden, hvorefter det steg markant til 47 anmeldelser i oktober. Oktober 2019 er endnu den måned, hvor politiet har registreret flest anmeldelser om psykisk vold, da antallet herefter faldt lidt igen og ser ud til at have stabiliseret sig nogenlunde med et gennemsnit på 33 anmeldelser om måneden. Månederne med det laveste antal anmeldelser siden stigningen er december 2020 og januar 2021 med henholdsvis 24 og 22 anmeldelser. Antallet af anmeldelser fordelt på måneder fremgår af Figur 5.

Figur 5 - Tidslinje over antallet af anmeldelser for psykisk vold siden lovens ikrafttræden.

Kilde: Qlikview (2021). Note: N=611².

Anmeldelsestallene tyder på, at befolkningen i højere grad har fået kendskab til den nye lov mod psykisk vold, end den havde i de første måneder efter loven trådte i kraft. Den pludselige stigning kan skyldes, at den første dom for psykisk vold faldt 9. oktober 2019. Dommen gav den første indikation på, hvordan domstolene ville tolke Straffelovens § 243, hvilket kan have skærpet politiets bevidsthed om anvendelsen af den nye lov, mens mediernes omtale af dommen kan have udbredt det generelle kendskab til lovens eksistens. Ud fra et retssociologisk perspektiv er det af afgørende betydning for lovens virkning i praksis, at befolkningen kender og forstår loven og anmelder lovbrud (Dullum, 2019). Det skyldes blandt andet, at anmeldelsen er første led i straffesagskæden for denne type sager, der foregår i den private sfære og formentlig sjældent kommer frem i lyset alene på baggrund af politiets efterforskning og selvstændige initiativ (Skjørten, 1994). Lidt flere journalnumre om psykisk vold er dog oprettet efterfølgende af politiet, hvilket skyldes, at en anmeldelse kan omhandle flere gerningspersoner eller forurettede, og politiet

² Antallet af anmeldelser i tabellen er kun 611, da tre anmeldelser ligger forud for kriminaliseringen, og fem er registreret i februar 2021, hvor vi grundet udtrækstidspunktet ikke har data for hele måneden.

i nogle tilfælde senere har valgt at dele sager op og oprette flere selvstændige journalnumre. Det tilfører endnu 12 journalnumre, hvilket betyder, at vores samlede data omfatter 631 sager.

Størstedelen af de 631 sager er afsluttet, hvilket betyder, at de enten er henlagt eller afgjort i retten. Det gælder for 430 sager, mens 189 sager stadig er under behandling hos politiet, anklagemyndigheden eller domstolene og dermed kan betragtes som åbne (jf. Tabel 4).

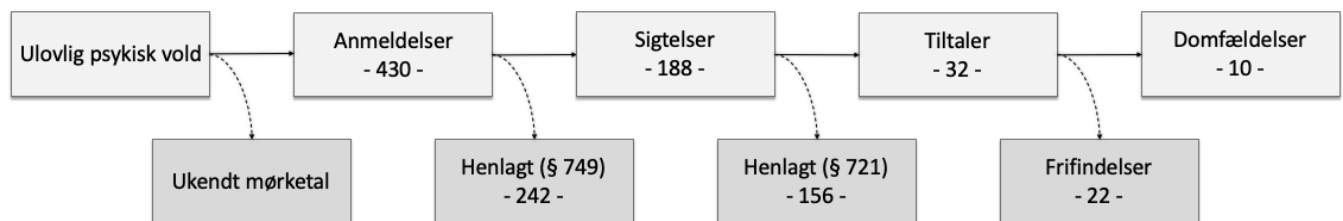
Tabel 4 - Oversigt over antal anmeldelser, afsluttede sager og åbne sager.

Antal sager i alt	Afsluttede sager	Åbne sager
631	430	189

Kilde: Qlikview (2021). Note: N=631.

De 430 afsluttede sagers vej gennem straffesagskæden fremgår af Figur 6. Over halvdelen af sagerne, 56 procent, er henlagt uden en sigtelse, mens 36 procent først er henlagt efter, der er sket sigtelse i sagen. Kun 32 anmeldelser er ført i retten³, hvoraf 22 af anmeldelserne er afgjort med frifindelse. Det betyder, at kun 10 sager om psykisk vold har ført til, at en gerningsperson er blevet dømt, hvilket svarer til 2,3 procent af de afsluttede sager.

Figur 6 - De afsluttede sager om psykisk volds vej gennem straffesagskæden.

Kilde: Qlikview (2021). Note: N=430.

Nye love vil i højere grad blive afprøvet ved domstolene for at skabe præcedens om anvendelsesområdet og strafniveauet (Greve & Langsted, 2011:29-30), hvorfor en tiltaleprocent på 7,4 synes lav, når man yderligere tager i betragtning, at psykisk vold i sagens natur har en kendt gerningsperson.

³ De 32 anmeldelser er mundet ud i 30 retssager.

7.2 Ulovlig psykisk vold, der ikke kommer til politiets kendskab

Før vi afdækker det strafferetlige systems klassificering af psykisk vold, er det værd at pointere, at ikke alle sager kommer til politiets kendskab. Faktisk er det sjældent, at ofre for partnervold involverer politiet. En landsdækkende offerundersøgelse fra Justitsministeriet viser, at 70 procent ikke anmelder vold, når den er begået af en partner (Pedersen, Kyvsgaard & Balvig, 2018:84). Ifølge Skjørten (1994) og Dullum (2019) kan det skyldes, at selvom voldsudsatte ønsker at komme ud af den voldelige relation, har de sjældent lyst til at involvere straffesystemet og politiet (jf. 5.2-5.3). Hertil er det værd at bemærke, at særligt mænd ofte føler et stort tabu ved at have være udsat for partnervold, hvilket skaber barrierer og en modvilje mod at indgive en politianmeldelse (Plauborg & Helweg-Larsen, 2012). Den reelle årsag til forskellen mellem mænds og kvinders anmeldelsestilbøjelighed kender vi ikke, men den kan formentlig påvirkes af, om den udsatte kan identificere sig med den mønsterfortælling, Loseke (2001) beskriver.

Vi formoder at lignende anmeldelsestilbøjelighed gør sig gældende for psykisk vold, der efter den juridiske definition ligeledes begås i nære relationer. Omfanget af psykisk vold er dermed umuligt at fastslå ud fra antallet af anmeldelser, da der må formodes at være et betydeligt mørketal.

Omfanget af psykisk vold i det danske samfund er generelt svært at fastslå, da fænomenet er vanskeligt at måle og operationalisere, og der i øvrigt findes mange forskellige definitioner af psykisk vold (jf. 2.2). Som tidligere nævnt viser VIVEs kortlægning, der er den eneste i Danmark, at 2,5 procent af befolkningen hvert år udsættes for psykisk vold (Ottosen & Østergaard, 2018). Der skal dog tages forbehold for, at undersøgelsen benytter en anden operationalisering af begrebet psykisk vold, end den juridiske definition. Kortlægningen formår ikke at indfange det handlingsmønster og ”regime” af psykisk vold, som lovbestemmelsen foreskriver, hvorfor VIVEs estimat med stor sandsynlighed er højere end forekomsten af den psykiske vold, der falder inden for lovens rammer. Opgørelser fra landets krisecentre kan bringe os nærmere omfanget af den kriminelle psykiske vold, da denne opgørelse opererer med en mere snæver definition. Danner estimerer, at 90 procent af de 2000 kvinder, der opholdt sig på krisecentre i Danmark i 2020, har været udsat for psykisk vold (Danner, 2021:11). Det reelle omfang af ulovlig psykisk vold må derfor antages at være større, da det ikke er alle udsatte, der opsøger hjælp på krisecentre. Desuden er mænd og børn ikke med i denne opgørelse.

Alt dette efterlader indtryk af, at antallet af strafferetligt relevante sager overstiger de 631 sager, som politiet har fået kendskab til i de første 22 måneder af lovens levetid. Mørketallet har betydning for retshåndhævelsen af psykisk vold, da de for politiet ukendte sager ikke får mulighed for at blive afprøvet i det strafferetlige system.

7.3 Anmeldelser

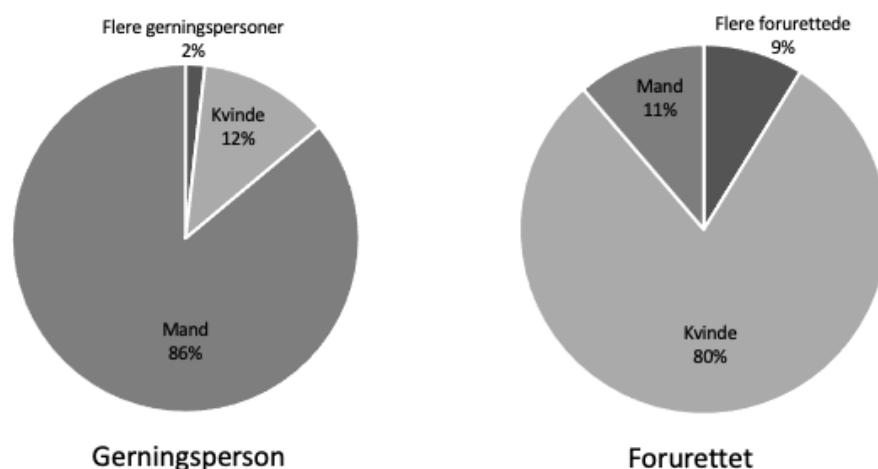
Dette afsnit har til formål at undersøge det første led i straffesagskæden, nemlig de politianmeldte sager om psykisk vold. Det er politiets indledende opgave at undersøge, hvorvidt en anmeldelse kan strafforfølges. I sager om psykisk vold klarlægger politiet relationen mellem forurettede og gerningspersonen og vurderer gerningspersonens adfærd i henhold til lovbestemmelsen (Justitsministeriet, 2019b:1-2). Den første selektion i straffesagskæden sker altså allerede ved anmeldelsen, fordi den medarbejder i politiet, der tager imod henvendelsen, foretager en række vurderinger i forbindelse med sagsoprettelsen (Holmberg, 1999). Vores sagsoplysninger har dermed allerede været genstand for en eventuel kategorisering og indholdssortering af politiet, og de kan derfor ikke opfattes som et direkte udtryk for, hvad anmelderen præcist har opfattet som ulovlig psykisk vold, men de fungerer dog som en indikation.

I dette analyseafsnit vil vi først kortlægge gerningspersonens og forurettedes karakteristika og relation. Slutteligt undersøger vi indholdet af den psykiske vold, som den er beskrevet i politianmeldelsen.

7.3.1 Relationer og karakteristika

Mænd bliver langt oftere anmeldt for psykisk vold end kvinder. I 86 procent af anmeldelserne er gerningspersonen en mand, mens kvindelige gerningspersoner er repræsenteret i 11 procent af anmeldelserne. Kategorien ”flere gerningspersoner” udgør to procent. Kønsfordelingen fremgår af Figur 7, der omvendt viser, at de forurettede i politianmeldelserne hovedsagligt er kvinder. Det gælder i 80 procent af sagerne, mens mænd udgør 11 procent af de forurettede. I ni procent af sagerne er der registreret flere forurettede.

Figur 7 - Gerningspersoner og forurettedes kønsfordeling.

Kilde: Udledt fra Qlikview (2021). Note: Gerningsperson N=501. Forurettet N=433.

I 75 procent af de sager, hvor vi kender kønnet på både den forurettede og gerningspersonen, er der tale om en mand, der er anmeldt for at have begået psykisk vold mod en kvinde. Denne kønsfordeling er med i alt 305 anmeldelser den langt mest repræsenterede (jf. Tabel 5 nedenfor). Når gerningspersonen er en mand, er der registreret flere forurettede i 29 sager, mens den forurettede er en mand i 16 sager med en mandlig gerningsperson.

Kvindelige gerningspersoner er oftest anmeldt for psykisk vold begået mod en mand, hvilket er tilfældet i 30 sager. I 15 sager er den forurettede en anden kvinde, mens der er registreret flere forurettede i syv sager med en kvindelig gerningsperson.

Sager med flere gerningspersoner handler i syv ud af ni tilfælde om forældre/papforældre mod et barn, mens de resterende to er registreret som såkaldt "æresrelaterede sager". Karakteristisk for sagerne med flere forurettede er ligeledes, at den psykiske vold oftest skulle være begået mod flere børn eller mod en partner og et eller flere børn. Den forurettede er typisk også et barn i de 31 sager, hvor gerningspersonen og forurettede har samme køn.

På trods af at kønnet på forurettede og/eller gerningspersonen i 222 sager er ukendt, synes der alligevel at fremgå tydelige mønstre, hvor langt de fleste sager handler om en mand mod en kvinde

og i mere sjældne tilfælde omvendt. Børn er forurettet i de fleste sager, der skiller sig ud fra dette mønster.

Tabel 5 - Kønsfordeling mellem den forurettede og gerningspersonen.

Gerningsperson	Forurettet			
	Kvinde	Mand	Flere forurettede	Ukendt
Kvinde	15	30	7	10
Mand	305	16	29	81
Flere gerningspersoner	6	1	0	2
Ukendt	20	2	2	105

Kilde: Udledt fra Qlikview (2021). Note: N=631.

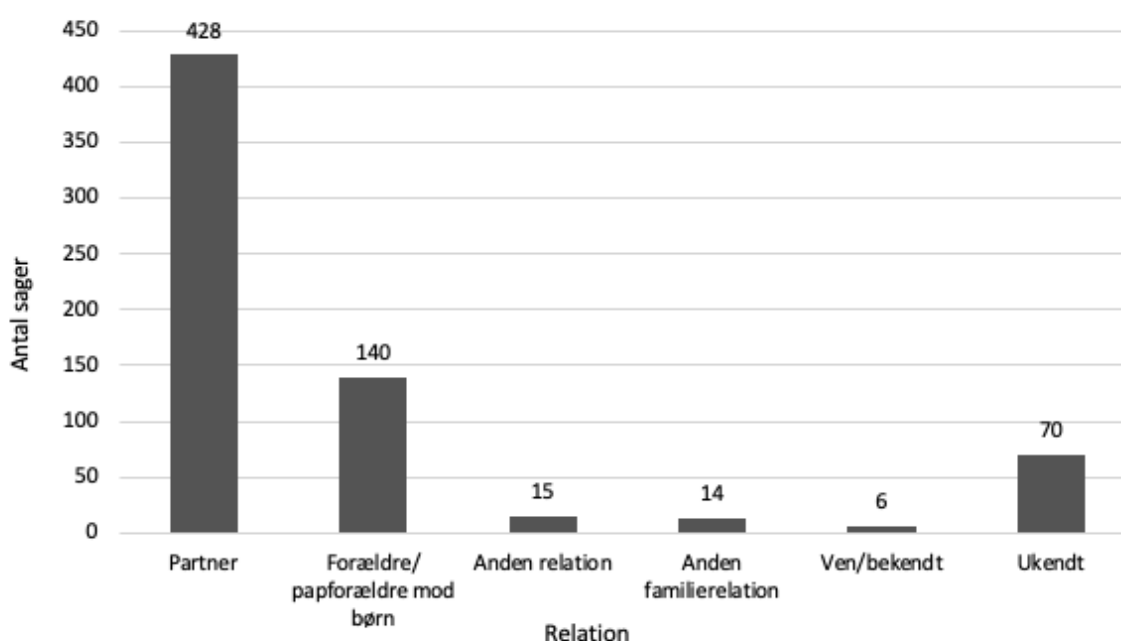
Relationen mellem den forurettede og gerningspersonen har betydning for politiets og anklagemyndighedens vurdering af sagerne, da det er et kriminalitetskrav i Straffelovens § 243, at gerningspersonen *”tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden”*.

Psykisk vold mellem partnere er den type relation, der forekommer oftest i anmeldelserne (jf. Figur 8). Kategorien, der dækker over nuværende og tidligere kærestes, samlevende og ægtefæller, udgør 71 procent af anmeldelserne. I mindst 238 af sagerne har parterne også fælles børn. Den store repræsentation af partnerkategorien henleder tankerne på Johnsons teori om tvingende kontrol, der oftest udøves af mænd mod kvinder i heteroseksuelle forhold. Denne konstellation udgør op til 97 procent af alle tilfælde af tvingende kontrol i Johnsons empiriske studier (Kelly & Johnson, 2008:482). I de politianmeldelser, der udgør vores datagrundlag, ser vi samme mønster for psykisk vold omend mindre markant.

Forældre/papforældre er anmeldt for psykisk vold mod et eller flere børn i 23,2 procent af anmeldelserne, hvilket gør denne relationskategori til den næststørste. Disse anmeldelser, der ofte er indgivet af kommunerne, kan være komplekse at håndtere for retsvæsenet. I en forældre-barn-relation kan det eksempelvis være svært at vurdere, hvornår forældrenes børneopdragelse bliver til ulovlig adfærd, der ifølge bestemmelsen om psykisk vold *”er egnet til utilbørligt at styre den anden”* (Straffelovens § 243). Justitsministeriet uddyber i en rigsadvokatmeddelelse, at

forældreopdragelse ikke er omfattet af bestemmelsen. Samtidigt kommer ministeriet med eksempler på krænkende adfærd, der vil kunne karakteriseres som psykisk vold, herunder: ”[at] tage kontrol over en persons dagligdag ved at beslutte, hvornår personen må sove, indgå i sociale sammenhænge, hvilke personer vedkommende må omgås, hvilket tøj personen må iføre sig osv.” (Justitsministeriet, 2019b:6-7). Eksemplet vil formentlig karakterisere samtlige funktionelle forældre-barn-relationer, da forældre som en naturlig del af børneopdragelsen bestemmer over barnets sengetider, legeaftaler, påklædning og meget andet.

Figur 8 - Fordelingen af relation mellem forurettede og gerningsperson.

Kilde: Udledt fra Qlikview (2021). Note: N=673⁴.

Nogle af de relationer, der er registreret i anmeldelserne, kan falde på kravet om husstandstilknytning, når politiet og anklagemyndigheden indledningsvist vurderer, hvorvidt sagerne kan retsforfølges. Det gælder kategorierne ”bekendt/ven”, ”anden relation” og i nogle tilfælde ”anden familierelation”, der tilsammen udgør 5,8 procent af anmeldelserne. Et eksempel

⁴ Sager med flere forurettede eller gerningspersoner kan fremgå under flere kategorier.

på dette findes i en sag, hvor en kvinde angiveligt har været udsat for psykisk vold af fire familiemedlemmer⁵. Gerningspersonerne er kvindens mor, bror og to onkler. Her vil relationen til onklerne formentlig falde uden for lovens anvendelsesområde, mens relationen til kvindens mor og bror mere sandsynligt vil kunne leve op til lovkravet om husstandstilknytning og disse sager har derfor bedre mulighed for at blive retsfulgt.

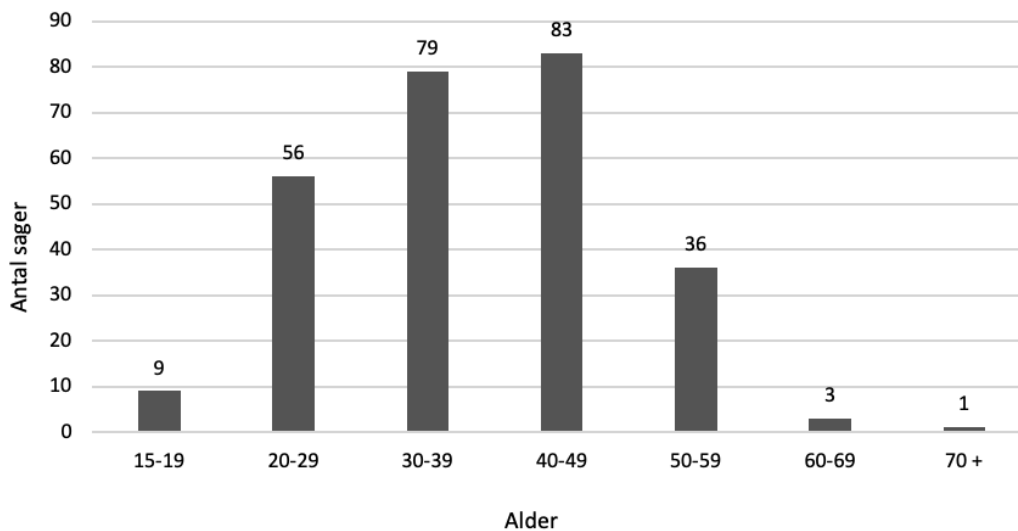
Kvindens oplevelse er et eksempel på såkaldt æresrelateret psykisk vold, som vi har registreret i 15 sager. Relationerne i de æresrelaterede sager er forskelligartede, men fælles for dem er, at alle forurettede er kvinder, mens udøveren enten er kvindens ægtefælle og eventuelt svigerfamilie eller egne forældre og andre familiemedlemmer.

Et andet eksempel på en anmeldelse, hvor relationen mellem forurettede og gerningspersonen umiddelbart vil falde uden for lovens husstandstilknytningskrav, er en mand, der angiveligt bliver udsat for psykisk vold af sin ekssvigmor, når han afleverer sin datter hos dennes mor. Derudover er der flere sager, der kan karakteriseres som en "anden relation", hvor kommunen eller andre myndigheder er anmeldt for psykisk vold, hvilket uddybes i 7.3.2. De mange sager, der umiddelbart falder uden for lovbestemmelsens gyldighedsområde vidner om, at lovens indhold, og hvordan den skal fortolkes, ikke er tilstrækkeligt kendt af befolkningen, hvilket ifølge retssociologien er en afgørende faktor for, at loven opnår den tilsigtede virkning i praksis (Dullum, 2019:236).

De anmeldte personer er i gennemsnit 38 år. Aldersfordelingen kan aflæses af Figur 9. Hele 60,2 procent af gerningspersonerne er mellem 30 og 49 år, mens de lidt yngre på 20-29 år og de lidt ældre på 50-59 år udgør de næststørste aldersgrupper. Kun fire personer over 59 år er anmeldt for psykisk vold, mens det samme gælder ni personer under 20 år.

⁵ Denne sag er oprettet under fire journalnumre, ét for hver gerningsperson, hvorfor den i praksis udgør fire sager i vores data. Andre sager med flere gerningspersoner er oprettet under et enkelt journalnummer.

Figur 9 - Gerningspersonernes aldersfordeling.

Kilde: Uddelt fra Qlikview (2021). Note: N=267.

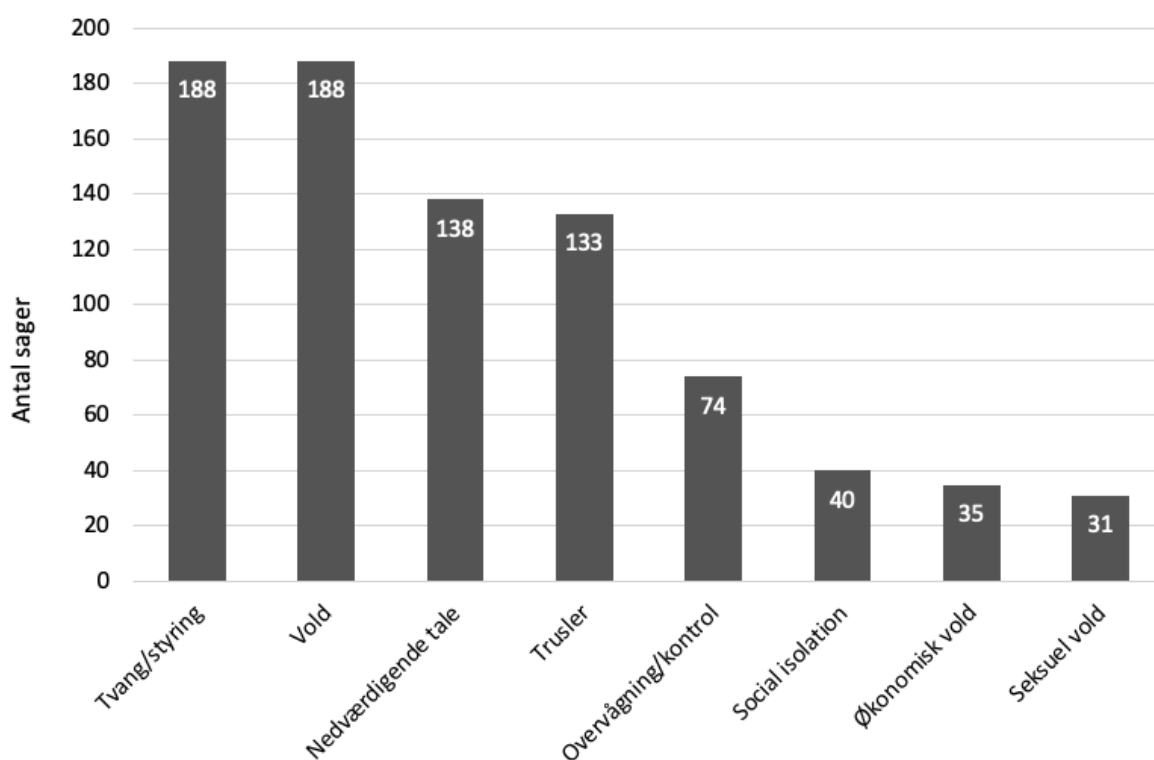
Størstedelen af de politianmeldte personer har dansk statsborgerskab. Det gælder for 69 procent af de 268 gerningspersoner, vi kender statsborgerskabet på, mens 28 procent er fastboende udlændinge fra 29 forskellige lande. De fire mest repræsenterede lande er Irak (13 personer), Syrien (11), Tyrkiet (11) og Polen (5). Ud over danskerne og de fastboende udlændinge er tre procent af gerningspersonerne asylansøgere eller turister, mens én person har grønlandsk statsborgerskab.

Opsummerende kan vi se, at gerningspersonerne i de politianmeldte sager typisk er en mand på 30-50 år, der angiveligt har udøvet psykisk vold mod en kvindelig partner. Anmeldelserne synes således at understøtte eksisterende forskning og teorier, hvor der er overvejende enighed om, at psykisk vold er et kønnet fænomen, der oftest begås af mænd mod kvinder i partnerrelationer (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009; Ottosen & Østergaard, 2018; Europarådet, u/å). Størstedelen af sagerne taler dermed også ind i den allerede etablerede mønsterfortælling om vold i hjemmet, der handler om en voldsramt kvinde og en mandlig voldsudøver (Loseke, 2001). Mere end hver tredje anmeldelse rummer dog også andre rollebesætninger, hvad angår køn og relationer. Disse handler oftest om forældre og/eller papforældre, der er anmeldt for psykisk vold mod et eller flere børn.

7.3.2 Psykisk vold ifølge anmeldelserne

Anmeldelserne om psykisk vold indeholder en bred vifte af forskellig adfærd, som vi vil uddybe i dette afsnit. Afsnittet er baseret på data udledt af det sagsresumé, politiet skriver ved anmeldelsen. I mange tilfælde indeholder resuméet blot en konstatering af, at der er anmeldt ”psykisk vold”, men ingen uddybning af, hvad den psykiske vold består i. Det gælder for 274 sager, hvorfor datagrundlaget for denne delanalyse er de resterende 357 anmeldelser. Figur 10 viser en oversigt over den adfærd, der oftest er beskrevet i anmeldelserne.

Figur 10 - Oversigt over adfærd, der i sagsresuméet er beskrevet som en del af den psykiske vold.

Kilde: Udledt fra Qlikview (2021). Note: N=357.

Det er værd at bemærke, at resuméerne ofte er korte og formodentlig overfladiske. De beskriver ikke nødvendigvis al den adfærd, den udsatte har oplevet i forbindelse med det anmeldte forhold, men resuméerne giver en idé om, hvad anmelderen har opfattet som værende psykisk vold. Befolkningens forståelse af ulovlig psykisk vold er afgørende for håndhævelsen af loven og for

lovens almenpræventive effekt (Dullum, 2019). Vi tager dog forbehold for, at anmelderne ikke nødvendigvis er repræsentative for den generelle befolkning.

Adfærden skal ifølge loven være *”egnet til utilbørligt at styre den anden”*, før der er tale om psykisk vold efter Straffelovens § 243. Hvis styring nævnes i anmeldelsen, kan man derfor forestille sig, at medarbejderne i politiet vil være tilbøjelige til at inkludere det i sagsresuméet. Derfor er det måske ikke overraskende, at netop tvang/styring er den type adfærd, der sammen med fysisk vold oftest er registreret i sagerne om psykisk vold (jf. Figur 10). Det gælder i 188 af de 357 uddybede anmeldelser. Vi har registreret tvang og styring under en fælles kategori, da de kan være vanskelige at skelne mellem på baggrund af et nøgternt sagsresumé. Kategorien dækker over sager, hvor den forurettede har gjort noget, vedkommende ellers ikke ville have gjort, men også undladelser af handlinger. Undladelser kan være, hvis en mand nægter sin kvindelige partner at opsøge en læge, eller hvis han nægter hende at forlade ham. Styringen kan ske på mange niveauer. Det handler ofte om, at gerningspersonen vil bestemme over den forurettedes færden og sociale relationer. Social isolation, hvor gerningspersonen bestemmer, hvem den forurettede må have kontakt med, beskrives direkte i 40 anmeldelser. Styringen kan også foregå helt ned på mikroniveau. En mand har styret sin families madindtag og forbudt familiemedlemmerne at bruge mere end to stykker toiletpapir ad gangen, mens en anden har bestemt, at partneren skulle tørre sig med en klud og ikke et håndklæde efter grundige bade, som han beordrede og overvågede dagligt.

Økonomisk vold er også en måde, hvorpå gerningspersonen kan tage kontrol over den forurettede. Denne voldsform er beskrevet i 35 anmeldelser, hvoraf de 34 af dem er i sager om mænd mod deres kvindelige partner. Nogle gerningspersoner tager angiveligt penge fra kvindens bankkonto, opretter store lån i kvindens navn eller kræver, at hun opsiger sit job. Andre fratager angiveligt kvinden adgang til hendes egen økonomi, så hun skal have partnerens tilladelse til at bruge penge, hvilket begrænser hendes frihed og generelle muligheder betydeligt. Den 35. sag handler om to forældre, der tager deres ene barns gavepenge og giver dem til barnets søskende. Denne sag adskiller sig i forhold til relationen mellem gerningsperson og forurettede, men på mange måder ligner den de andre sager, hvor der er beskrevet økonomisk vold, idet der er en høj grad af styring til stede i alle disse sager. Kommunen har anmeldt, at barnet skal gøre rent i huset og i stalden for at få mad og må sove på gulvet, da det ikke har sit eget værelse. Forældrene taler angiveligt

nedladende til barnet, der ikke må være sammen med familien juleaften. Alle sager, der indeholder beskrivelser af økonomisk vold, bærer altså i høj grad præg af det, Johnson og Stark har defineret som tvingende kontrol (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009). Forældrene i den pågældende sag udøver det, der i magt- og kontrollhjulet betegnes som *det mandlige privilegium* ved at udnytte deres overlegne magtposition til at behandle barnet som en tjener (jf. 2.1). Patriarkalske strukturer ses også i andre sager, hvor kvinder beordres til at udføre huslige opgaver ud over rimelighedens grænser. En kvinde blev eksempelvis tvunget til at rengøre badeværelset i over et døgn uden mulighed for at spise eller sove. I fire sager har manden angiveligt direkte kaldt sin kvindelige partner for ”slave”. Det kønsbaserede i volden kommer ofte til udtryk i gerningspersonernes ordvalg. Nedværdigende tale er beskrevet i 138 sager, hvoraf 17 sager specifikt nævner gerningspersonens anvendelse af ordet ”luder”. I de fleste sager er de nedværdigende udtalelser ikke uddybet, men andre eksempler er, at den forurettede bliver kaldt ”grim”, ”tyk”, ”en skuffelse”, ”fucking cunt” eller lignende. Nedværdigende tale ses ved alle typer relationer.

Når den psykiske vold er gået ud over et barn, bliver der anmeldt særlige typer af adfærd, der ikke nævnes i sager med voksne forurettede. Det er forskelsbehandling af søskende og overværelse af vold i hjemmet, hvoraf sidstnævnte er mest almindelig. Anmeldelserne om psykisk vold mod børn adskiller sig ellers ikke bemærkelsesværdigt fra sagerne om psykisk vold mod voksne, når det kommer til hvilke typer adfærd, der er til stede. Dog ses seksuel og økonomisk vold næsten udelukkende i sager om partnervold begået af en mand mod en kvinde.

Overvågning og kontrol af den forurettede er beskrevet i 75 af anmeldelserne. I de fleste tilfælde handler det om, at gerningspersonen gennemgår forurettedes telefon for at læse beskeder, eller at forurettede gennem opkald og beskeder konstant skal tjekke ind hos gerningspersonen og redegøre for sin færden. I de mest vidtgående tilfælde, har gerningspersonen angiveligt installeret videoovervågning i hjemmet, gps-sporing på forurettedes bil eller skærmoptager eller andet overvågningsudstyr på forurettedes mobiltelefon. I nogle tilfælde foregår dele af overvågningen, uden forurettede ved det, mens andre gerningspersoner anvender konstant ”tilstedeværelse” som en intimideringsstrategi. En mand havde for eksempel angiveligt installeret en indbrudssirene i hjemmet, som han kunne aktivere fra sin mobiltelefon, når hans kvindelige partner ikke svarede på hans telefonopkald. Indespærring i kortere eller længere tidsrum ses også i nogle sager som en

fysisk form for kontrol over den anden person, men konstant styring og overvågning kan tilsyneladende opleves på samme måde rent mentalt. En kvinde beskriver, at det var som at ”leve i et fængsel”, hvilket stemmer godt overens med Starks analogi mellem tvingende kontrol og fangeskabsforbrydelser, hvor han beskriver psykisk vold som nogle mænds måde at tage kvinder til fange (Stark, 2009).

Trusler er også en strategi, der ofte beskrives i anmeldelserne. Det gælder i 133 anmeldelser, hvor gerningspersoner for eksempel har truet med at skade forurettede, sig selv eller tredjepersoner, der står den forurettede nært. Nogle gange handler truslerne om direkte drab eller selvmord. En stor del af truslerne må forventes at være omfattet af Straffelovens § 266 om fremkaldelse af frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd, men der er også eksempler på trusler af en anden karakter. Det kan være trusler om offentlig ydmygelse gennem deling af intime billeder, videoer, hemmeligheder eller løgne. Offentlig ydmygelse eller trusler om samme er beskrevet i 24 sager. Truslerne er ofte beskrevet som en måde, hvorpå gerningspersonen får kontrol over den forurettede, hvorfor sagerne, hvor der er trusler til stede, ofte synes at bære præg af ulovlig tvang som beskrevet i Straffelovens § 260.

Fysisk vold er registreret i 188 anmeldelser om psykisk vold, hvilket er på niveau med tvang/styring. Beskrivelserne af fysisk vold spænder lige fra spyt til grov vold ved for eksempel kvælning. Den fysiske vold beskrives ofte på en måde, så den skal forstås i sammenhæng med eller som en del af den psykiske vold. En kvinde blev angiveligt udsat for psykisk vold i form af *”nedgørelse af [hendes] person, trusler om at slå [hende] ihjel samt fysiske overgreb”*, som det står beskrevet i sagens resumé. For en anden kvinde bestod den psykiske vold blandt andet i, at *”hun konstant var bange for at udløse [sin partners] vrede, der kunne resultere i vold eller smadret indbo”*. Gerningspersonen er i denne sag også tiltalt for fysisk vold under et separat journalnummer i politiets systemer, men den fysiske vold hænger uløseligt sammen med den psykiske, da den gør voldstruslen reel for kvinden, der som følge deraf angiveligt bliver kontrolleret økonomisk, personligt og seksuelt. Der er seksuel vold til stede i 31 sagsresuméer, hvoraf det i nogle sager fremgår, at en særskilt sag er oprettet under et andet journalnummer, men på lige fod med den fysiske vold, beskrives den seksuelle vold ofte som en direkte del af den psykiske vold. Et eksempel er en anmeldelse af *”psykisk vold, som endvidere indebar voldtægt”*.

Det er bemærkelsesværdigt, i hvor høj grad adfærd som vold, voldtægt, trusler, ulovlig tvang og frihedsberøvelse, der ellers er klart defineret som kriminelt efter andre straffelovsbestemmelser, beskrives som en del af den psykiske vold. Den økonomiske vold bærer ofte præg af for eksempel identitetstyveri og berigelsesforbrydelser, ligesom hacking kan komme på tale i de sager, hvor gerningspersonen skaffer sig adgang til den forurettedes sociale medier og mailkonti. Når disse kriminalitetsformer betragtes som en del af den psykiske vold, er der tale om en form for dobbeltkriminalisering, hvilket i bedste fald er uhensigtsmæssigt og i værste fald problematisk. Vi har i Danmark et grundlæggende retsprincip om, at man kun kan straffes for den samme forbrydelse én gang, hvilket kaldes *ne bis in idem*-princippet (Justitsministeriet, 2006:8). Det er uvist, hvor ofte disse forhold også er oprettet som selvstændige sager, da vi i vores data om anmeldelserne kun i begrænset omfang kan se relaterede journalnumre.

Den psykiske vold har i gennemsnit stået på i 1043 dage på anmeldelsestidspunktet, hvilket svarer til 2,9 år (N=406). Det er dog kun forhold, der er foregået efter kriminaliseringen 1. april 2019, der kan betragtes som kriminelle og indgå i en eventuel retssag (Justitsministeriet, 2019b). Det betyder, at 13 sager alene ud fra dette legalitetsprincip ikke kan betragtes som psykisk vold i strafferetlig forstand og retsforfølges som sådan, da hele forløbet ligger før kriminaliseringen. Det betyder også, at den kriminelle del af forløbet i de resterende sager er betydeligt kortere end forløbets samlede varighed. Den gennemsnitlige varighed af den strafferetligt relevante psykiske vold er 283 dage, hvilket må siges at være langt fra de gennemsnitligt 1043 dage, der er anmeldt. Det må antages i nogle sager at have betydning for politiets mulighed for at dokumentere et handlingsmønster. Problemet eksisterer fordi, der er tale om en ny lov, og det vil dermed mindskes som vi fjerner os fra tidspunktet for lovens ikrafttrædelse.

Det er en forudsætning i loven, at adfærden skal være foretaget "*gentagne gange over en periode*", før der er tale om psykisk vold, hvilket ikke altid er opfyldt. Mindst 24 anmeldelser henviser til en enkeltstående hændelse snarere end et adfærdsmønster. En mand har anmeldt sin ekspartner for at forlade ham uden en forklaring, en kvinde har anmeldt sin søn for at nægte at flytte hjemmefra, en far har anmeldt to spejderledere for psykisk vold begået mod hans datter på en lejr tur, og en mand har anmeldt en person for at gemme en højttaler, der spillede uhyggelige lyde under hans seng. Derudover er seks myndigheder blevet anmeldt for psykisk vold i form af for eksempel afvisning

af informationsudlevering. Det drejer sig om flere kommuner, et jobcenter og et ministerium inklusiv ministeren. Udover mønsteret er den i loven påkrævede husstandstilknytning altså heller ikke til stede. Sager som disse viser, at lovens indhold er uklart eller ikke tilstrækkeligt kendt i befolkningen, hvis opfattelse af psykisk vold ikke altid stemmer overens med lovens definition. Det kan forventes at have konsekvenser for håndhævelsen af loven, når anmeldelserne rammer skævt i forhold til den juridiske definition af psykisk vold, og det anmeldte derfor ikke kan retsforfølges, mens andre sager, der ville kunne retsforfølges måske ikke anmeldes, fordi forholdet ikke opfattes som ulovlig psykisk vold af den udsatte og omgivelserne. Lovens almenpræventive effekt udebliver altså, hvis befolkningen ikke ved, hvad der præcist er kriminaliseret (Dullum, 2019).

Mange anmeldelser bærer præg af samværskonflikter og andre familiestridigheder, hvor den ene part forsøger at ramme den anden gennem en politianmeldelse om psykisk vold. Her beskrives den psykiske vold eksempelvis som forsømmelse af samværsaftaler om fælles børn. I ét tilfælde blev en mand anmeldt for psykisk vold af sin ekspartner, fordi han havde anmeldt hende for ikke at overholde samværsaftalen. I 15 sager har vi registreret, at der er tale om en såkaldt modanmeldelse, hvor anmeldelsen for psykisk vold tilsyneladende sker som en reaktion på, at anmelderen selv er blevet politianmeldt. Nogle gange opfatter gerningspersonen selve politianmeldelsen som psykisk vold, mens det i andre tilfælde er helt andre forhold, der beskrives som psykisk vold. I en sag har en kvinde anmeldt sin partner for psykisk vold *”i form af devaluering, adfærdsregulering, nedgørelse og bevidst ignorering”*. Det bemærkes herefter i samme resumé, at *”[gerningspersonen] sås i politiets systemer ligeledes at have indgivet samme anmeldelse mod [forurettede]”*. Parret har altså anmeldt hinanden gensidigt for psykisk vold. Det er uvist, hvor stor en del af sagerne, det drejer sig om, men det er vores indtryk, at bestemmelsen om psykisk vold ikke sjældent forsøges anvendt i familiestridigheder, hvor samarbejdet om børnene er brudt sammen.

Fælles børn kan på den anden side også bruges til at ramme den forurettede og fastholde denne i en voldelig relation, hvor der er en magtuligevægt. I 138 sager fremgår det, at gerningspersonen og den forurettede har fælles børn. Børnene er oftest nævnt i det nøgterne resumé, fordi de har betydning for sagen. En mand har benyttet kontakten til sin tidligere hustru, forurettede, omkring

deres fælles barn til at chikanere hende med nedladende og intimiderende bemærkninger, ligesom han har bedt barnet om at kontrollere sin mors telefon for informationer om bekendtskaber. Vi har identificeret flere trusler om, at gerningspersonen for eksempel vil tage fælles børn med til udlandet. I en sag er det beskrevet, at forurettede har et treårigt barn, som ”*[gerningspersonen] bruger som ”våben” til at styre [forurettede] med*”. Det er dog umuligt ud fra vores data at sige, hvornår der reelt er tale om et ulige magtforhold, hvor den ene person styrer den anden, og hvem der i så fald styrer hvem, og hvornår der er tale om en jævnbyrdig konflikt, men efter vores vurdering er alle scenarier til stede blandt anmeldelserne.

Det er i det hele taget vigtigt at holde sig for øje, at alt dette udelukkende er baseret på anmeldernes udlægning af situationen. Gerningspersonernes side af sagen fremgår ikke af anmeldelsesresuméet, ligesom sagerne på dette stadie ikke har været hverken efterforsket af politiet eller vurderet af en domstol. Sagsresuméerne kan altså ikke betragtes som sandhedsfortællinger, men de har gjort os klogere på, hvad befolkningen anmelder, og hvad politiet registrerer som psykisk vold.

En stor del af anmeldelserne om psykisk vold passer sammenfattende ikke ind i den allerede etablerede mønsterfortælling om partnervold i hjemmet (Loseke, 2001). Rollefordelingen er uklar, når begge parter har status som både forurettet og gerningsperson i politiets system, fordi de har anmeldt hinanden gensidigt. End ikke kønsfordelingen i disse anmeldelser viser et entydigt mønster (jf. 7.3.1). Desuden spiller den forurettede ikke altid rollen som et rent offer, mens gerningspersonen ikke kun repræsenterer ondskab, hvilket formentlig vil blive tydeligere som efterforskningen af sagen skrider frem. Analysen af anmeldelsernes indhold har samlet set vist, at sagerne er yderst forskellige, hvilket understreger kompleksiteten af denne type sager. Nogle sager synes at indeholde et klart narrativ, hvilket teoretisk set giver dem bedre mulighed for succesfuldt at bevæge sig igennem straffesagskæden, hvis de da også lever op til lovens tekniske krav, mens mange sager synes at falde langt fra ikke bare mønsterfortællingen om vold i hjemmet, men også den juridiske definition af psykisk vold.

7.4 Henlæggelser

Langt de fleste sager om psykisk vold henlægges af politiet eller anklagemyndigheden, før de når at blive afprøvet ved domstolene. Det er tilfældet for 92,6 procent af de 430 afsluttede sager i vores data (jf. Figur 6 i afsnit 7.1). I dette afsnit vil vi forsøge at klarlægge, hvad der ligger til grund for denne frasortering.

Strafforfølgelse for psykisk vold kræver ifølge rigsadvokaten, at der kan føres bevis for 1) at gerningspersonen tilhører eller er nært knyttet til den forurettedes husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning. Derudover er der en række krav til adfærden, der skal være 2) foretaget gentagne gange over en periode, 3) nedværdigende, forulempende eller krænkende, 4) grov, og 5) egnet til utilbørligt at styre den forurettede (Justitsministeriet, 2019b:4-8). Hvis kravene ikke er beviseligt til stede, må sagen henlægges, eller gerningspersonen må frifindes i retten.

Sagerne kan henlægges før eller efter, der er sket sigtelse. Sigtelsesprocenten for sager om psykisk vold er 44 procent, hvilket betyder, at de fleste sager henlægges uden en sigtelse. I de tilfælde anvendes Retsplejelovens § 749, mens Retsplejelovens § 721 giver mulighed for at opgive sagen, efter en person er sigtet. Tabel 6 nedenfor viser, hvilke bestemmelser der er anvendt ved henlæggelse af sagerne om psykisk vold.

Tabel 6 - Henlagte sager om psykisk vold fordelt efter grundlag i Retsplejeloven.

Bestemmelse i Retsplejeloven	Antal sager
§ 749, stk. 1 (ikke grundlag for at indlede efterforskning)	69
§ 749, stk. 2 (Ikke grundlag for at fortsætte efterforskning)	173
§ 721, stk. 1, nr. 1 (Grundløs sigtelse)	1
§ 721, stk. 1, nr. 2 (Påtale opgivet efter sigtelse)	154
§ 721, stk. 1, nr. 3 (Påtale opgivet efter sigtelse)	1

Kilde: Qlikview (2021). Note: N=398.

Politiet har henlagt 69 sager uden at undersøge dem nærmere. Det er sket efter Retsplejelovens § 749, stk. 1, der giver politiet ret til at afvise en anmeldelse, når der ikke findes grundlag for at

indlede en efterforskning. Efter denne bestemmelse har politiet blandt andet henlagt 10 af de 21 afsluttede sager, vi ud fra sagsresuméerne har identificeret som en enkeltstående episode, hvilket betyder, at lovbestemmelsens krav om, at adfærden skal være foretaget gentagne gange over en periode, altså udgøre et mønster, umiddelbart ikke er opfyldt. Eksempler på sagerne, der knytter sig til enkeltstående hændelser snarere end adfærdsmønstre er beskrevet i 7.3.2.

Endnu 10 af disse 21 episodiske sager er henlagt efter Retsplejelovens § 749, stk. 2, der giver politiet ret til at indstille en påbegyndt efterforskning i sager uden sigtelse, når der ikke findes grundlag for at fortsætte efterforskningen. Flest sager om psykisk vold er henlagt efter denne bestemmelse. I alt er 173 sager blevet efterforsket, men henlagt uden sigtelse.

Der er rejst sigtelse i én af de sager, vi har karakteriseret som episodisk. Sagen handler om en plejehjemsbeboer, der har råbt efter en medarbejder og senere samme dag opsøgt og overfuset samme medarbejder på plejehjemmets parkeringsplads. Ud over adfærdsmønstret synes også den påkrævede husstandstilknytning at mangle. Sagen er, som den eneste af alle sager i vores data, henlagt efter Retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 1, der tages i brug, når en sigtelse viser sig grundløs. Den forurettede i sagen, medarbejderen, fik en kollega til at følge sig ud på parkeringspladsen, da arbejdsdagen var slut, hvilket vidner om, at hun har følt sig utryk ved beboeren. Sagen rummer altså et oplevet problem for den forurettede, men falder uden for lovbestemmelsens anvendelsesområde.

Anklagemyndigheden har frafaldet sigtelsen efter Retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2 i 154 sager, hvor den har vurderet, at videre forfølgning af sagen ikke ville føre til, at sigtede blev fundet skyldig. Endelig er en enkelt sag blevet henlagt efter Retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 3, hvilket betyder, at anklagemyndigheden har vurderet, at sagens gennemførelse vil medføre vanskeligheder, omkostninger eller behandlingstider, som ikke er rimelige i forhold til sagens betydning og forventede straf.

Disse bestemmelser i Retsplejeloven er de eneste begrundelser for henlæggelse, vi har adgang til i vores data. De mere præcise omstændigheder i de enkelte sager kender vi ikke. Nogle anmeldelser kan synes at være motiverede af hævn eller frustrationer i forbindelse med familiestridigheder, som vi beskrev i forrige afsnit, hvilket, man kan forestille sig, i nogle tilfælde medfører falske eller

grundløse anmeldelser. Af de 11 afsluttede sager, vi har noteret som en ”modanmeldelse”, er ni henlagt uden en sigtelse, mens to er henlagt efter, der er rejst sigtelse.

De mange krav i lovbestemmelsen er formentlig noget, mange sager falder på. De episodiske sager, der muligvis er henlagt på grund af fraværet af et adfærdsmønster, er et eksempel på dette. Hvis vi ser på lovens første krav, der handler om husstandstilknytning, viser vores data, at de fleste sager, hvor relationen ikke er ”partner” eller ”forældre/papforældre mod børn” bliver henlagt uden sigtelse. Det gælder 22 af de 28 afsluttede sager, mens der er rejst sigtelse i fem, og en enkelt er afgjort i retten. Den afgjorte sag, der handler om to brødre, vender vi tilbage til i analysen af retssagerne. Lovens tre sidste krav til adfærden – at den skal være nedværdigende, forulempende eller krænkende, grov og egnet til utilbørlig styring – er endnu mindre konkrete end de første to, hvorfor vi vil afholde os fra at forsøge at eksemplificere fravær af disse i de korte og formodentligt ufyldstgørende sagsresuméer.

Det er generelt en udfordring, når voldsudsatte kommer til politiet med deres livshistorie og tragedie, og politiet skal forsøge at få disse komplicerede oplevelser til at passe ind i den strafferetlige ramme (Aas, 2014:60). Her forestiller vi os, at det er en fordel for den forurettede, hvis oplevelsen med psykisk vold ikke bare lever op til lovkravene, men også indeholder et klart narrativ, som i mønsterfortællingen beskrevet af Loseke (2001), hvor den forurettede er et rent offer, mens gerningspersonen er en ond voldsudøver. Det vil da være nemmere for politiet at genkende oplevelsen som en sag om vold i hjemmet.

Opfyldelse af alle lovens betingelser er dog langt fra en garanti for, at gerningspersonen bliver dømt. Vi ser flere sager, der umiddelbart synes både at opfylde alle lovkrav og samtidig indeholde et klart narrativ og tydelig rollefordeling, men som alligevel er henlagt. Et eksempel er den tidligere omtalte sag om barnet, der angiveligt blev udsat for psykisk vold af sine forældre ved blandt andet at skulle sove på gulvet (jf. 7.3.2). Begge forældre blev sigtet for psykisk vold, men sagen blev opgivet uden tiltalerejsning. Det skal dog tilføjes, at vi ikke ved, om sagen blev rejst ved domstolene for andre forhold end psykisk vold, da dette ikke fremgår af vores data. Det gælder i øvrigt alle sagerne. Et andet eksempel er en kvinde, der har anmeldt, at hun i 11 år er blevet udsat for psykisk vold af sin mand. Kvinden fortalte, at manden har kaldt hende ”luder”, ”dum” og andre skældsord og taget kontrol over hendes økonomi ved blandt andet at tage hendes dankort. Han har

angiveligt også forbudt hende samvær med andre mennesker og taget hendes simkort til telefonen for at sikre, at al kontakt til omverdenen foregår gennem ham. Sagen er henlagt efter Retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2, hvilket vil sige, at politiet har sigtet manden, men senere vurderet, at videre forfølgning af sagen ikke ville føre til, at han blev fundet skyldig. Årsagen kender vi ikke, men en forklaring kan være, at kvinden måske ikke ønskede manden straffet, hvilket ikke er usædvanligt i sager om vold i nære relationer (Skjørten, 1994). Kvinden boede på anmeldelsestidspunktet sammen med manden, og det fremgår af sagsresuméet, at hun ikke ønskede at tage på krisecenter, hvilket vidner om, at formålet med anmeldelsen ikke nødvendigvis var at få hjælp til at komme ud af det psykisk voldelige forhold, men måske snarere at få gerningspersonen til at ændre adfærd. En anden forklaring på henlæggelsen af sagen kan være manglende beviser.

Mange sager om psykisk vold henlægges sandsynligvis på grund af bevisets stilling. Sager om vold i nære relationer er ifølge Skjørten (1994) vanskelige at løfte bevismæssigt, hvilket bakkes op af Dullum & Bakketeig (2017). Det skyldes, at volden oftest udøves i det skjulte uden vidner. Da gerningspersonen og den forurettede typisk har forskellige forklaringer om, hvad der er foregået, risikerer sagen at være påstand mod påstand. Båndet mellem den forurettede og gerningspersonen betyder desuden, at nogle forurettede slet ikke vil udtale sig enten af frygt eller loyalitet. Psykisk mishandling er særligt svær at bevise, og retsforfølgelse af denne voldsform i Norge beror på en række skønsmæssige vurderinger (Dullum & Bakketeig, 2017:122). Det samme gælder efter vores vurdering i en dansk kontekst, hvor Straffelovens § 243 i høj grad efterlader rum til fortolkning. Det er ikke klart defineret hvilken adfærd, der er omfattet af bestemmelsen, hvornår adfærden kan betegnes som værende grov, og hvornår den er egnet til utilbørligt at styre en anden.

De særlige udfordringer i sager om psykisk vold betyder, at efterforskning og vidneafhøringer i forbindelse med disse sager er enormt tidskrævende. Det er en del af konklusionen i Danners undersøgelse af retshåndhævelsen af psykisk vold i Danmark (Danner, 2021:31). Danner har interviewet fagfolk om deres erfaringer fra de første to år med strafbar psykisk vold. Undersøgelsen peger på, at det kan tage op til fem gange så lang tid at efterforske psykisk vold som fysisk vold (Danner, 2021:20). Politiforsker Geir Aas påpeger ligeledes, at de mange

henlæggelser af norske sager om psykisk vold til dels handler om prioriteringer i politiet, da sagerne er ressourcekrævende (Dullum & Bakketeig, 2017:122).

Opsummerende kan den vanskelige bevisbyrde sammen med politiets begrænsede ressourcer altså være en medvirkende årsag til de mange henlæggelser. Det samme kan lovbestemmelsens udformning, der er åben for fortolkning og derfor kompliceret for politi og anklagemyndighed at tage i brug. Mange må desuden se deres oplevelse af psykisk vold falde ud af straffesagskæden, fordi den ikke lever op til lovbestemmelsens teknikaliteter, hvilket er en konsekvens af retsliggørelsen. På den anden side falder nogle anmeldelser så langt fra intentionen med loven, at de kan ses som et udtryk for en form for retsoptimisme på individniveau, der afspejler en afstand mellem folks forventninger til retssystemet og realiteterne.

De mange henlæggelser betyder omvendt, at der kun sker få tiltalerejsninger i sager om psykisk vold, hvilket kan have negative konsekvenser for lovens almenpræventive virkning. Det er vigtigt at anvende loven, for når en lov kun sjældent eller sporadisk bliver retshåndhævet, risikerer den at blive neutraliseret. Den risikerer at blive en “sovende lov” (Dullum, 2019:236).

7.5 Sager med tiltalerejsning

Når politiet afslutter efterforskningen af en sag, er det anklagemyndighedens opgave at træffe beslutninger om sagens videre forløb. Vurderer anklagemyndigheden, at der er tilstrækkelige beviser for, at den formodede gerningsperson kan dømmes, rejser den tiltale (Anklagemyndigheden, u/å.a). Dette afsnit har til formål at analysere de sager om psykisk vold, anklagemyndigheden har valgt at afprøve ved domstolene.

På undersøgelsestidspunktet var 32 af politiets sager afgjort i retten. Da to retssager omhandler to af politiets journalnumre, har der i praksis kun været rejst 30 sager i retten, hvoraf vi har fået afslag på aktindsigt i én sag (jf. 6.1.2). Datagrundlaget for afsnittet er dermed domsudskrifterne fra de resterende 29 sager.

Først præsenterer vi tiltaltes og forurettedes karakteristika og relation, hvorefter vi undersøger den psykiske vold, som den er beskrevet i anklageskriftet. Slutteligt afdækker vi de øvrige anklagepunkter, der behandles under samme retssag og tiltaltes tidligere straffe. Løbende

sammenlignes resultaterne med de anmeldte sager for at illustrere selektionen gennem straffesagskæden, da det kan fortælle os om forholdet mellem befolkningens, anklagemyndighedens og senere domstolenes opfattelse af ulovlig psykisk vold.

7.5.1 Relationer og karakteristika

De rejste sager har et ganske tydeligt kønsmønster. Gerningspersonen er en mand i 28 ud af 29 sager, mens én enkelt kvinde er tiltalt. Omvendt er flest kvinder registreret som forurettet. Det gælder i 27 af sagerne, mens et barn er forurettet i tre sager, herunder to drenge og en pige. Da der i én af sagerne er to forurettede, en kvinde og et barn, er der i alt 30 forurettede i de 29 sager.

Kønsfordelingen mellem forurettede og tiltalte, der er illustreret i Tabel 7, viser, at i 27 sager er en mand tiltalt for psykisk vold mod en kvindelig forurettet, der i alle tilfælde er hans tidligere eller nuværende partner. I den ene af disse sager er manden også tiltalt for psykisk vold mod parrets fælles søn. De to sidste sager drejer sig om en kvinde mod sin datter og en 15-årig dreng mod sin lillebror.

Tabel 7 - Kønsfordeling mellem forurettede og tiltalte.

Tiltalte	Forurettede		
	Kvinde	Mand	Barn
Kvinde	0	0	1
Mand	27	0	2

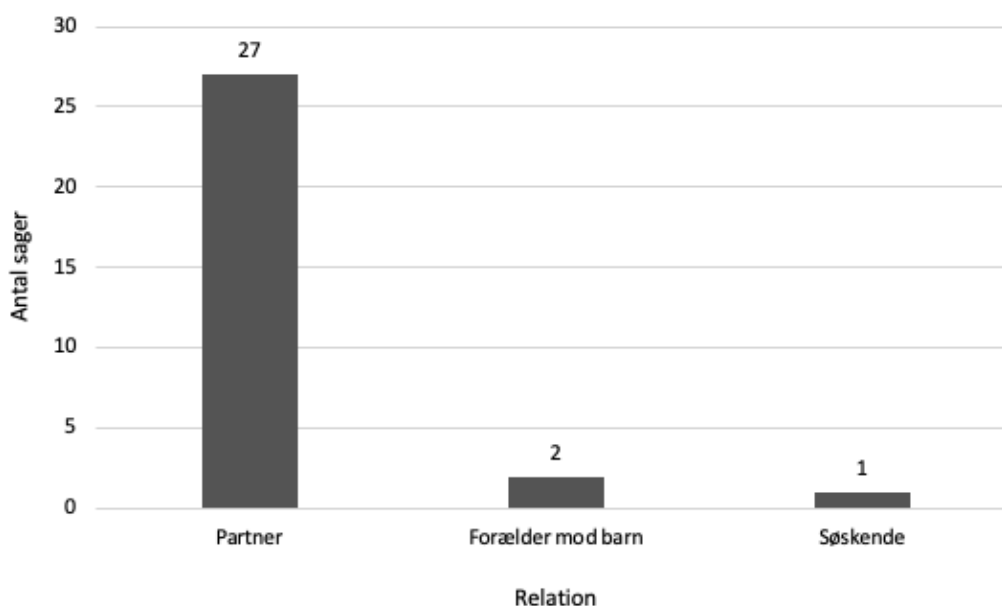
Kilde: Domsudskrifter. Note: N=30⁶.

Relationen mellem forurettede og tiltalte er som tidligere nævnt af afgørende betydning for, at gerningspersonens adfærd kan betragtes som strafbar psykisk vold. Loven giver mulighed for at retsforfølge sager, hvor gerningspersonen er nært knyttet til den forurettedes husstand, hvilket eksemplificeres med mange forskelligartede relationer i rigsadvokatmeddelelsen, der ud over partnerrelationen nævner forældre/plejeforældre mod børn, søskende og en onkel, der er involveret

⁶ I én af sagerne er der to forurettede, hvorfor denne sag er registreret to gange i tabellen.

i børneopdragelsen (Justitsministeriet, 2019b). I praksis har anklagemyndigheden i 27 ud af 29 tilfælde dog valgt at retsforfølge sager, hvor en mand angiveligt har været psykisk voldelig over for sin kvindelige partner. Kun to sager, der skiller sig ud fra dette mønster har på undersøgelsestidspunktet været prøvet ved domstolene (jf. Figur 11). Det drejer sig om sagerne, hvor en mor er tiltalt for psykisk vold mod sin datter, og hvor en dreng er tiltalt for psykisk vold mod sin lillebror. Dét til trods for, at der almindeligvis oftere rejses tiltale efter nye lovbestemmelser for at danne præcedens og få lovens anvendelsesområde og strafniveau lagt fast (Greve & Langsted, 2011:29-30).

Figur 11 - Fordelingen af relation mellem forurettede og tiltalte.

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=30⁷.

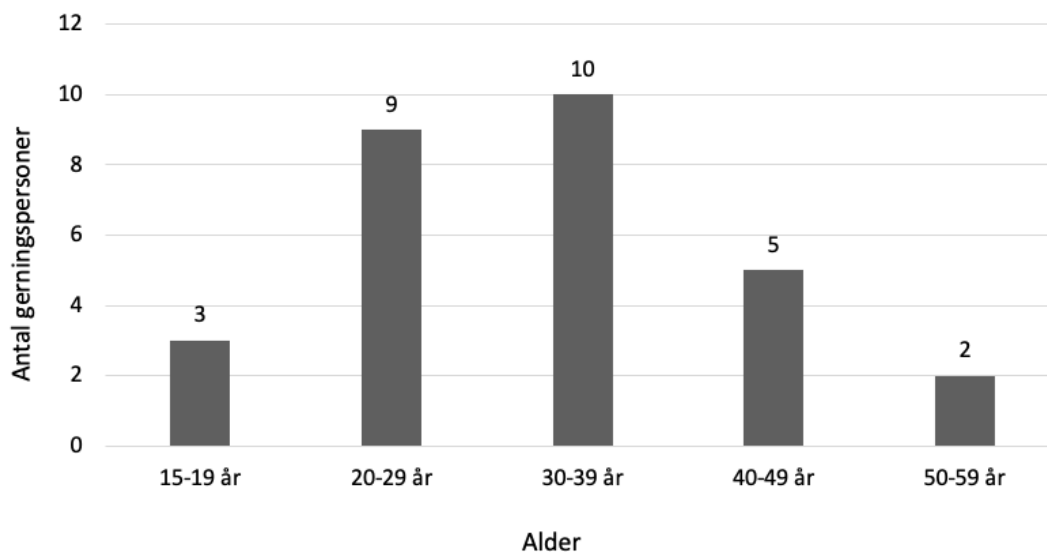
Sammenlignet med de mange forskelligartede kønsmønstre og relationer i politianmeldelserne, er der i sager med tiltalerejsning opsummerende sket en betydelig frasortering, hvor næsten alle sager synes at afspejle den allerede etablerede mønsterfortælling om vold i hjemmet (Loseke, 2001).

⁷ I én af sagerne er der to forurettede, hvorfor denne sag er registreret i to kategorier.

Det er særligt midaldrende personer, der er tiltalt for psykisk vold. Aldersgruppen på 30-39 år er den største og indeholder 10 af de tiltalte (jf. Figur 12). Derudover er de tiltalte bredt fordelt fra 15 til 59 år. Ni tiltalte er 20-29 år og udgør dermed den næststørste aldersgruppe, efterfulgt af fem personer på 40-49 år.

Over halvdelen af de tiltalte er mellem 30 og 49 år. Samme mønster gjorde sig gældende blandt de anmeldte personer. Forskellen er dog, at ingen af de tiltalte er over 59 år, hvilket var tilfældet for fire anmeldte personer. Derudover er andelen af yngre personer større i sager med tiltalerejsning, hvor ti procent er 15-19 år, mens det samme kun var tilfældet for tre procent af de anmeldte personer. Aldersgennemsnittet på 33 år er dermed væsentligt lavere i sagerne med tiltalerejsning, sammenlignet med de anmeldtes aldersgennemsnit på 38 år.

Figur 12 - De tiltaltes aldersfordeling.

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=29.

De fleste tiltalte, 22 personer, har dansk statsborgerskab. Derudover er fire tiltalte fastboende udlændinge, hvoraf én kommer fra Serbien og én fra Hviderusland, mens to er fra Tyrkiet. Tre personer har andre tilhørsforhold, hvor én er turist fra Polen, én er asylansøger fra Eritrea, mens den sidste har grønlandsk statsborgerskab. Fire personer med dansk statsborgerskab er af anden etnisk herkomst end dansk. Samlet set er ikke-etniske danskere således tiltalt i 38 procent (11) af

sagerne, hvilket betyder, at der er tale om en overrepræsentation, da indvandrere og efterkommere kun udgør 13,3 procent af den samlede befolkning (Danmarks Statistik, 2019).

Opsummerende er den typiske tiltalte en mand på 20-40 år, der i 62 procent af tilfældene er etniske danske. Den psykiske vold er i langt størstedelen af sagerne angiveligt begået af en mand mod en kvinde.

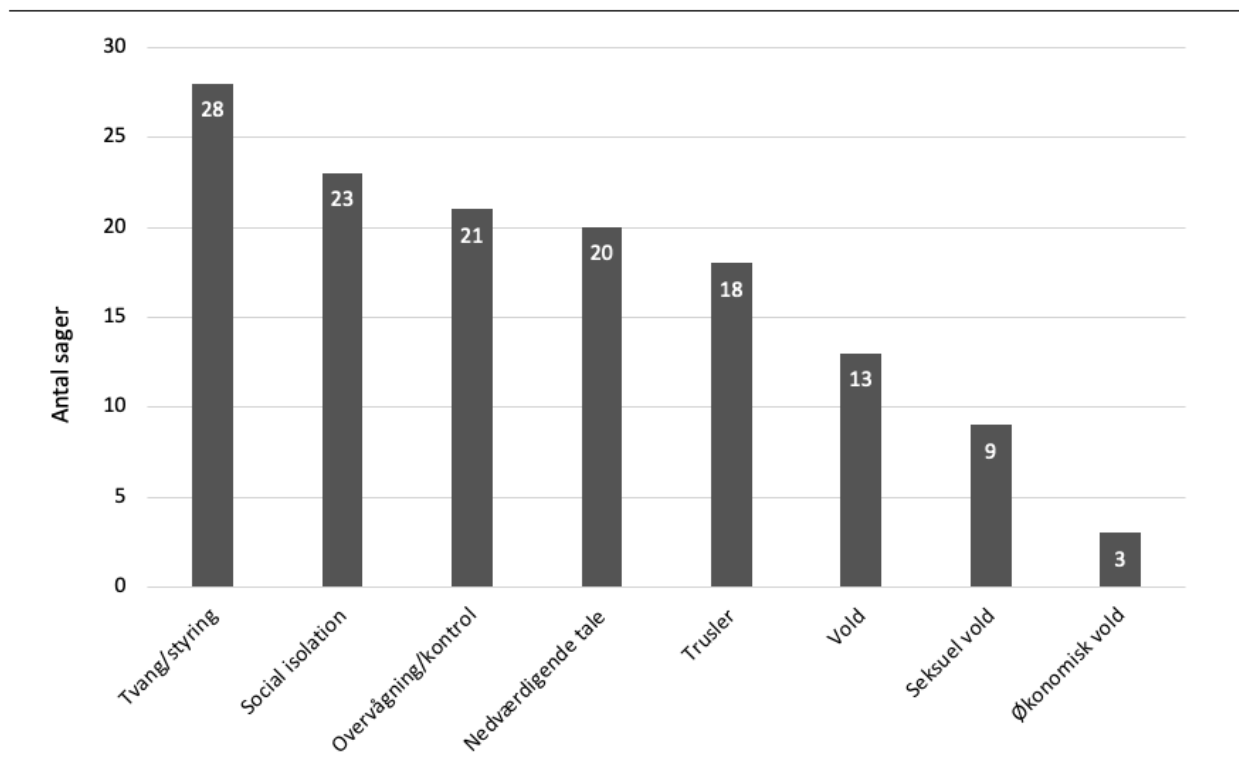
7.5.2 Psykisk vold ifølge anklageskriftet

Anklageskrifterne indeholder udførlige beskrivelser af den adfærd, der vurderes at være omfattet af Straffelovens § 243. Dette afsnit har til formål at give et overblik over indholdet af det pågældende anklagepunkt.

Som i de anmeldte sager er det også den tvingende/styrende adfærd, der oftest er registreret i sager med tiltalerejsning (jf. Figur 13). Det gør sig gældende i 28 af 29 sager. Den store repræsentationen af tvang/styring er ikke overraskende, da det er et juridisk kriminalitetskrav, at gerningspersonens adfærd skal være egnet til at styre forurettede. På trods af dette fremgår tvang/styring ikke af anklageskriftet i sagen mellem de to brødre. Social isolation er til stede i de fleste sager med tiltalerejsning og udgør den næststørste adfærdskategori. Herunder bestemmer den tiltalte angiveligt i 23 af sagerne, hvem forurettede må omgås.

Overvågning og kontrol af forurettede er beskrevet i 21 af sagerne, hvilket som tidligere beskrevet også er en måde, hvorpå forurettede får indskrænket sin frihed (jf. 7.3.2). Nedværdigende tale forekommer i to tredjedele af sagerne.

Figur 13 - Oversigt over adfærd, der i anklageskrifterne er beskrevet som en del af den psykiske vold.

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=29.

Adfærd, der ofte vil være kriminel efter andre bestemmelser i Straffeloven, som vold, trusler, seksuel vold og økonomisk vold inddrages kun i dette afsnit, når adfærden er beskrevet i anklagepunktet som en direkte del af den psykiske vold. Det gør sig gældende i flere sager (jf. Figur 13). I alle sager på nær én er der minimum nævnt én anden mulig kriminalitetsform under anklagepunktet for den psykiske vold. Følgende uddrag er et eksempel på dette: *”tiltalte formåede at få forurettede til at gøre, tåle eller undlade noget, der ikke havde været udtryk for hendes egen fri vilje, idet hun som tidligere udsat for vold og trusler på livet (...) over længere tid, ikke at turde trøste deres grædende søn”*. Vold og trusler er således en del af anklagen om psykisk vold, selvom forbrydelserne også optræder som selvstændige anklagepunkter i samme retssag. I en anden sag er anklagen for psykisk vold og fysisk vold efter § 244 slået sammen til ét punkt. I anklagepunktet står der blandt andet, at tiltalte udsatte forurettede for nedværdigende, forulempende og krænkende adfærd, der var egnet til at styre hende, idet han *”gentagne gange i hele perioden hånede og nedgjorde [forurettede] med hidsige og/eller truende anfald og tildeling af lussinger og skub”*,

samt knyttnæveslag. Det tyder på, at det kan være vanskeligt for anklagemyndigheden at adskille den psykiske vold fra øvrige kriminelle forhold, hvilket stemmer godt overens med Johnson og Starks betragtninger om, at fysisk og seksuel vold kan være en del af den psykiske vold, ligesom trusler og økonomisk vold ofte anvendes som strategier i den psykiske vold til at få kontrol over den forurettede (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009). Når kriminalitetsformerne på den måde overlapper, er der tale om en form for dobbeltkriminalisering. Der er dermed risiko for at bryde med ne bis in idem-retsprincippet, der tilsiger, at gerningspersoner kun kan straffes én gang for samme lovbrud (Justitsministeriet, 2006:8).

Fælles for en stor del af de rejste sager er, at de indeholder beskrivelser af adfærd som tvang/styring, social isolation og overvågning. I de anmeldte sager udgjorde social isolation og overvågning derimod kun en mindre andel af sagerne. Dog skal der tages forbehold for, at anmeldelserne og retssagerne beror på forskelligt datagrundlag og detaljegrad, og derfor ikke er fuldkommen sammenlignelige. Det tyder dog stadig på, at det særligt er disse adfærdstyper, der af politiet og anklagemyndigheden vurderes som psykisk vold i strafferetlig forstand og derfor fører til tiltalerejsning.

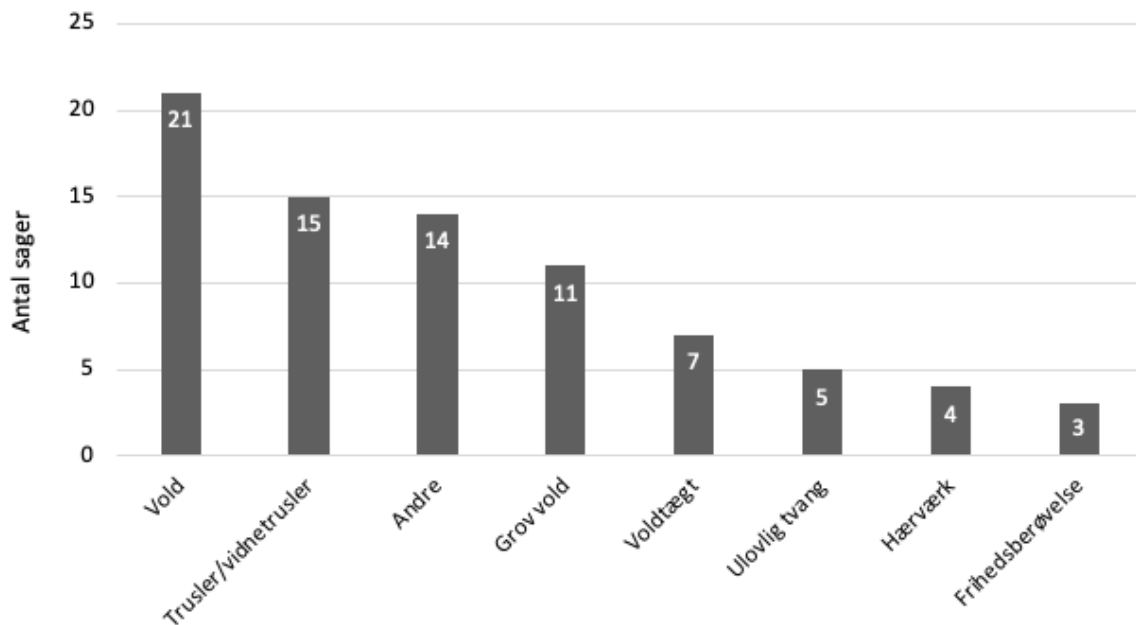
7.5.3 Relaterede anklagepunkter

Alle de tiltalte er anklaget for flere kriminelle forhold end psykisk vold, og i 28 ud af de 29 sager omhandler flere anklagepunkter samme forurettede. I gennemsnit er den tiltalte anklaget for overtrædelse af 3,8 forskellige⁸ straffelovsbestemmelser begået mod den forurettede i sagen om psykisk vold. De relaterede anklager kan ses af Figur 14.

Kun i én sag har anklagemyndigheden udelukkende rejst tiltale for psykisk vold begået mod den samme forurettede. Den tiltalte i denne sag er dog anklaget for vold mod to af den forurettede kvindes venner ved separate episoder, hvor vennerne angiveligt har forsøgt at støtte kvinden i konflikter med den tiltalte.

⁸ Hver lovparagraf tæller kun én gang i opgørelsen, selvom denne eventuelt fremgår af flere anklagepunkter.

Figur 14 - Oversigt over øvrige anklagepunkter, der omhandler samme forurettede.

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=29.

Anklagerne mod samme forurettede kan i de fleste tilfælde kategoriseres som personfarlig kriminalitet. Oftest er der også rejst separat tiltale for vold (21) og/eller grov vold (11). Kun i fire sager er der ikke rejst tiltale for nogen former for fysisk vold. I 15 sager er der rejst tiltale for trusler og/eller vidnetrusler. I en knap en fjerdedel af sagerne er der også rejst tiltale for voldtægt. I mere sjældne tilfælde indgår ulovlig tvang (5), hærværk (4) og frihedsberøvelse (3) i anklageskriftet. Andre anklagepunkter mod samme forurettede er for eksempel blufærdighedskrænkelser, der indgår i fire af sagerne. Derudover er der i to af sagerne tiltalt for tyveri, husfredskrænkelser og utallige overtrædelser af polititilhold.

Sagerne om psykisk vold står sjældent alene, når de retsforfølges. Med undtagelse af én sag omhandler retssagerne flere anklagepunkter mod samme forurettede. Det vidner om, at de sager, som anklagemyndigheden har valgt at rejse, er omfangsrige og grove af karakter, hvor meget af den psykiske vold, der er rejst tiltale for, i forvejen er kriminel efter andre straffelovsbestemmelser.

Det er et gennemgående mønster for partnervoldssager, at retssagerne ofte indebærer flere kriminelle forhold (Dullum, 2019:247-248). Sammenholdt med de mange juridiske betingelser, der skal være opfyldt, bidrager dette blot yderligere til en høj tærskel for at opnå tiltalerejsning i sager om psykisk vold.

7.5.4 Øvrige anklagepunkter og tidligere straffe

Udover de anklagepunkter, der er relaterede til samme forurettede, er 13 af de tiltalte også anklaget for andre straffelovsovertrædelser. Omfanget og indholdet af disse varierer. En person er eksempelvis tiltalt for spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden og en anden er tiltalt for besiddelse af doping. En tredje person er tiltalt for hele 17 strafbare forhold udover de fire, der er begået mod den forurettede i anklagen om psykisk vold. Sagen omhandler alt fra svig med offentlige midler, tyveri og færdselslovsovertrædelser til trusler, frihedsberøvelse, flugt fra politiet og meget mere. I 16 af sagerne er den tiltalte kun anklaget for forhold begået mod den forurettede i sagen om psykisk vold.

15 af de tiltalte er tidligere straffet for personfarlig kriminalitet. De tidligere straffe omhandler i 12 tilfælde vold. Derudover indgår grov vold, røveri og indbrud, mens to er tidligere straffet for manddrab. I nogle af sagerne er den tiltalte tidligere straffet for at have udøvet vold mod den samme forurettede som i sagen om psykisk vold. Den tiltalte er i 14 af sagerne ikke tidligere straffet af relevans for den aktuelle sag. Det betyder dog ikke, at disse ikke er tidligere dømt, men blot at straffen ikke omhandler personfarlig kriminalitet. De tiltaltes tidligere domme bidrager til et klart narrativ, hvor den tiltalte nemt indtager rollen som en ren skurk, hvilket taler ind i den voldelige mands velkendte institutionelle identitet (Loseke, 2001).

Opsummerende har sagerne med tiltalerejsning med enkelte undtagelser meget tilfælles, når vi ser på kønsfordelingen og relationen mellem den tiltalte og forurettede, adfærden, der beskrives som psykisk vold i anklageskriftet, og de øvrige tiltalepunkter, der er begået mod samme forurettede. I de følgende afsnit vil vi se nærmere på, hvad der ligger til grund for domstolenes afgørelser, og hvad der kendetegner de sager, der i sidste ende kategoriseres som ulovlig psykisk vold.

7.6 Frifindelser

Det er domstolene, der i sidste ende vurderer, om der findes grundlag for at dømme for psykisk vold i de sager, anklagemyndigheden har valgt at rejse. Domstolene tager stilling til de involverede parter forklaringer og sagens øvrige beviser i vurderingen af skyldsspørgsmålet. Der sker således endnu en sortering i sagerne, når de kommer for retten. I dette afsnit ser vi på de 19 sager, hvor der er sket frifindelse for psykisk vold.

Selvom personerne er frifundet for psykisk vold, er det værd at bemærke, at 16 ud af de 19 tiltalte alligevel har fået en straf. Alle de frifundne var tiltalt for andre anklager end psykisk vold (jf. 7.5.3), og størstedelen er altså blevet dømt for mindst én af de andre anklager, der i mange tilfælde er relateret til den samme forurettede som den psykiske vold. Straffene spænder mellem bødestraf og fem års fængsel. 11 er idømt ubetinget fængsel på gennemsnitligt 1,3 år, mens fire tiltalte er idømt betingede fængselsstraffe på i gennemsnit 53 dage. Én person har fået en bødestraf på 8000 kroner, mens de sidste tre personer er frifundet for alle anklager. To af de rene frifindelser er sket i de sager, der har adskilt sig mest markant fra mønstret i de rejste sager, da der er tale om sagen mellem brødrene og sagen med en mor mod sin datter. I den sidste sag har den forurettede skiftet forklaring til fordel for tiltalte.

I dette afsnit undersøger vi rettens begrundelse for at frifinde for psykisk vold. Årsagerne er forskelligartede, da en sag kan ende i frifindelse hvis ét eller flere af de fem kriminalitetskrav enten ikke er opfyldt eller ikke kan bevises.

7.6.1 Rettens begrundelse for frifindelse

Udfordringen ved at føre disse sager er, at det er svært at bevise, at den adfærd, forurettede angiveligt har været udsat for, både har været groft forulempende, nedværdigende og krænkende, kan betegnes som et handlemønster og samtidig er egnet til utilbørligt at styre forurettede. Meget af den psykiske vold foregår tilmed i den private sfære, hvorfor der ofte ikke er vidner til tiltaltes adfærd. Da det i sagens natur er vanskeligt håndfast at bevise psykisk vold, er der stor vægt på parternes forklaringer, og sagerne ender ofte med at være forurettedes påstand mod tiltaltes.

Manglende beviser er netop årsagen til, at størstedelen af sagerne ender med frifindelse for psykisk vold. Når der foreligger beviser, er det videoklip, lydoptagelser, sms-korrespondancer, men særligt vidneforklaringer, der understøtter forurettedes historie.

7.6.1.1 Husstandstilknytning

Størstedelen af sagerne lever efter domstolenes vurdering op til kravet om husstandstilknytning, men der er én enkelt undtagelse. Sagen er her kort beskrevet i vores resumé af domsudskriftet:

Tiltalte og forurettede havde et kærestelignende forhold i knap tre år. Ifølge anklageskriftet kontrollerede tiltalte forurettedes telefon og bestemte, hvornår hun måtte tage i skole. Han forhindrede hende angiveligt i at se familie og veninder, krævede at overhøre hendes telefonsamtaler, behandlede hende som sin personlige tjener og administrerede hendes økonomi. Det er beskrevet, at han gennem et regime af nedværdigende og krænkende adfærd og fysisk dominans manipulerede hendes selvforståelse, så hendes selvværd blev skadet. Hun følte angiveligt, at hun var i ”fangenskab”.

Relationen mellem parterne beskrives som ”kærestelignende”. Forurettede boede hos sine forældre, mens tiltalte røg ind og ud af fængsel. Når de var sammen, opholdt de sig hos en af deres mødre. Tiltalte nægter, at de var i et fast forhold i perioden, selvom ”*han måske havde sagt til forurettede, at de var kærester*”.

Sagens omdrejningspunkt har primært været, hvorvidt tiltalte havde en tilknytning til forurettedes husstand, hvorfor begge parter nøje har redegjort for, hvor ofte, hvornår og hvor de så hinanden i perioden. Sagen rummer mange adfærdsbeskrivelser, der umiddelbart kan betragtes som psykisk vold, men de øvrige kriminalitetskrav tager retten ikke videre stilling til. Afgørelsen lyder: ”*Allerede fordi der ikke synes at have været en sådan husstandstilknytning, at forholdet kan falde ind under straffelovens § 243, frifindes tiltalte*”. Rigsadvokaten har klart beskrevet, at lovbestemmelsen også gør sig gældende i parforhold, hvor parterne ikke bor på samme adresse (Justitsministeriet, 2019b:5). Det er uvist, hvorfor retten i denne sag alligevel finder, at kriminalitetskravet om husstandstilknytning ikke er opfyldt, men det kan eventuelt handle om, at den forurettede og den tiltalte ikke er enige om karakteren af deres forhold.

Når et socialt problem retsliggøres, brydes den tiltalte og forurettedes virkelighed ned til juridiske teknikaliteter, hvilket denne sag er et godt eksempel på. Når retssagen kommer til at omhandle spørgsmål om bopælsadresser, og hvor ofte forurettede og tiltalte ses, kommer teknikaliteterne til at overskygge forurettedes oplevelse. Dette falder i tråd med en konstruktivistisk idé om, at når lovgivere definerer noget som kriminelt, stjæler staten konflikten fra offeret og transformerer den til en juridisk sag, der synes at have meget lidt at gøre med offerets oplevelse. Ideen er fremført af Spector & Batt, der bruger Christies idé om konflikt som ejendom som argument. I retssagen deltager offeret som konsekvens heraf blot som vidne for staten (Schneider, 1985:218).

7.6.1.2 Nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd

I én sag vurderer retten, at det ikke er bevist, at tiltalte skulle have haft en nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd over for forurettede. Det er i sagen, hvor en mor er tiltalt for psykisk vold mod sin datter. Sagen er beskrevet i resuméet her:

Tiltalte er mor til den 16-årige forurettede. Ifølge anklageskriftet isolerede moren sin datter fra hendes veninder og tjekkede hendes mobiltelefon. Tiltalte bestemte angiveligt over hende ved for eksempel at fastslå, hvilket tøj hun måtte gå i. Den psykiske vold bestod derudover ifølge anklageskriftet af nedværdigende skældsord og hån, idet moren kaldte datteren "idiot", "spasser", "fed" og "tyk". Moren havde angiveligt også nægtet datteren omsorg, når denne var ked af det.

Retten vurderer, at den psykiske vold i denne sag ikke kan bevises, da forurettedes forklaring ikke understøttes af tiltaltes og otte vidners beskrivelser. Den tiltalte, moren, erkender, at hun til tider har haft et groft sprogbrug, men retten finder det ikke dokumenteret, at tiltalte er kommet med nedværdigende ytringer, ligesom de resterende kriminalitetskrav heller ikke er fundet bevist.

Modsat denne sag anerkender retten i størstedelen af sagerne, at forurettede har været udsat for krænkende, forulempende eller nedværdigende adfærd. Alligevel er sagerne endt i frifindelse, fordi et eller flere af de øvrige kriminalitetskrav ikke er opfyldt.

7.6.1.3 Adfærdsmønster

Adfærden skal være foregået gentagne gange over en periode, før den kan karakteriseres som psykisk vold i strafferetlig forstand (jf. Straffelovens § 243). I 11 af sagerne har retten vurderet, at dette krav ikke er opfyldt, enten med henvisning til at adfærdsmønsteret ikke er til stede, eller at der ikke er beviser herfor. I nogle sager har den psykiske vold ikke stået på i tilstrækkeligt lang tid til, at den ifølge domstolene er kriminel. I fem af sagerne ligger noget af adfærden forud for kriminaliseringen 1. april 2019, hvorfor denne del af forløbet ikke kan indgå som en del af sagen. Det kan have betydning for, om sagen lever op til det juridiske krav om, at adfærden skal udgøre et mønster. Rettens vurdering af nedenstående sag er et eksempel herpå:

Tiltalte og forurettede er tidligere gift og har en fælles søn. Ifølge anklageskriftet havde den tiltalte under ægteskabet og efter dets afslutning talt nedværdigende til forurettede ved at kalde hende “fed”, “grim” og “ulækker”. Han manipulerede hende angiveligt til sex, hvilket hun indvilligede i for at undgå at blive udsat for fysisk vold. Det beskrives, at han kontrollerede hendes omgangskreds, idet hans trusler om at slå hende og en eventuel ny partner ihjel afholdt hende fra at finde en ny kæreste. Tiltalte havde desuden angiveligt kørt rundt i bil og ledt efter forurettede og deres fælles søn, som han truede med at bortføre til Mellemøsten.

Den psykiske vold har ifølge den forurettede stået på i flere år, men der kan kun rejses tiltale for den psykiske vold, der er begået efter lovens ikrafttræden. Forurettede og tiltalte var ikke længere i et forhold, da loven om psykisk vold trådte i kraft, hvorfor tiltalen kun rummer en periode på én måned. Det kan have haft betydning for frifindelsen for psykisk vold, da retten slutteligt vurderer, at det ikke er bevist, at tiltalte har udsat forurettede for psykisk vold over en periode med en ”sådan hyppighed, mønster og intensitet”, som det er påkrævet i loven.

Når domstolene kun kan vurdere den psykiske vold, der er begået efter lovens ikrafttræden, betyder det, at der i flere af sagerne er tale om forholdsvis korte perioder, hvilket kan skabe udfordringer i forhold til at få den tiltalte dømt for den psykiske vold. Et yderligere eksempel herpå ses i følgende sag:

Forurettede og tiltalte er ekskærester og har tidligere boet sammen. Ifølge anklageskriftet udøvede tiltalte psykisk vold mod den forurettede i tre måneder ved at have slået hende i ansigtet, taget kvælertag på hende, klippet hendes tøj i stykker og fremsat trusler mod hende. Herunder truede han angiveligt med tage livet af sig selv og med at fremsætte falske rygter til hendes arbejdsgiver om, at hun tog stoffer, hvis hun ikke fulgte hans anvisninger. Han bestemte ifølge anklageskriftet hvilket tøj, hun skulle iføre sig, og han isolerede hende fra familie og venner. Han tvang hende angiveligt til at træne flere timer om dagen, og han behandlede hende nedværdigende ved at smøre hende ind i mad.

I vurderingen af denne sag lægger domstolene vægt på, at der er tale om en kort periode på tre måneder. Som rigsadvokaten pointerer i de juridiske forarbejder, udelukker det dog ikke, at der er tale om psykisk vold, så længe der er tale om hyppige og intensive episoder (Justitsministeriet, 2019b:5). Retten vurderer dog, at denne sag ikke kan karakteriseres som intensiv. Desuden pointerer den, at det ikke er bevist, at tiltaltes adfærd har været så grov, at den var egnet til at få forurettede til at agere efter tiltaltes ønsker. På en lydfil med en samtale mellem tiltalte og forurettede mener retten, at forurettede ikke virker ”*specielt kuet eller kontrolleret af tiltalte*”, og derfor er der ikke det fornødne bevis for, at tiltaltes adfærd har været så grov, at den er egnet til utilbørligt at styre hende. Dette leder videre til næste kriminalitetskrav, der omhandler, hvorvidt adfærden i anklageskrifterne kan betragtes som tilstrækkelig grov.

7.6.1.4 Adfærdens grovhed

Kriminalitetskravene i den psykiske vold hænger i flere tilfælde uløseligt sammen. Ifølge rigsadvokaten skal adfærden være af en vis varighed og intensitet, før den betragtes som grov (Justitsministeriet, 2019b:7-8). I fire af sagerne vurderer retten, at adfærden ikke var tilstrækkelig grov til at være omfattet af straffelovsbestemmelsen om psykisk vold, eller at der ikke har været det fornødne bevis herfor. Et af eksemplerne er netop illustreret i foregående afsnit. Vurderingen af grovheden af den psykiske vold er også en faktor i sagen mellem to brødre:

Den 15-årige tiltalte er storebror til den 11-årige forurettede. Ifølge anklagen opsøgte tiltalte flere gange ugentligt forurettede på vej hjem fra skole, hvor han fremsatte hånende, nedværdigende, krænkende eller truende udtalelser mod forurettede, såsom ”svans”, ”du kan ikke noget” og ”pas på hvad du går rundt og siger”. Han har angiveligt flere gange løbet efter forurettede, hvilket, i samspil med fysisk vold, gjorde, at forurettede frygtede at møde tiltalte.

Vidneforklaringerne i sagen afslører turbulente familieforhold, hvor brødrenes far og mor strides efter en skilsmisse. Forurettede er den eneste af fem børn, der bor hos faren. Tiltalte boede der også, men kom i konflikt med faren, der angiveligt var voldelig. Da tiltalte flyttede, ignorerede faren ifølge vidneforklaringer den tiltalte og talte grimt om og til ham, og faren fik forurettede til at gøre det samme. Det er faren, der har anmeldt sin 15-årige søn for psykisk vold.

Sagen adskiller sig væsentligt fra de andre tiltalerejsninger, da den handler om to brødre, der tilmed er meget unge. Retten lægger i sin afgørelse vægt på, at der er tale om en åbenbar og altoverskyggende konflikt mellem forældrene, der anmelder hinanden gensidigt og filmer hinanden ved møder. Afgørelsen lyder desuden, at det ikke kan bevises, at tiltaltes adfærd har været så omfattende og grov, at han kan straffes for psykisk vold. Retten finder det heller ikke bevist, at det er den tiltalte, der har initieret tilråbene mellem de to brødre på vej hjem fra skole.

Et andet eksempel på en sag, hvor grovheden heller ikke vurderes at være til stede, er følgende:

Tiltalte og forurettede er ekskæresten og tidligere samlevende. Under og efter forholdet behandlede tiltalte ifølge anklageskriftet den forurettede nedværdigende, idet han udtalte, at hun var hans ejendom, at hun var grim og ikke præsterede godt nok seksuelt. Han kontrollerede hende angiveligt ved at foretage mange telefonopkald til hende, når hun var ude, for at holde øje med hendes færden, ligesom han forhindrede hende i at se sine veninder. Det fik hende angiveligt til at indvillige i samleje, minimere sit sociale liv og isolere sig derhjemme. Derudover er det beskrevet, at han truede hende med at begå vold mod en eventuel ny kæreste, hvilket var begrænsende for hendes sociale liv. Tiltalte erkendte meget af den nedværdigende tale, men ifølge hans forklaring var den udtalt under skænderier eller på en kærlig måde under seksuelle akter.

Domstolen finder tiltaltes forklaring troværdig i denne sag. Den vurderer ydermere, at forurettede kunne have undgået mange af de ”irriterende” henvendelser fra tiltalte, hvis hun selv tog mere afstand og afsluttede kontakten til tiltalte: *”Retten finder, at forurettede, om hun ville, kunne have blokeret tiltalte på sin telefon, ligesom hun kunne have anslået tiltalte at komme i hendes bolig, også i forbindelse med samvær med børnene. (...) Det må lægges til grund, at forurettede (...) har haft en ønsket relation til tiltalte”*. Den tiltaltes henvendelser har efter rettens vurdering ikke været grove nok til at forhindre forurettede i at se veninder eller påvirke hende tilstrækkeligt til at indvillige i samleje. Heri ligger altså også et fravær af endnu et kriminalitetskrav, fordi adfærden heller ikke har været grov nok til at styre og dermed forhindre forurettede i at gøre, hvad hun vil.

Denne sag er desuden et eksempel på, at man i sager om psykisk vold pålægger forurettede et stort ansvar. Selvom formålet med loven er at værne om ofre, give dem beskyttelse, forståelse og anerkendelse (Folketinget, 2019:3), viser ovenstående sag, at det i visse tilfælde er nødvendigt, at forurettede selv udviser en vis modstand over for tiltalte.

7.6.1.5 Egnet til utilbørlig styring

Tiltaltes adfærd vurderes sjældent i disse sager at være egnet til utilbørligt at styre forurettede, og ellers finder retten ikke en sådan karakter af adfærden bevist. Fraværet af dette kriminalitetskrav er i hvert fald en begrundelse i 13 afgørelser, og udgør dermed en stor del af sagerne med frifindelse for psykisk vold. Et eksempel herpå er beskrevet i nedenstående resumé:

Forurettede og tiltalte er tidligere gift og har fælles børn. Fra bruddet af deres forhold og et år frem forfulgte tiltalte angiveligt forurettede, begik hærverk mod hende og trængte ind i hendes og børnenes hjem uden tilladelse, ligesom han opsøgte hende og børnene gentagne gange på trods af polititilhold. Ifølge anklageskriftet dukkede han op foran hendes hjem, arbejde, ved børnenes daginstitutioner og under mange af forurettedes daglige gøremål, såsom ved tandlægen eller ved købmanden. Han skrev angiveligt også truende beskeder, som ”pas på, hvad du siger og gør” og ”der bliver krig”.

Sagen, der har stalkinglignende karakter, er omfattende med 184 anklagepunkter, hvoraf de fleste omhandler brud på polititilhold. Retten vurderer, at episoderne kan betegnes som gentagne, men ikke som et handlingsmønster, der er egnet til at styre forurettede utilbørligt. Hertil er det værd at

bemærke, at tiltaltes adfærd angiveligt har været medvirkende til, at forurettede og til dels børnene agerede på bestemte måder, eksempelvis ved altid at have gardinerne trukket for. Ændringen i familiens adfærd er dog ikke i overensstemmelse med tiltaltes ønsker, hvilket kan være årsagen til, at der ikke er tale om *styring* i strafferetlig forstand.

Tiltaltes adfærd vurderes ligeledes ikke egnet til at styre forurettede i følgende sag:

Tiltalte og forurettede er tidligere gift og har fælles børn. Den psykiske vold stod ifølge anklageskriftet på i tre måneder efter kriminaliseringen og bestod blandt andet i, at den tiltalte tog rådighed over forurettedes hævekort, bestemte at hun ikke måtte besøge venner uden hans tilstedeværelse eller tage et arbejde. Desuden bestemte han angiveligt over hendes påklædning og forlangte i en periode, at hun skulle tildække sit hår med tørklæde. Forurettede har ikke fast opholdstilladelse i Danmark, hvilket tiltalte angiveligt brugte mod hende, da han truede med at fjerne hendes opholdsgrundlag, så hun kunne leve i fattigdom i Mellemøsten uden børnene.

Ud fra forurettedes og tiltaltes forklaringer vurderede retten, at tiltalte styrede forurettedes økonomi, fordi han var familiens økonomiske forsørger, mens hun ikke havde en fast opholdstilladelse og derfor heller ingen bankkonto. Det er derudover ikke fundet bevist, at tiltalte kontrollerede hendes telefon, isolerede hende socialt eller ”*på afgørende måde hindrede hende i at besøge venner uden hans tilstedeværelse*”, ligesom det heller ikke er fundet bevist, at han benyttede hendes opholdstilladelse til at styre hende.

Det er i sig selv komplekst for domstolene at vurdere, hvorvidt tiltaltes adfærd er *egnet* til at styre forurettede. Tidligere justitsminister Søren Pape Poulsen nævner specifikt i lovens forarbejder, at strafbarheden ikke må afhænge af forurettedes modstandsdygtighed over for tiltaltes krænkelse. Det vil sige at reelle psykiske konsekvenser, og hvorvidt forurettede faktisk *er* blevet styret, ikke må være målestok for, om adfærden er strafbar (Folketinget, 2019:5). I praksis synes det dog at være svært at vurdere adfærdens egnethed til styring, hvis ikke forurettede faktisk er blevet styret af tiltalte.

7.6.1.6 Forurettede skifter forklaring

Der kan også være andre årsager til, at sagerne ender i frifindelse, end at kriminalitetskravene ikke er opfyldt. I to af sagerne vidner forurettede til fordel for den tiltalte, hvilket har haft indflydelse på rettens afgørelse. Følgende sag er et eksempel på dette:

Tiltalte og forurettede er kærester og har været det i 20 år. Ifølge anklageskriftet havde den tiltalte flere gange låst forurettede ude af deres fælles hjem, kaldt hende en dårlig mor og fremsat trusler om vold og adskillelse fra parrets fælles børn, hvis forurettede forlod ham. Den psykiske vold bestod derudover angiveligt i overvågning af forurettedes sms'er, mails og telefonopkald, samt hendes færden ved brug af appen Find My iPhone.

Ved anmeldelsen var forurettede og tiltalte gået fra hinanden, men har inden retssagen fundet sammen igen. Forurettede vidnede til tiltaltes fordel i retten, hvilket har medvirket til, at han blev frikendt for både trusler på livet og psykisk vold. Under retssagen trak forurettede den forklaring tilbage, som hun tidligere havde givet til politiet. Hun fortæller eksempelvis, at hun ikke husker at have fortalt politiet, at hun var blevet truet af tiltalte, og at hun ikke ved, om tiltalte havde benyttet Find My iPhone til at overvåge hendes færden. Hun opfatter nu hans overvågning som et udtryk for, at han elsker hende, mens hans ytringer om, at hun var en dårlig mor, skete yderst sjældent for to-tre år siden. På baggrund af forurettedes egen vidneforklaring og manglende underskrift på politiets afhøringsrapport, finder retten det ikke bevist, at tiltalte er skyldig i psykisk vold.

I en anden lignende sag har en kvindelig forurettet også afvist den forklaring, hun havde afgivet under politiafhøringen og fremsat en ny forklaring i retten, hvor hun bruger positive vendinger om tiltalte, som er hendes ægtefælle. Tiltalte nægter sig skyldig og på grund af flere uoverensstemmelser mellem forurettedes tidligere og nuværende forklaring frifinder retten den tiltalte, da der dermed ikke er noget, der taler for at tilsidesætte tiltaltes forklaring.

Sager om vold i nære relationer er ofte karakteriseret ved at være påstand mod påstand, hvorfor det kan være svært for anklagemyndigheden at løfte bevisbyrden, hvis forurettede trækker sin forklaring tilbage eller ændrer forklaring, så vidneudsagnet er til tiltaltes fordel. Voldsudsatte kvinder trækker ofte anmeldelser tilbage, fordi de ikke ønsker, at voldsudøveren skal straffes, da

en eventuel straf kan få alvorlige følger for forurettede, fælles børn og familieøkonomien (Skjørten, 1994:287-290).

Opsummerende er disse sager blevet vurderet egnet til straf efter § 243 af anklagemyndigheden, men falder efter domstolenes vurdering uden for loven på grund af manglende beviser for, at alle fem kriminalitetskrav er til stede og opfyldt.

7.7 Fældende afgørelser

En lille del af sagerne om psykisk vold klarer sig hele vejen gennem straffesagskæden og ender i en fældende afgørelse i retten. Det gælder 10 ud af de 430 afsluttede sager. Det er disse 10 sager, vi vil beskæftige os med i dette afsnit. Domsudskrifterne fra de fældende afgørelser viser hvilken type sager, der i retspraksis betragtes som psykisk vold. Det er derfor interessant at undersøge indholdet af disse sager for på den måde at komme nærmere den strafferetlige kategorisering af fænomenet.

7.7.1 Relationer og karakteristika

De dømte er alle mænd, der efter rettens afgørelse har udøvet psykisk vold mod deres kvindelige partner eller ekspartner. Hvor anmeldelserne repræsenterer stor diversitet i kønsfordeling og relationer mellem gerningspersoner og forurettede (jf. 7.3.1), og nogle få sager skiller sig ud blandt de rejste sager (jf. 7.5.1), viser disse 10 fældende afgørelser altså et fuldstændigt entydigt mønster.

Psykisk vold er efter straffesagskædens foreløbige kategorisering en forbrydelse, der udøves i heteroseksuelle parforhold af mænd mod kvinder. I retspraksis synes psykisk vold altså at blive etableret som et kønnet fænomen, der på dette område ikke adskiller sig fra mønsterfortællingen om vold i hjemmet (Loseke, 2001). Dette falder også i tråd med Johnson og Straks teorier om tvingende kontrol, der desuden ofte har afsæt i patriarkalske strukturer (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009).

Den yngste af de dømte var 20 år på anmeldelsestidspunktet, mens den ældste var 40. De resterende er jævnt fordelt derimellem, hvilket resulterer i et aldersgennemsnit på 30 år. De dømte er dermed lidt yngre end de frifundne, der gennemsnitligt er 34 år, ligesom aldersspændet er betydeligt mindre efter domstolenes selektion, da de frifundne er 15-55 år. Hvis man sammenligner med de

anmeldte personer, er forskellen endnu mere markant, da de er 15-70 år med et aldersgennemsnit på 38. De mænd, der i retspraksis dømmes for psykisk vold, er altså også aldersmæssigt en relativt homogen gruppe sammenlignet med gerningspersonerne på de andre niveauer i straffesagskæden.

Alle 10 dømte er danske statsborgere, hvilket altså er en betydeligt større andel end i de første led i straffesagskæden. I de rejste sager var 76 procent af de tiltalte danske statsborgere, mens det gjaldt 69 procent af anmeldelserne. To dømte har dog anden etnisk herkomst end dansk. Også her repræsenterer de dømte altså en mere homogen gruppe end de tiltalte og de anmeldte, da alle sager, der omhandler personer uden dansk statsborgerskab, er frasorteret gennem straffesagskæden.

Syv af de 10 dømte er tidligere straffet af relevans for sagen, og nogle har adskillige domme bag sig. Én er for eksempel dømt for manddrab, røveri og meget andet. Fem af de dømte var i den aktuelle retssag tiltalt for andre forbrydelser, der ikke er relateret til anklagen om psykisk vold. Herunder var fire for eksempel tiltalt for besiddelse af narko, tre for våbenbesiddelse, to for vold og en for fængselsflugt. De tidligere domme og ikke-relaterede anklagepunkter vidner om en generel kriminalitetstilbøjelighed hos de personer, der dømmes for psykisk vold. Kun to af de 10 retssager behandlede udelukkende forbrydelser begået mod den kvinde, der var udsat for psykisk vold. Dette er med til at tegne et billede af udøverne af ulovlig psykisk vold som utroværdige og grænseoverskridende, hvorfor de nemmere kan indtage rollen som en ren skurk i en mønsterfortælling om psykisk vold (Loseke, 2001). Som tidligere nævnt lægger retten stor vægt på parternes forklaringer i sager om psykisk vold, hvorfor det potentielt kan have stor betydning for sagens afgørelse, hvis tiltale fremstår som generelt utroværdig.

De dømte var i gennemsnit tiltalt for 8,2 anklagepunkter i de aktuelle retssager. Anklagepunkterne er langt fra jævnt fordelt, da én person var tiltalt for 30 forhold, mens et andet anlageskrift kun indeholdt et enkelt punkt (median=5). Det skal dog bemærkes at dette ene anklagepunkt indeholdt tiltale for psykisk vold såvel som vold, grov vold og ulovlig tvang. Ved sammenligningen tages der derfor forbehold for, at praksis for udformningen af anlageskrifterne er forskellig, da anklageren i nogle tilfælde samler flere forhold i samme anklagepunkt. Gennemsnittet på 8,2 anklagepunkter viser dog tydeligt, at tiltalen for psykisk vold ikke står alene.

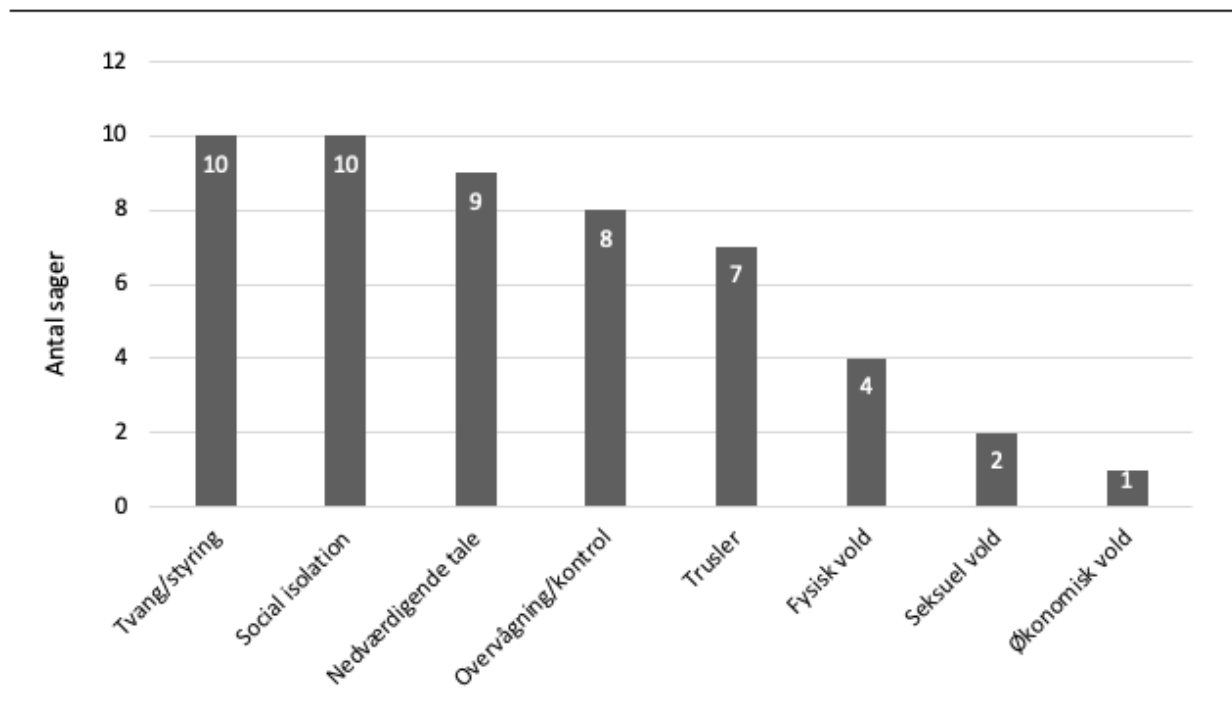
Opsummeret ligner sagerne med fældende afgørelser for psykisk vold hinanden på flere punkter. Alle 10 dømte er mænd med dansk statsborgerskab i alderen 20-40 år, der har udøvet psykisk vold mod deres kvindelige partner. Størstedelen er tidligere dømt for anden kriminalitet, ligesom halvdelen også var tiltalt for kriminalitet, der ikke var relateret til den psykiske vold.

7.7.2 Psykisk vold ifølge dommene

Gennem disse 10 sager har domstolene indikeret, hvilken adfærd der kan betragtes som psykisk vold i strafferetlig forstand. Disse domme kan være med til at danne præcedens for brug af loven om psykisk vold, og politi og anklagemyndighed kan skele til dem, når de fremover skal vurdere, om en anmeldelse om psykisk vold er egnet til retsforfølgelse.

Tvang eller styring er beskrevet i alle 10 anklageskrifter, hvilket ikke er overraskende, da dette er et af kriminalitetskravene i lovbestemmelsen (jf. Straffeloven § 243). Mere overraskende er det måske, at social isolation er beskrevet i alle sager, da dette ikke er et direkte kriminalitetskrav i loven. Disse to typer adfærd var ikke beskrevet i alle sager med tiltalerejsning (jf. 7.5.2). Fordelingen af de mest almindeligt forekomne adfærdstyper i anklagerne om psykisk vold, der er ført til fældende afgørelse, kan ses i Figur 15 nedenfor. Nedværdigende tale er beskrevet i ni sager, mens brug af beskeder og overvågning/kontrol fremgår af otte. Trusler (7), vold (4) og seksuel vold (2), der i visse tilfælde også er kriminaliseret efter andre straffelovsbestemmelser, er også beskrevet som en del af den psykiske vold i nogle af anklageskrifterne.

Figur 15 - Oversigt over de mest almindeligt forekomne adfærdstyper i anklageskrifterne.

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=10.

De fremhævede adfærdstyper fremgår ikke nødvendigvis i ren form i anklageskrifterne, men kan være mere eller mindre ekstreme og overlappe med hinanden. Social isolation kan være et eksempel på den dømtes styring af forurettede, når det er beskrevet, at han *"fratog hende sin selvbestemmelsesret over hvilke sociale relationer hun måtte indgå i"*. Denne præcise formulering er anvendt i fire anklageskrifter, mens to andre indeholder en variation af denne formulering. Social isolation kommer også til udtryk på flere andre måder. I en sag er det beskrevet, at den dømte *"isolerede hende fra sin familie, idet han nægtede at få dem på besøg og var vred, hvis hun skulle besøge dem"* og i en anden sag lyder anklagen, at den dømte *"isolerede hende fra familie og hendes nære omgangskreds ved at overvåge hende"*, og desuden opsøgte han i flere tilfælde den forurettedes mandlige kollegaer og bad dem holde sig væk. Hun måtte opgive sit job, fordi han ofte ventede uden for arbejdspladsen for at kontrollere, om hun talte med mandlige kollegaer. En anden af de dømte forlangte, at den forurettede udelukkende måtte tale med mandlige kollegaer om arbejdsrelaterede emner.

De fleste af de dømte, der har overvåget eller kontrolleret den forurettede, har anvendt hendes mobiltelefon. Det er i seks anklageskrifter beskrevet, hvordan den dømte med jævne mellemrum har læst den forurettedes beskeder og gennemgået, hvem hun har været i kontakt med. I nogle tilfælde har han også slettet kontakter, billeder eller venner på sociale medier. Én er desuden dømt for at have installeret overvågning på den forurettedes telefon, mens en anden havde installeret overvågningskameraer i hjemmet. Der er to sager, hvor der er overvågning til stede, uden kontrol af mobiltelefonens indhold. I det ene tilfælde krævede den dømte at lytte med på forurettedes telefonsamtaler, mens den anden indfandt sig på forurettedes bopæl og overvågede hende. Samlet set synes de dømtes primære formål med anvendelsen af overvågning og kontrol at være styring af, hvem den forurettede er i kontakt med og altså opretholdelse af den sociale isolation.

Styring af den forurettede er ofte nævnt i anklageskrifterne uden uddybning. I en sag står der for eksempel, at den dømte har *"kommanderet hende til at gøre ting for sig"*, mens der i en anden står, at den dømte truede med *"at slå sig selv ihjel såfremt hun ikke fulgte hans anvisninger"*. Styringen fremstår i disse tilfælde som noget generelt og gennemgribende, der ikke relaterer sig til specifikke hændelser, men snarere som et vilkår, den forurettede lever under. I de fleste sager er der dog nævnt eksempler på styring. Det kan som nævnt være styring af den forurettedes sociale liv, men der er også meget sagsspecifikke eksempler. Et anklageskrift beskriver, hvordan den dømte *"formåede at få [forurettede] til at afklippe eget hår, bl.a. for at bevise at hun ikke var prostitueret (...) påbød [forurettede] at opholde sig afgrænsede steder i dennes lejlighed (...) bad [forurettede] om at drikke eget urin, idet hun derved skulle bevise, hvem hun var, og ellers ville han gå fra hende"*. Denne sag skiller sig ud blandt de ellers ret enslydende anklager om psykisk vold ved, at den dømtes regime af psykisk vold synes særligt etableret. Den dømte i denne sag havde desuden udarbejdet et pointsystem til at vurdere den forurettedes adfærd og dedikation til deres forhold.

I en anden sag, der på samme måde skiller sig ud, beordrede den dømte blandt andet *"at hun skulle have nyt navn og telefonnummer (...) at hun skulle læse biblen og fortælle ham i detaljer om sit liv før de mødtes"*. Desuden udtalte den dømte blandt andet, *"at hun var en synder og en luder, der fortjente at dø i det mørkeste helvede, hvis ikke hun angrede, og herunder tvang hende til at have sex med tiltalte for at sone fortiden (...) at han ville skyde hende og deres kommende barn, såfremt*

barnet lignede hende (...)”. Her er seksuel vold altså også en del af dommen for psykisk vold, ligesom det er beskrevet under denne anklage, at den dømte ”*kontinuerligt i perioden udøvede vold mod hende bl.a. i form af slag med flad og knyttet hånd i ansigtet, tog kvælergreb på hende, rev hende i håret og spyttede hende i ansigtet*”. I sagen er der også selvstændigt rejst tiltale for blandt andet voldtægt og grov vold.

I en anden sag, er det beskrevet, hvordan den dømte som led i den psykiske vold truede med at offentliggøre videoer af forurettede, hvis hun ikke adlød ham. Videoerne havde han angiveligt filmet, mens han voldtog hende. Denne del af beskrivelsen af psykisk vold synes at have karakter af ulovlig tvang efter Straffelovens § 260, hvilket der dog ikke er rejst selvstændigt tiltale for, ligesom der heller ikke er rejst tiltale for den ufrivillige optagelse af den private situation. Anklagemyndighedens valg kan måske være begrundet i ønsket om at undgå dobbeltkriminalisering ved kun at rejse tiltale for den kriminalitetsform, der giver den højeste straf, hvilket i dette tilfælde er psykisk vold. Vi undres alligevel over valget, da Straffelovens § 243 synes at stille flere kriminalitetskrav, der tilmed er sværere at løfte bevismæssigt end alternativerne. Voldtægterne var der derimod rejst tiltale for, og den dømte blev frikendt for denne del af anklagen. Retten tog ikke stilling til den påståede styring gennem trusler om videregivelse af de private videoer i dens begrundelse for skyldkendelsen om psykisk vold. Sagerne med domfældelse giver indtryk af, at en del af den psykiske vold, der er beskrevet i anklageskriftet, også er ulovlig efter andre bestemmelser i Straffeloven. Nogle gange er der rejst selvstændigt tiltale for forhold, der også er beskrevet som psykisk vold, mens der andre gange ikke er, selvom den beskrevne adfærd synes ulovlig i sig selv.

Sammenlignet med de sager, hvor der er sket frifindelse, synes disse sager ikke at skille sig væsentligt ud i forhold til beskrivelsen af den psykiske vold i anklageskriftet. Det er i høj grad de samme strategier for psykisk vold, de frifundne og de dømte er anklaget for at have anvendt. Der synes dog at være forskel på, hvor mange forskellige typer adfærd, der er til stede i anklageskrifterne. Af de otte adfærdstyper, der er kategoriseret i Figur 15, er der gennemsnitligt 4,3 til stede i frifindelserne, mens gennemsnittet er fem for de fældende afgørelser. I de 10 fældende afgørelser er der ingen sager, hvor der er under fire af de nævnte typer adfærd beskrevet, mens det er tilfældet for fem af de 19 frifindelser. Omvendt er der i én af frifindelserne beskrevet

alle syv typer af adfærd i anklageskriftet, hvilket ikke er tilfældet for nogen af dommene. Her ses altså større spredning i frifindelserne, mens sagerne med fældende afgørelse er mere homogene.

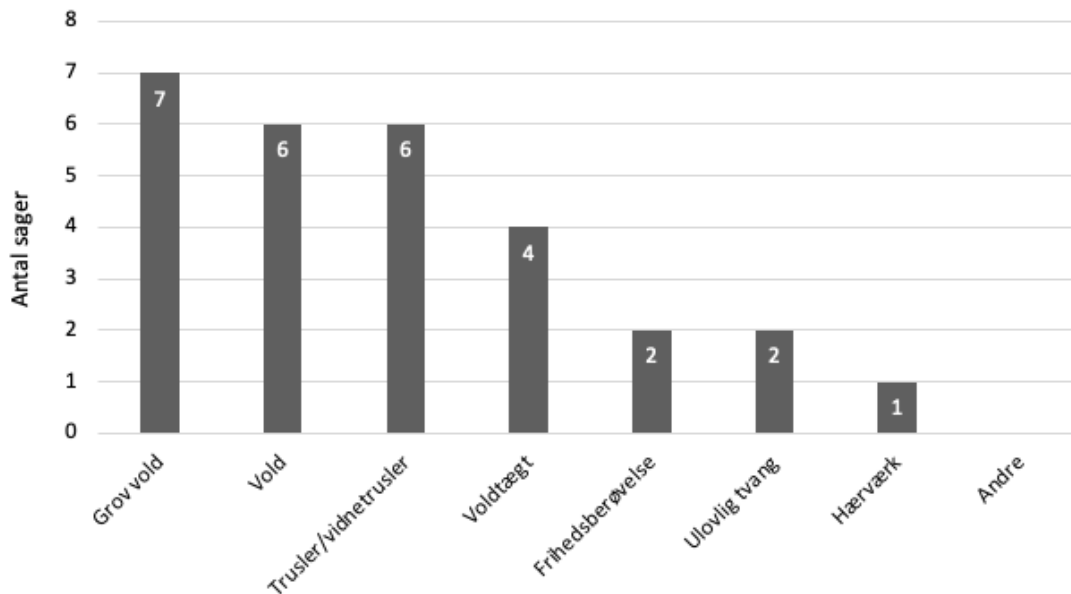
Den psykiske vold udgøres efter domstolenes kategorisering af en række overordnede adfærdstyper, der er anvendt på individuelle måder i de enkelte sager. Anvendelsen af flere forskellige strategier i den psykiske vold stemmer overens med Starks beskrivelse af, hvordan voldsudøveren tilpasser sine strategier efter, hvad der i situationen virker bedst til at tage kontrol over den udsatte (Stark, 2009). Overordnet set illustrerer sagerne et relativt ensartet fænomen.

7.7.3 Relaterede anklagepunkter

Anklageskrifterne vidner om, at de dømtes mishandling af de forurettede efter anklagemyndighedens vurdering rækker langt ud over den psykiske vold. De er tiltalt for mellem to og syv forskellige forbrydelser begået mod én kvinde, hvor gennemsnittet er 3,9 inklusiv den psykiske vold. Dertil kommer, at nogle er tiltalt for at have begået den samme forbrydelse mod kvinden flere gange.

Grov vold efter § 245 er den straffelovsovertrædelse, der oftest optræder sammen med psykisk vold i anklageskrifterne for de sager, der er endt med en fældende afgørelse, hvilket også fremgår af Figur 16. Grov vold indgår i syv af de 10 anklageskrifter, mens tiltale om vold efter § 244 er rejst i seks sager. I to af sagerne er der hverken rejst tiltale for vold eller grov vold, men dog for henholdsvis voldtægt og trusler. Tiltale for trusler eller vidnetrusler er lige så udbredt som vold i disse sager med seks tiltalerejsninger. Voldtægt forekommer i fire sager, frihedsberøvelse i to, ulovlig tvang i to og hærværk i en enkelt sag.

Figur 16 - Oversigt over anklagepunkter for andre forbrydelser begået mod samme forurettede.

Kilde: Domsudskrifter. Note: N=10.

I tre sager er der kun rejst tiltale for én anden type forbrydelse end psykisk vold mod den forurettede, hvilket er for henholdsvis vold, trusler/vidnetrusler og voldtægt. I alle tre sager optræder den pågældende forbrydelse i gentagelsestilfælde. Det er samtidig de eneste tre sager, hvor der ikke er rejst tiltale for grov vold. Sagen med tiltalerejsning for flest forskellige forbrydelser mod den samme kvinde indeholder både vold, grov vold, voldtægt, trusler, frihedsberøvelse og ulovlig tvang.

Disse relaterede anklagepunkter er med til at tegne et billede af, at de forurettede har været udsat for det, Johnson og Stark kalder tvingende kontrol, hvor udøveren typisk gør brug af en række forskellige strategier til at tage kontrol over den forurettede. Strategierne inkluderer også vold, seksuel vold og andre forbrydelser (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009). De relaterede anklager kan i så fald betragtes som en del af den tvingende kontrol på lige fod med den adfærd, der er beskrevet direkte i anklagerne om psykisk vold.

Sammenhængen mellem den psykiske vold og de øvrige forhold understreges af, at der ofte henvises til disse øvrige anklagepunkter i tiltalen for psykisk vold. I et enkelt tilfælde er psykisk vold omvendt nævnt i et anklagepunkt om voldtægt, ulovlig tvang og vold.

De domfældte sager adskiller sig ikke væsentligt fra frifindelserne, når vi ser på det gennemsnitlige antal af forskellige relaterede forbrydelser. Dog ses større spredning i indholdet af de relaterede anklagepunkter i sagerne med frifindelse. Her er der, ud over forholdene i Figur 16, også rejst tiltale for røveri, afpresning, overtrædelse af tilhold, husfredskrænkelse, databedrageri, blufærdighedskrænkelse og uberettiget videregivelse af private billeder. Dette viser, at sagerne med frifindelse er mere forskelligartede, hvorimod sagerne med fældende afgørelse også på dette punkt ligner hinanden, hvilket igen efterlader et indtryk af, at det er et relativt ensartet fænomen, der i retspraksis dømmes efter Straffelovens § 243 om psykisk vold.

De sager, der i praksis kategoriseres som psykisk vold i det strafferetlige system, er opsummerende en del af et større voldsbillede, hvor der i de fleste tilfælde ikke alene er tale om psykisk vold, men noget der minder om et regime af mishandling, der omfatter flere forskellige straffelovsovertrædelser.

7.7.4 Rettens begrundelse for at dømme

Forurettedes forklaring i retten udgør i ni ud af 10 sager det primære grundlag for, at retten finder den psykiske vold bevist. Dette er ikke overraskende, da psykisk vold i sagens natur ikke efterlader mange fysiske spor og desuden primært foregår i privatsfæren, hvor der ikke er vidner (Dullum & Bakketeig, 2017; Skjørten, 1994). Den sidste sag er en tilståelsessag, hvor dømte uden forbehold har erkendt sig skyldig i psykisk vold. En anden af de dømte har tilsvarende ikke bestridt, at der var tale om psykisk vold, hvilket ligeledes havde betydning for afgørelsen. Det er altså de involveredes forklaringer, retten primært lægger til grund for alle 10 domfældelser.

Domstolene lægger ofte vægt på, at den forurettede har afgivet en særdeles troværdig forklaring, eller at den dømte omvendt har afgivet en utroværdig forklaring. Den forurettedes forklaring er dog i alle tilfælde understøttet af andre beviser eller vidneforklaringer. De understøttende beviser består i mindst fem tilfælde af digitale beskedkorrespondancer mellem den dømte og den forurettede, mens en fysisk besked med teksten ”tænk dig om, skat” har haft betydning for en

enkelt afgørelse. Beskedkorrespondancerne fortæller noget om karakteren af forholdet og tonen mellem parret. For eksempel viser flere korrespondancer, hvordan den dømte vedvarende har skrevet nedværdigende ting til den forurettede, som at hun er psykisk syg eller er en dårlig mor. I en sag har en forurettet sendt en lang besked til den dømte, hvori hun forklarede, at hun var flyttet fra ham, fordi hun følte sig psykisk nedbrudt på grund af hans behandling af hende.

Rettens afgørelser viser, at de understøttende beviser også kan bestå i de forandringer, den forurettede har gennemgået under forholdet til den dømte. I én sag har anklagemyndigheden fremlagt et foto for retten, der viser den forurettede, før hun mødte den dømte. Fotoet medvirkede til rettens afgørelse. Vidneforklaringer er også brugt i mange sager til at fortælle om den forurettedes forandringer. I en sag har vidner forklaret, at den forurettede *”trak sig i kontakten fra dem og ændrede påklædning og væremåde samt klippede sit hår kort”*. I flere andre sager har vidner tilsvarende forklaret, at den forurettede ændrede og isolerede sig. Selvom der sjældent er direkte vidner til den psykiske vold, kan nærtstående til den forurettede alligevel bidrage med indikationer på, hvad der foregår i forholdet, ligesom den forurettede måske har fortalt sine nærmeste om noget af den dømtes adfærd.

Det er som tidligere nævnt ikke lovgivernes intention, at strafbarheden skal afhænge af den forurettedes modstandsdygtighed over for den psykiske vold, hvorfor det er adfærdens “egnethed til styring”, der er kriminel og ikke styringen i sig selv (Folketinget, 2019:5). Alligevel lægges der også i flere af de fældende afgørelser vægt på, om den forurettede har lidt konsekvenser af den psykiske vold, og om hun har rettet sig ind efter den dømte og faktisk er blevet styret. For eksempel har en domstol *”lagt til grund, at forurettedes psykiske tilstand på [tidspunktet for lovens ikrafttræden] allerede var kraftigt påvirket af tiltaltes adfærd”*. Det har altså i praksis vist sig at være vanskeligt at dokumentere karakteren af adfærden uden at tale om konsekvenserne.

Samlet set viser sagerne, at en sag om psykisk volds mulighed for at føre til domfældelse i høj grad er afhængig af, at den forurettede er interesseret i, at gerningspersonen skal straffes, hvilket som tidligere nævnt langt fra er tilfældet i alle sager om vold i hjemmet (Skjørten, 1994). Kriminalitetskravet om husstandstilknytning betyder, at mange forurettede i sager om psykisk vold i praksis er omfattet af Retsplejelovens § 171, der fritager den tiltaltes nærmeste fra pligten til at afgive forklaring som vidne (Justitsministeriet, 2019b:3-4). De 10 kvinder har altså selv valgt at

vidne. Hvis kvinderne omvendt havde gjort brug af muligheden for vidnefritagelse, er det vanskeligt at forestille sig, at anklagemyndigheden havde været i stand til at løfte bevisbyrden.

Alle forurettede vidnede ligeledes i sagerne med frifindelse, hvor retten i mange tilfælde direkte beskrev den forurettede som troværdig, men her var der som beskrevet andre problemer med at dømme for psykisk vold. I to sager valgte den forurettede at vidne til den tiltaltes fordel og trække tidligere forklaringer tilbage, hvilket havde direkte betydning for frifindelsen (jf. 7.6.1.6). Dette understreger betydningen af en troværdig forurettet, der også er interesseret i at få gerningspersonen dømt. Omvendt tager retten også den tiltaltes forklaring i betragtning. Det samlede antal anklagepunkter og tidligere straffe for personfarlig kriminalitet kan dermed have betydning for sagens udfald, da disse formentlig kan være medvirkende til at svække den tiltaltes troværdighed.

7.7.5 Straffen for psykisk vold

Udøverne af psykisk vold er alle blevet straffet med ubetinget fængsel. Dommene spænder fra fire måneders fængsel til syv år, hvor gennemsnittet er to års fængsel. Der er altså tale om relativt hårde straffe, når man tager i betragtning, at strafferammen for psykisk vold er op til tre års fængsel. Det er dog vigtigt at pointere, at kun én af de 10 dømte er blevet straffet for psykisk vold alene. Han blev som tidligere ustraffet idømt seks måneders ubetinget fængsel og skulle desuden betale 25.000 kroner i tortgodtgørelse til den forurettede. Sagen er her beskrevet ud fra domsudskriftet:

Den dømte delte ikke bopæl med den forurettede kvinde, men retten vurderer, at den fornødne husstandstilknytning er til stede, fordi de var kærester i gerningsperioden. Manden er dømt for psykisk vold mod kvinden ved at have blandet sig i opdragelsen af hendes børn, begrænset hendes kontakt med andre på grund af jalousi og forbudt hende at tale om sit arbejde, nyheder og andre bestemte emner. Desuden har han talt nedværdigende til hende og blandt andet sagt, at hun har forskellige psykiske lidelser. Han var også anklaget for gentagne gange at have voldtaget hende, men blev frikendt for denne del af anklagen.

Alle de dømte har været tiltalt for andre forbrydelser mod den samme forurettede (jf. 7.7.3), og fem har også været tiltalt for forbrydelser, der ikke havde noget med den pågældende forurettede

at gøre. De dømte er i visse tilfælde frikendt for nogle af de forhold, de var anklaget for, men kun én er altså udelukkende dømt for psykisk vold, hvorfor vi ikke har tilstrækkeligt grundlag for at udlede, hvad straffen for psykisk vold er i praksis. Når de øvrige skyldkendelser tages i betragtning, synes gennemsnittet på to års fængsel ikke længere at ligge i den hårde ende af strafferammen. Derudover skal det tages med i betragtningen, at syv af de dømte tidligere er straffet for personfarlig kriminalitet (jf. 7.7.1). Domstolene tager i strafudmålingen højde for, om der er tale om vold i gentagelsestilfælde efter Straffelovens § 247. Er den tiltalte tidligere straffet af relevans for sagen, kan domstolene skærpe straffen for psykisk vold (Justitsministeriet, 2019b:9).

Syv af de dømte skal ud over at afsone en fængselsstraf betale erstatning til den forurettede. Den mindste erstatning lyder på 210 kroner og den højeste på 741.000 kroner. Disse beløb er markante yderpunkter, da de øvrige fem erstatninger ligger på 12.300-27.250 kroner. Den højeste erstatning er givet i sagen, der også har den højeste straf, hvor en mand er kendt skyldig i grov vold, voldtægt og psykisk vold mod sin partner, der som tidligere beskrevet blandt andet blev tvunget til at skifte navn og læse i biblen (jf. 7.7.2).

Sammenlignet med de sager, hvor der er sket frifindelse, straffes de dømte for psykisk vold betydeligt mere homogent, da alle er idømt ubetinget fængsel. Tre af de sager, hvor der efter domstolenes vurdering ikke har været ulovlig psykisk vold til stede, er derimod endt i rene frifindelser for alle anklager, mens én person straffes med en bøde, fire med betinget fængsel, og 11 personer skal afsone en fængselsstraf (jf. 7.6). Den gennemsnitlige straflængde i de 19 frifundne sager er 9,5 måneders fængsel, hvoraf nogle af straffene er betingede, mod to års ubetinget fængsel i sagerne med domfældelse for psykisk vold.

Da gerningsbeskrivelsen i den sag, hvor der alene er dømt for psykisk vold, synes at være i den milde ende, tegner der sig opsummerende et billede af, at sager med psykisk vold i praksis straffes med ubetinget fængsel. I de 10 undersøgte sager er straflængden gennemsnitligt to år. Denne voldsform er endnu ikke blevet retsforfulgt selvstændigt, og ni af de 10 straffe inkluderer andre forbrydelser begået mod samme forurettede og i nogle tilfælde også anden kriminalitet. Flertallet af de er derudover tidligere straffet for personfarlig kriminalitet, hvilket også har indflydelse på strafudmålingen.

8. Diskussion

Følgende afsnit har til formål at diskutere anvendelsen af Straffelovens § 243 i praksis samt muligheder og begrænsninger i retsliggørelsen af psykisk vold. Først vil vi diskutere konsekvenserne af straffesystemets afgrænsning af ulovlig psykisk vold, og hvorvidt anvendelsen er i overensstemmelse med lovgivernes intentioner. Dernæst stiller vi spørgsmålstegn ved lovens virkning i praksis. Med afsæt i retssociologiske perspektiver og straffeteori diskuterer vi, om loven fungerer som et strafferetligt værn i praksis samt lovens potentiale til at opbygge moralske barrierer mod psykisk vold.

8.1 Den strafferetlige konstruktion af psykisk vold

Fænomenet, der i retspraksis kategoriseres som psykisk vold, er relativt ensartet. Vores analyse af politidata og domsudskrifter har vist, hvordan straffesagskædens selektionsmekanismer har indsnævret og afgrænset anmeldelserne, så det er sager af en helt bestemt type, der i sidste ende er ført til domfældelse.

Psykisk vold er i strafferetlig forstand foreløbig en form for partnervold. Hvor de 631 anmeldelser for psykisk vold er forskelligartede, hvad angår køn og relationer, er de 10 dømte alle mænd, der har begået psykisk vold mod deres kvindelige partner. Dette tyder på, at ulovlig psykisk vold i praksis er et kønnet fænomen i lighed med det, partnervoldsforskere betegner som tvingende kontrol, der oprindeligt gik under betegnelsen *patriarchal terrorism* (Kelly & Johnson, 2008:478-479). Også adfærdsbeskrivelserne i de 10 sager passer ind i denne teoretiske fortolkningsramme, da den psykiske vold synes at udgøre et regime af kontrollerende adfærdsstrategier, hvilket lovbestemmelsen i øvrigt også fordrer (jf. Straffelovens § 243). Ligheden mellem ulovlig psykisk vold efter foreløbig retspraksis og tvingende kontrol underbygges yderligere af sagernes samlede omfang, da andre forbrydelser kan anvendes som strategier i tvingende kontrol. Alle 10 mænd var også tiltalt for andre straffelovsovertrædelser end psykisk vold mod samme forurettede, og ni ud af 10 dømte for psykisk vold blev også kendt skyldige i mindst én relateret anklage. Dette vidner om et omfang og en grovhed af de sager, straffesystemet har kategoriseret som psykisk vold, der rækker ud over lovbestemmelsen mod psykisk volds anvendelsesområde. Ulovlig psykisk vold er altså sjældent velafgrænset i strafferetlig forstand, da flere af de anvendte voldsstrategier er

lovregulerede efter andre straffelovsbestemmelser. Det synes i hvert fald at være tilfældet i sager af en sådan grovhed, at de er rejst i retten. Det er typisk for rejste sager om partnervold, at de indebærer flere kriminelle forhold mod samme forurettede (Dullum, 2019:247-248).

Psykisk vold er en socialt konstrueret kategori, og en vurdering af lovens anvendelse i praksis må tage afsæt i lovgivernes intentioner om, hvad loven skal regulere, da der ikke er noget, der universelt set er psykisk vold. Modsat tvingende kontrol, der primært udøves af mænd mod deres kvindelige partnere, og som altså er det fænomen, retssystemet i praksis synes at have kategoriseret som ulovlig psykisk vold, er loven kønsneutral. Ser vi på justitsministerens udtalelser i forbindelse med fremsættelsen af lovforslaget, er der heller ikke noget, der tyder på, at intentionen udelukkende har været at straffe mænd for psykisk partnervold mod kvinder (Justitsministeriet, 2019a), sådan som loven ellers har vist sig at fungere i praksis. Anklagemyndigheden har ikke rejst en eneste sag, hvor kønsfordelingen har været omvendt, men vi har heller ikke identificeret nogen afsluttede sager om psykisk vold begået mod en mand i politiets anmeldelsesdata, der har syntes oplagt at retsforfølge som psykisk vold. Ud af de kun 17 afsluttede sager, hvor en voksen mand er forurettet, er der i fem tilfælde tale om en såkaldt modanmeldelse, hvor manden har følt sig udsat for psykisk vold, fordi han selv er blevet politianmeldt. I to sager mangler husstandstilknytningen, da den anmeldte part er en kommune, mens adfærdsmønstret mangler i to tidligere omtalte sager, der handler om højttaleren med uhyggelige lyde under sengen og kæresten, der slog op uden en forklaring (jf. 7.3.2). Derudover handler flere sager om samværskonflikter. Fire sager er ikke uddybet og kan dermed potentielt indeholde ulovlig psykisk vold, ligesom vi igen tager forbehold for, at sagsresuméerne ikke nødvendigvis er fyldestgørende. Kønsbalancen gennem straffesagskæden i sager om psykisk vold kan måske delvist forklares med, at mænd er mere tøvende med at anmelde partnervold end kvinder (Plauborg & Helweg-Larsen, 2012). Forskning peger dog generelt i retning af, at psykisk vold er et kønnet fænomen, hvilket synes at gælde uagtet divergerende definitioner og operationaliseringer (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009; Ottosen & Østergaard, 2018; Europarådet, u/å). Vi vil dog ikke udelukke, at der kan findes tilfælde af psykisk partnervold begået af kvinder mod mænd, der kan falde ind under lovbestemmelsen.

Lovgivernes intention har med al tydelighed været, at loven mod psykisk vold også skal beskytte børn (Justitsministeriet, 2019a; Justitsministeriet, 2019b). Ingen er dog blevet dømt for at have

begået psykisk vold mod et barn, hvorfor denne forventning indtil videre ikke er blevet indfriet. Det skyldes ikke, at psykisk vold begået mod børn ikke er blevet anmeldt, da denne type sager er velrepræsenteret i straffesagskædens første led med mindst 140 anmeldelser. Anklagemyndigheden har dog kun i tre tilfælde vurderet, at en sag mod et barn ville kunne løftes i retten, mens retten i alle tre tilfælde ikke har fundet det bevist, at der var tale om psykisk vold i strafferetlig forstand. Problemet kan være, at det juridisk er svært at skelne mellem ulovlig psykisk vold mod et barn og almindelig børneopdragelse. Børneopdragelse forudsætter en vis styring af barnet, hvorfor det i sager mod børn kan være vanskeligt at argumentere for, at styringen af barnet er *utilbørlig* (jf. 7.3.1). Det kan dog også være, at visse sager ikke passer ind i de retshåndhævende myndigheders forestilling om, hvad psykisk vold er, hvilket kan være en medvirkende årsag til, at de ikke kategoriseres som sådan. Denne pointe vender vi tilbage til.

Lovens kerneområde er negativ social kontrol. Det fastslår lovgiverne, der, som nævnt i specialets indledning, nu vil præcisere ordlyden af § 243, så dette klart signaleres (Justitsministeriet, 2020:9). Dermed antyder lovgiverne, at deres intention primært var at retsforfølge psykisk vold i etniske minoritetsmiljøer. Denne forventning er dog heller ikke blevet indfriet i praksis. Kun to ud af de 10 dømte har anden etnisk baggrund end dansk, hvilket antyder en overrepræsentation i forhold til den generelle befolkning, men faktisk var repræsentationen højere i de rejste sager, ligesom alle med udenlandsk statsborgerskab er sorteret fra gennem straffesagskæden. Det tyder altså på, at disse sager er sværere at retsforfølge eller er sværere at få til at passe ind i den juridiske definition af psykisk vold end sager mod etniske danskere.

Konsekvensen af den snævre lovbestemmelse eller fortolkningen heraf er, at en del af de voldsudøvere, lovgiverne ville straffe, går fri, og en del af de ofre, lovgiverne ville beskytte, får krænket deres retssikkerhed. Systemet straffer dem, det plejer i øvrige partnervoldssager, og lovgiverne kan derfor næppe forvente, at den almenpræventive virkning af loven rammer bredere, end lovens anvendelsesområde i praksis, forudsat at retspraksis er kendt af befolkningen (Dullum, 2019). Retspraksis har vist, at psykisk vold begået mod mænd og børn ikke straffes, ligesom sager, der repræsenterer andet end partnerrelationen, heller ikke i praksis har ført til en fældende afgørelse. Udsatte vil fejle i at identificere deres oplevelser som psykisk vold, når oplevelserne ikke repræsenterer det, der straffes i praksis, men de vil også få et indtryk af, at en politianmeldelse

ikke kan betale sig, hvilket kan påvirke anmeldelsestilbøjeligheden negativt. Desuden vil udøvere føle sig på sikker grund både moralsk og strafferetligt, hvis deres adfærd synes langt fra det lovregulerede, og de vil derfor ikke afholdes fra at begå deres handlinger (Skjørten, 1994:281-282). Den afskrækkende effekt af loven afhænger dog af, at der ligger en vis grad af rationalitet bag udøvelsen af den psykiske vold, og meget af den psykisk voldelige adfærd synes følelsesstyret. På længere sigt kan opbyggelsen af generelle normer og vaner i befolkningen også forventes at udeblive for de typer af psykisk vold, som loven ikke i praksis adresserer. Dette vender vi tilbage til i næste diskussionsafsnit.

Retspraksis i håndteringen af sagerne om psykisk vold synes at bekræfte den allerede etablerede mønsterfortælling om vold i hjemmet. Den fortælling, de 10 domme repræsenterer, adskiller sig ikke fra den amerikanske mønsterfortælling, som Loseke (2001) beskriver, hvorfor det er nærliggende at tænke, at myndighederne kan have taget udgangspunkt i denne mønsterfortælling til at identificere sagerne om psykisk vold. Dette underbygges yderligere ved, at alle de rejste sager også indeholder anklager om vold eller andre forbrydelser mod den samme forurettede. Sagerne kunne altså være rejst uden anklagen om psykisk vold, hvilket efterlader indtryk af, at retssystemet gør, som det plejer uagtet den nye lov. Mønsterfortællingen er en skabelon for, hvordan oplevelser skal defineres (Loseke, 2001). Hvis retssystemet tager udgangspunkt i samme mønsterfortælling som den for vold i hjemmet til at definere psykisk vold, gør Straffelovens § 243 primært en forskel for strafudmålingen, så personer, der under alle omstændigheder ville være dømt, i nogle tilfælde kan straffes hårdere, fordi straffen nu også inkluderer psykisk vold.

En mønsterfortælling har fordele, men også begrænsninger. Mønsterfortællingen om vold i hjemmet har virket som en effektiv fortolkningsressource for voldsramte kvinder, ligesom den har haft stor betydning for konstruktionen af vold i hjemmet som et samfundsproblem og dermed for samfundets håndtering af problemet, men den har også visse begrænsninger, da virkeligheden er kompleks og ikke så let lader sig kategorisere (Loseke, 2001). Den etablerede mønsterfortælling om vold i hjemmet kan ikke rumme det forskelligartede og komplekse fænomen, som lovgiverne har intentioner om at håndtere gennem loven om psykisk vold, og heller ikke de forskelligartede oplevelser, som borgere har opfattet og anmeldt som psykisk vold. Mønsterfortællingens faste rollebesætning med et rent kvindeligt offer og en ond voldsmand er snæver, og mange potentielle

forurettede og gerningspersoner passer ikke ind i disse institutionelle identiteter. Måske er kønsrollerne i fortællingen byttet om, måske har de implicerede aldrig været et par, måske er gerningspersonen en god samfundsborger med en ren straffeattest, og måske er den forurettede ikke helt uskyldig i strafferetlig forstand, da ofre for tvingende kontrol ifølge Johnson ofte gør modstand ved selv at udøve vold (Kelly & Johnson, 2008:479). Alt dette kan bidrage til et narrativ, der ikke er så klart, som mønsterfortællingen fordrer. Levede liv har nuancer, og hvis mønsterfortællingen er unuanceret, kan det være vanskeligt for myndighederne, såvel som de implicerede parter selv, at definere forskelligartede oplevelser som psykisk vold (Loseke, 2001). Straffelovens § 243 efterlader et stort rum til menneskelige skøn hos politi, anklagemyndighed og domstole, og mønsterfortællingen kan derfor i teorien have stor indflydelse på kategoriseringen af disse sager, ligesom den på sigt kan have konsekvenser for, hvad der anmeldes, og på hvilket fænomen potentielle almenpræventive effekter af loven virker. Skal § 243 regulere noget, der i forvejen ikke indgår i Straffeloven, er der for det første behov for at tage afstand fra mønsterfortællingen på dette område, og nuancere den generelle opfattelse af psykisk vold med forskningsbaseret viden, så retsvæsenet kan rumme flere af de sager, lovgiverne har til hensigt at retsforfølge. For det andet må udformningen af lovbestemmelsen tages op til genovervejelse.

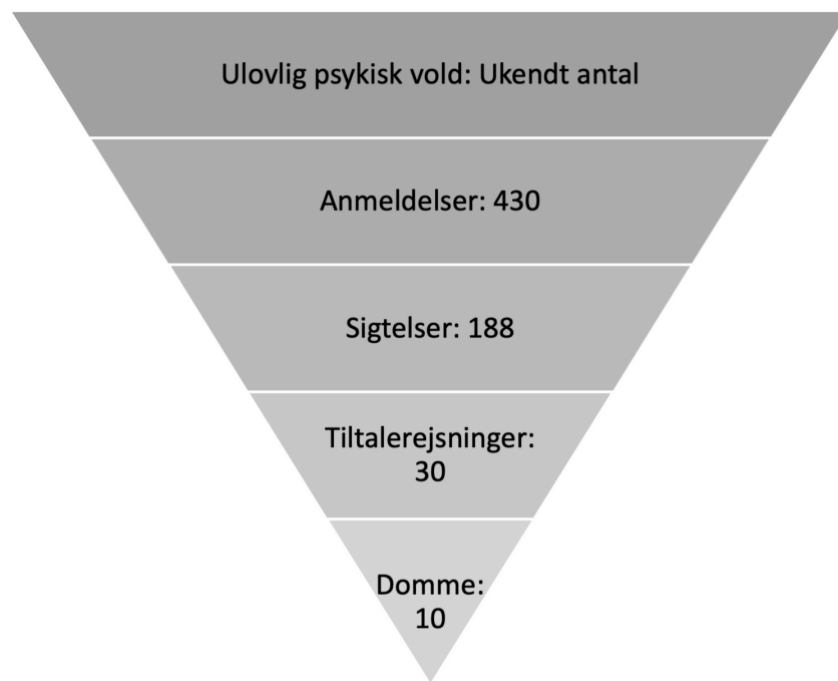
Vi har argumenteret for, at det fænomen, der i retspraksis kategoriseres som psykisk vold, er identisk med det fænomen, førende partnervoldsforskere betegner som tvingende kontrol. Det betyder omvendt, at andre fænomener, som lovgiverne ellers har haft til hensigt at ramme med loven, i den foreløbige praksis er straffri, hvilket også kan få konsekvenser for potentielle almenpræventive effekter af loven. Konstruktionsprocessen af sociale problemer er dog ifølge den konstruktivistiske tankegang uendelig, snarere end at den bevæger sig mod et logisk slutpunkt (Schneider, 1985:225; Hacking, 1991), hvorfor vi ikke kan forvente, at dette er den endelige problemdefinition.

8.2 Lovens status som strafferetligt værn mod psykisk vold

Da regeringen kriminaliserede psykisk vold i 2019, var der stor retsoptimisme at spore hos den daværende justitsminister. Søren Pape Poulsen forventede, at ofrene for psykisk vold med den nye lov ville få *beskyttelse*, da loven skulle virke som et *strafferetligt værn* mod volden (Folketinget, 2019:3; Justitsministeriet, 2019a). I praksis synes det dog ikke at være gået som ønsket. Kun 10

ofre havde på undersøgelsestidspunktet set voldsudøveren i deres sag dømt og dermed opnået samfundets anerkendelse af, at det, de har været udsat for, er ulovlig psykisk vold. Samtidig har retssystemet afvist 420 anmeldte sager gennem henlæggelse eller frifindelse (jf. Figur 17). Vi stiller derfor i dette afsnit spørgsmålstejn ved lovens virkning i praksis som et strafferetligt værn, der kan beskytte ofre for psykisk vold.

Figur 17 - Oversigt over antallet af afsluttede sager på de forskellige niveauer af straffesagskæden.

Kilde: Udledt fra Qlikview (2021). Note: Inspireret af Prieur (2019).

Beskyttelse af udsatte og deres retssikkerhed synes ikke opnået tilstrækkeligt i praksis, når kun 2,3 procent af de anmeldte gerningspersoner dømmes for psykisk vold. Den lave domfældelsesprocent kan skyldes flere faktorer. Første udfordring retter sig mod befolkningens manglende kendskab og brug af lovgivningen (Dullum, 2019). Ganske få sager anmeldes til politiet, sammenlignet med det potentielle omfang af ulovlig psykisk vold, hvilket i sig selv kan være problematisk, da retsvæsenet er afhængigt af, at befolkningen anmelder kriminalitet til retsforfølgelse. På den anden side viser retspraksis, at kravene for at dømme for psykisk vold er så høje, at kun få forurettede reelt opnår, at gerningspersonen i deres sag bliver straffet, hvorfor flere politianmeldelser formentlig blot medfører, at flere forurettede bliver skuffede, når de anmelder forgæves. Vores analyse viser, at

mange af de anmeldte sager desuden ikke passer ind i den juridiske afgrænsning af psykisk vold, og de bliver derfor henlagt forholdsvist tidligt i den strafferetlige proces. Lovens mange kriminalitetskrav gør loven kompleks, hvilket gør den vanskelig at forstå og anvende, selv for politiet, anklagemyndigheden og domstolene. Befolkningens udfordringer med at forstå loven er derfor også i høj grad at forvente.

Et mangelfuldt eller helt fravær af bevismateriale er ligeledes en af udfordringerne i at retshåndhæve loven i praksis. Bevisbyrden er svær at løfte, fordi alle fem kriminalitetskrav i lovbestemmelsen skal kunne bevises, og gerningspersonens psykisk voldelige adfærd mod forurettede sjældent kan dokumenteres. De manglende håndfaste beviser stiller store krav til politiets efterforskning, da det kræver et alternativt fokus i bevisindsamlingen. Omfattende afhøringer af forurettede og vidner bliver i stedet helt afgørende, hvilket både er tidskrævende og fordrer en særlig tilgang og viden om psykisk vold og voldsudsatte (Danner, 2021:20-21). Derudover er lovbestemmelsen udformet således, at det ikke er specifikke handlinger, der er kriminaliseret, hvorfor det er op til de retshåndhævende myndigheder at vurdere, om et forhold kan karakteriseres som en usund relation, ikke strafbar psykisk vold eller strafbar psykisk vold (Anklagemyndigheden, u.å.c). Ulovlig psykisk vold kan altså rumme meget forskellig adfærd og lovens ordlyd er i høj grad til fortolkning. Det kan derfor være svært for domstolene at handle i overensstemmelse med lovgivers intentioner på grund af uklare lovforarbejder (Carlsen, 2010:413). Loven synes derfor svær at anvende i praksis, hvorfor mange sager henlægges, og frifindelsesprocenten er høj.

Når loven om psykisk vold sjældent håndhæves i praksis, kan det føre en række konsekvenser med sig. Herunder er der risiko for, at der skabes en såkaldt sovende lov, der rigtignok er indskrevet i Straffeloven, men som ikke anvendes i praksis (Dullum, 2019:236). Straf er en funktionel nødvendighed for et samfunds sammenhængskraft, hvilket understøttes af den sociologiske tænker Émile Durkheim. For at opretholde solidaritet og et fælles moralsk normsæt om, at psykisk vold er forkert, vil det ifølge Durkheim kræve, at normerne indimellem genopfriskes ved at straffe dem, der afviger fra reglerne. På den måde sendes der et klart signal til det øvrige samfund om, hvad der er rigtigt og forkert (Dalberg-Larsen, 1991:57-58). Retshåndhævelsen er også vigtig i et almenpræventivt perspektiv, hvor sanktionering af få personer kan bidrage til at afholde den

generelle befolkning fra at begå samme lovbrud (Skjørten, 1994:281). Spørgsmålet er blot, hvor mange domme det kræver, før straftruslen opfattes som reel og dermed virker afskrækkende. Når kun enkelte personers oplevelse af psykisk vold passer ind i den strafferetlige definition, og forsvindende få sager retsforfølges, risikerer retsvæsenet at signalere, at man som voldsudsat ikke får noget ud af at politianmelde forholdet, fordi den foreløbige retspraksis vidner om, at der næsten er straffrihed på området. Det efterlader næppe anmeldere med en følelse af beskyttelse, anerkendelse og retssikkerhed. Det er altså problematisk både for retshåndhævelsen, lovens virkning i praksis, ofrenes retsfølelse og for forebyggelse af psykisk vold, når så få gerningspersoner retsforfølges (Dullum & Bakketeig, 2017:121-123).

Ulovlig psykisk vold eksisterer ofte i samspil med andre straffelovsovertrædelser, viser vores analyse. De dømte personer er i ni ud af ti tilfælde også erklæret skyldig i andre personfarlige forbrydelser mod forurettede i samme retssag, herunder blandt andet grov vold, vold, trusler og voldtægt. I de ni sager ville tiltalte altså sandsynligvis alligevel være blevet straffet, og da strafferammen for nogle af de øvrige forbrydelser er mellem tre og otte år (Straffelovens §§ 244, 245, 266, 216), har anvendelsen af § 243 med en strafferamme op til tre års fængsel formentlig gjort en meget lille forskel for strafudmålingen. Derudover er den adfærd, der er beskrevet som psykisk vold i anklagerne, ofte kriminel efter andre lovbestemmelser, hvorfor der synes at være tale om en form for dobbeltkriminalisering (jf. 7.5.2). Den nye lov om psykisk vold synes således at have et begrænset betydning i et strafferetligt øjemed, hvilket får os til at stille spørgsmålstejn ved, hvad loven så bidrager med.

Når politikere iværksætter en ny lov, der skal virke som et strafferetligt værn mod psykisk vold, synes det retsoptimistisk at forvente, at lovgivningen kan løse problemerne og har så afgørende en magt som samfundsregulator, at den straks medfører flere tiltalerejsninger, domfældelser og strengere straffe (Dalberg-Larsen, 1991:83). Denne rene form for retsoptimisme blev dog også nedjusteret af Justitsministeriet, der allerede i lovforslaget tog forbehold for, at kun ganske få anmeldelser formentlig ville blive behandlet ved domstolene. Alligevel fastholdtes lovens indledende mål; at beskytte ofrene og deres retsfølelse gennem afstraffelse af udøverne (Folketinget, 2019:3,7). Selvom sandsynligheden for strafforfølgelse er lille, har loven imidlertid stadig en funktion. Selvom en ny lov ikke øjeblikkeligt fører til gode samfundstilstande, er en vis

retsoptimisme alligevel nødvendig, når nye love iværksættes. Når psykisk vold retsliggøres, sendes der et overordnet signal til befolkningen om, at psykisk vold i nære relationer ikke er acceptabelt i det danske samfund. På den måde kan nye love alligevel indirekte påvirke befolkningens morale, da lovens autoritet, som tidligere nævnt, kan have betydning for befolkningens opfattelse af rigtigt og forkert. En moralsk modstand mod psykisk vold kan på sigt forventes at skabe en vanemæssig lovlighed, hvor ”*den ene generations lovgivning, bliver den næste generations moral*” (jf. Nigel Walker i 5.2). Først og fremmest kan loven og en tydelig kommunikation af denne agere rettesnor for særligt den unge generation, der indtræder i deres første kæresteforhold og først nu skal lære, hvordan man behandler en partner og agerer i overensstemmelse med grænsesætninger i sådan en relation. Lovgivningens evne til at skabe opmærksomhed omkring psykisk vold kan ligeledes danne grundlag for myndigheders indsatser (Scoular, 2010). Når vi etablerer sådan et samfundsmæssigt fokus, en viden og et sprog til at forstå udsatte for psykisk vold, vil myndigheder og organisationer bedre kunne hjælpe og imødekomme de psykisk voldsudsatte, hvilket også er en vigtig strategi for at komme problemet til livs. Love kan således stadig være produktive, selv når de ikke forhindrer lovbrud i at opstå (Scoular, 2010).

Holdningsændringer er dog en proces, der kræver tid og tålmodighed (Dullum & Bakketeig, 2017). Samtidigt fordrer det, at befolkningen er villig til at sætte sig ind i lovens indhold og indordne sig derefter (Dalberg-Larsen, 1991:84). Lovtekster kan dog være svære for den almene befolkning at forstå og fortolke, og loven mod psykisk vold synes særligt kompleks. At få udbredt budskabet om, at psykisk vold er ulovligt og moralsk forkasteligt, stiller derfor store krav til lovgivernes og retsvæsenets kommunikative evner. Særligt kan det være udfordrende at få spredt lovmæssige budskaber ud til resourcesvage befolkningsgrupper, hvilket kan skabe barrierer for adfærdsændringen på sigt (Dalberg-Larsen, 1999:235,85). Adfærdsændringen som følge af den nye lov kan dermed ikke forventes at indtræde af sig selv. Lovens moral- og vanedannende effekter kan også tænkes at blive begrænsede af den foreløbige konstruktion af psykisk vold i retspraksis, der vidner om, at kun særligt grove sager om psykisk partnervold mod kvinder retsforfølges (jf. 8.1). Når nogle gerningspersoner oplever at undgå straf, kan det ifølge Stafford og Warrs udvidelse af den klassiske afskrækkelsesteori skabe incitament til at fortsætte den kriminelle handling, da konsekvenserne herved opfattes som minimale, ligesom oplevelser med at andre er sluppet ustraffet fra forbrydelsen, har teoretisk betydning for afskrækkelsen (Stafford & Warr, 1993:433).

Det kræver dog, at gerningspersonen rationelt opvejer mulige gevinster og omkostninger ved at udøve psykiske vold. Vurderingen af gerningspersonens rationalitet er kompliceret, da den gradvise og systematiske nedbrydning af forurettede i mange tilfælde synes kalkuleret. Omvendt synes gerningspersonerne i mange situationer at være følelsesstyret og agere særligt impulsivt på tab af kontrol over forurettede.

For at befolkningen ændrer moral og tager den nye lov alvorligt, synes det vigtigt, at loven håndhæves. Virkningerne er dog langsigtede, hvorfor vurderingen af lovens reelle norm- og adfærdsændrende effekt ligger uden for dette speciales bidrag.

Foreløbigt synes Straffelovens § 243 ikke i praksis at leve op til den ønskede rolle som et strafferetligt værn mod psykisk vold. Tidligere justitsminister Søren Pape Poulsen, der indførte lovbestemmelsen i 2019, erkendte to år efter kriminaliseringen, at en begrænset brug af loven mod psykisk vold kan udgøre et problem: *"(...) hvis man får det indtryk som borger, at man kan komme med alle de sager, man vil, uden at der sker noget. Så har vi fejlet"* (Danner, 2021:30). Den tidligere minister frygter konkret, at ofre for psykisk vold vil stoppe med at indgive anmeldelse, hvis ikke flere sager kan føres til dom. Lovens såkaldte prøveperiode lakker mod enden, og de strafferetlige udfordringer vidner om, at lovens ordlyd eller fortolkningen heraf inden for en rimelig tidshorisont bør justeres, såfremt den skal leve op til politikernes formål med at lovgive i første omgang. Som Carlsen (2010) pointerer, kan det påvirke tilliden til domstolene, hvis sagerne ikke behandles i overensstemmelse med lovgivers intentioner, selvom udfordringerne måske stikker dybere og afspejles i lovens udformning og uklare definitioner i lovforarbejdet. Mange udfordringer, herunder fortolkningsproblemer, kan som oftest imødekommes ved klarere lovforarbejder (Carlsen, 2010:424,427).

9. Konklusion

Vi har undersøgt, hvordan Straffelovens § 243 anvendes i praksis, og hvad mulighederne og begrænsningerne er i retsliggørelsen af psykisk vold. Formålet er således at bidrage til eksisterende forskning med viden om den nylige retsliggørelse. Undersøgelsen er en eksplorativ dokumentanalyse, baseret på politidata om 631 anmeldelser samt domsudskrifter fra 29 sager, der har været rejst ved domstolene. Specialet placerer sig i den retssociologiske tradition for undersøgelse af anvendt lov, og vores undersøgelsestilgang er overordnet konstruktivistisk.

Vi kan konkludere, at Straffelovens § 243 er vanskelig at anvende i praksis, fordi lovbestemmelsen er kompleks og stiller mange krav til, hvad der skal være til stede og bevist i sagen. De anmeldte sager gennemgår en selektionsproces gennem straffesagskæden, når politi, anklagemyndighed og til sidst domstole vurderer, hvad der kan retsforfølges som psykisk vold, og langt de fleste sager frasorteres. Kun 10 ud af 430 afsluttede sager har ført til fældende dom.

Anmeldelserne afspejler meget forskellige fortællinger om psykisk vold med diverse konstellationer i kønsfordeling og relation mellem forurettet og gerningsperson. Den mest almindelige kønsfordeling er en mandlig gerningsperson mod en kvindelig forurettet. Oftest foregår den anmeldte adfærd i heteroseksuelle parforhold, hvilket er tilfældet i to ud af tre sager, mens forældre/papforældre er anmeldt for psykisk vold mod børn i hver femte sag. Den adfærd, der anmeldes som psykisk vold, varierer betydeligt mellem anmeldelserne. De mest anmeldte adfærdstyper er tvang/styring, fysisk vold, nedværdigende tale og trusler.

Langt de fleste sager om psykisk vold henlægges af politiet eller anklagemyndigheden, uden der rejses tiltale. Det er sket i 93 procent af de afsluttede sager, hvoraf størstedelen er henlagt uden sigtelse. Den præcise årsag til henlæggelserne fremgår ikke, men ofte skyldes henlæggelserne formentlig, at sagerne ikke vurderes at leve op til lovens definition af psykisk vold. Særligt sager, der umiddelbart er karakteriseret som enkeltstående handlinger, eller hvor relationen mellem parterne er perifer, frasorteres tidligt i straffesagskæden. Mange af de henlagte sager, bærer desuden præg af samværskonflikter mellem forældre og modanmeldelser, hvor eks partnere anmelder hinanden gensidigt.

Anklagemyndigheden har rejst tiltale i 30 sager og dermed vurderet, de repræsenterer psykisk vold i overensstemmelse med den juridiske definition. Sammenlignet med de forskelligartede kønsmønstre og relationer i anmeldelserne, sender anklagemyndigheden mere ensartede sager for retten. Særligt sager, hvor en mand er anmeldt for psykisk vold mod sin kvindelige partner, rejses ved domstolene. Kun tre af de 29 rejste sager adskiller sig fra dette mønster. Den psykiske vold består ifølge anklageskrifterne i høj grad af tvang/styring, social isolation, kontrol/overvågning og nedværdigende tale. Alle tiltalte er også anklaget for andre forbrydelser mod forurettede. Det er altså særligt omfattende og grove sager, anklagemyndigheden vurderer, med rimelig formodning repræsenterer psykisk vold i strafferetlig forstand. Derudover er halvdelen af de tiltalte tidligere straffet for personfarlig kriminalitet.

Domstolene er den instans, der endeligt vurderer, om der er tale om ulovlig psykisk vold. Frifindelsesprocenten er høj i disse sager, hvor 19 ud af 29 ikke kunne føres til fældende dom. Det skyldes, at et eller flere af kriminalitetskravene i Straffelovens § 243 efter domstolenes vurdering enten ikke var opfyldt, eller at der manglede beviser herfor. Bevisbyrden har altså vist sig vanskelig at løfte i sager om psykisk vold, men lovbestemmelsen stiller også mange kriminalitetskrav med et stort råderum til at skønne, hvad lovbestemmelsen præcist omfatter.

Kun 10 sager har klaret sig hele vejen gennem straffesagskæden og er dermed kategoriseret som ulovlig psykisk vold af både politi, anklagemyndighed og domstol. Disse sager er relativt ensartede. Alle dømte er mænd, der har udøvet psykisk vold mod sin kvindelige partner. Der er altså sket frifindelse i de få rejste sager, der adskiller sig fra dette mønster, ligesom der er sket frifindelse i størstedelen af sagerne mod udlændinge og etniske minoriteter, der udgjorde 11 af de tiltalte, men kun to af de dømte. Den psykiske vold i dommene adskiller sig ikke væsentligt fra beskrivelsen i de frifundne sager, men de relaterede anklager mod samme forurettede er mere enslydende i de fældende afgørelser. Kun én person er dømt for psykisk vold alene. Alle 10 mænd er blevet idømt ubetingede fængselsstraffe, hvor retten i sin afgørelse lægger stor vægt på vidneforklaringer, hvor især en troværdig forurettet er afgørende. Forurettedes forklaring skal dog understøttes af andre beviser eller vidneforklaringer.

Retsvæsenets samlede anvendelse af loven viser, at det i praksis kun er få anmelderes oplevelser, der passer ind i den strafferetlige definition af psykisk vold. Fænomenet, der i retspraksis

kategoriseres som psykisk vold, synes at være identisk med dét, førende teoretikere på området betegner som *tvingende kontrol* (Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2009). Retspraksis synes dermed at bekræfte den allerede eksisterende mønsterfortælling om vold i hjemmet, som Loseke (2001) beskriver med et klart narrativ om et rent kvindeligt offer, der udsættes for mishandling af sin onde mandlige partner.

Begrænsningerne ved retsliggørelsen af psykisk vold i praksis handler i vid udstrækning om bevismæssige vanskeligheder og lovens udformning, da den har mange kriminalitetskrav og i høj grad giver rum til fortolkning. Den lave domfældelsesprocent vidner om, at håndhævelsen af loven er vanskelig, og at loven derfor ikke fungerer som et strafferetligt værn mod psykisk vold i praksis. Retsliggørelsen af psykisk vold kan dog potentielt medføre generelle moral- og vanedannende ændringer, da lovreguleringen signalerer til befolkningen, at psykisk vold ikke tolereres i vores samfund. Disse almenpræventive effekter afhænger dog af lovens anvendelse i praksis. Samtidigt er de langsigtede, hvorfor de i givet fald først vil være at spore i fremtiden.

Vores analyse viser, at anvendelsen af Straffelovens § 243 foreløbigt ikke lever op til lovgivernes ambitioner om at beskytte ofre for psykisk vold og straffe voldsudøverne. Specialets fund er særligt relevante i lyset af lovgivernes planlagte revidering af lovbestemmelsen, hvor politikerne med fordel kan anvende denne nye viden i arbejdet med lovændringen.

10. Litteraturliste

Albonetti, C. A. (1986). Criminality, prosecutorial screening, and uncertainty: Toward a theory of discretionary decision making in felony case processings. *Criminology*, 24(4), s. 623-644.

Ali, P. A., Dhingra, K., & McGarry, J. (2016). A literature review of intimate partner violence and its classifications. *Aggression and violent behavior*, 31, s. 16-25.

Andenæs, J. (1977). Nyere forskning om almenprevensjonen – status og kommentar. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, s. 61-101.

Andersen, L. B. (2012). Forskningskriterier. I: L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen, *Metoder i statskundskab*, (s. 97-113). Hans Reitzels Forlag.

Andersen, L. B., Binderkrantz, A. S., & Hansen, K. M. (2012). Forskningsdesign. I: L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen, *Metoder i statskundskab*, (s. 66-95). Hans Reitzels Forlag.

Anklagemyndigheden (u/å.a). *Tiltale*. Hentet 06.05.2021 via:
<https://anklagemyndigheden.dk/da/tiltale-sigtet>

Anklagemyndigheden (u/å.b). *Vidner, ofre og sigtede - Er der mulighed for at tage særlige hensyn, når jeg skal vidne?* Hentet fra 26.05.2021 via:
<https://anklagemyndigheden.dk/da/saerlige-hensyn-til-vidner-ofre>

Anklagemyndigheden (u/å.c). *Udsat for psykisk vold?* Hentet 06.06.2021 via:
<https://anklagemyndigheden.dk/da/udsat-psykisk-vold>

Brinkmann, S. (2015). Etik i en kvalitativ verden. I: S. Brinkmann, & L. Tanggaard. *Kvalitative metoder - En grundbog* (s. 463-479). Hans Reitzels Forlag.

Carlsen, B. (2010). Om strafudmåling og lovmotiver. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 3, s. 412-428.

Christoffersen, M. N., Armour, C., Lasgaard, M., Andersen, T. E., & Elklit, A. (2013): The prevalence of four types of childhood maltreatment in Denmark. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 9, s. 149-156.

Copes, H. & Hochstetler, A. (2010). Interviewing the incarcerated: pitfalls and promises. I: W. Bernasco. *Offenders on Offending: Learning about crime from criminals*. (s. 49-67). Willan Publishing.

Dahler-Larsen, P. (2005). Dokumenter som objektiveret social virkelighed. I: M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitative Metoder i et Interaktionistisk Perspektiv* (s. 235-254). København: Hans Reitzels Forlag.

Dalberg-Larsen, J. (1991). *Lovene og livet - En retssociologisk grundbog*. (s. 18-48, 50-89, 229-267). Odense: Akademisk Forlag.

Danmarks Domstole (2020). *Aktindsigt*. Hentet 17.03.2021 via: <https://domstol.dk/alle-emner/aktindsigt/>

Danmarks Statistik (2019). *Fakta om indvandre og efterkommere i Danmark*. Hentet 05.04.2021 via: <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2019/2019-02-18-fakta-om-indvandrere-og-efterkommere-i-danmark>

Danner (2021). *To år med strafbar psykisk vold - Erfaringer fra praktikerfeltet*. Hentet 18.04.2021 via: https://danner.dk/sites/default/files/danner/FINAL_Psykisk%20vold%20rapport310321_NY_1.pdf

Danner & Røde Kors (2018). *Den usynlige vold – viden om psykisk vold*. Hentet 16.04.2021 via: https://danner.dk/sites/default/files/danner/Dokumenter/Viden%20om%20psykisk%20vold_publication_FINAL.pdf

de Vaus, D. A. (2001). *Research Design in Social Research*, (s. 1-16, 34-52). London: Sage Publication.

Domsudskrifter (2021). 29 domsudskrifter i sager med tiltale for overtrædelse af Straffelovens § 243 om psykisk vold, behandlet ved danske byretter i perioden fra 5. maj 2019 til 20. januar 2021, (jf. *Bilag 3*). Indhentet online og via aktindsigter februar-april 2021.

Dullum, J. (2019). Besøksforbud som beskyttelsestiltak. I: K, Skjørten., E, Bakketeig & S, Mossige. *Vold i nære relasjoner - Forståelser, konsekvenser og tiltak*. (s. 233-250). Universitetsforlaget.

Dullum, J., & Bakketeig, E. (2017). Bruk av legalstrategi mot vold i nære relasjoner. *Tidsskrift for strafferett*, 17(02). s. 103-125.

Ejskjær, M. F. & Helles, R. (2015). *Kvantitativ indholdsanalyse* (s. 9-20). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Europarådet (u/å). *Europarådets konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet – Istanbulkonventionen*. Hentet 05.03.2021 via: <https://rm.coe.int/1680685e22>

Folketinget (2019). *Forslag til lov om ændring af straffeloven og forskellige andre love (Selvstændig bestemmelse om psykisk vold)*. Hentet 09.04.2021 via: <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/201812L00139>

Follingstad, D. R. (2007). Rethinking Current Approaches to Psychological Abuse: Conceptual and Methodological Issues. *Aggression and Violent Behavior*, 12(4), s. 439-458.

Greve, V. & Langsted, L. B. (2011). *Hovedlinjer i erhvervsstrafferetten*. (s. 18-32). Jurist- og økonomforbundets Forlag.

Hacking, I. (1991). The making and molding of child abuse. *Critical inquiry*, 17(2), s. 253-288.

Hansen, K. M. (2012). Kvantitative datakilder. I: L. B. Andersen, H. M. Kasper, & R. Klemmensen. *Metoder i statskundskab*. (s. 287-300). Hans Reitzels Forlag.

Hansen, K. M., & Hansen, S. W. (2012). Univariat analyse. I: L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen. *Metoder i statskundskab*. (s. 339-362). Hans Reitzels Forlag.

Hastrup, K., Rubow, C., & Tjørnhøj-Thomsen, T. (2011). Projektdesign. I: K. Hastrup, C. Rubow, & T. Tjørnhøj-Thomsen. *Kulturanalyse - Kort fortalt*. (s. 33-48). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Holmberg, L. (1999). *Politiets skøn i retssociologisk betydning*. (s. 1-14). København: Det juridiske fakultet, Københavns Universitet.

Isdal, P. (2002). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget

Johnson, M. P. (2005). Domestic Violence: It's Not about Gender: Or Is It? *Journal of Marriage and the Family*, s. 1126-1130.

Justitsministeriet (2006). Grundnotat vedrørende Kommissionens grønbog om konflikter om stedlig kompetence og ne bis in idem-princippet i straffesager. Hentet 29.04.2021 via: <https://www.ft.dk/samling/20051/almdel/reu/bilag/497/258677.pdf>

Justitsministeriet (2019a). *Nyt lovforslag ligestiller psykisk og fysisk vold*. Hentet 18.03.2021 via: <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/nyt-lovforslag-ligestiller-psykisk-og-fysisk-vold/>

Justitsministeriet (2019b). *Rigsadvokatmeddelsen, afsnittet: Psykisk vold*. Hentet 19.04.2021 via: <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2019/9293>

Justitsministeriet (2020). *Aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023*. Hentet 10.02.2021 via: <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2020/12/Aftale-om-politiets-og-anklagemyndighedens-oekonomi-2021-2023-1.pdf>

Kelly, J. B. & Johnson, M. P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: Research update and implications for interventions. *Family Court Review*, 46(3), s. 476–499.

Klemmensen, R., Andersen, L. B., & Hansen, K. M. (2012). At lave undersøgelser inden for statskundskab. I: L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen, *Metoder i statskundskab* (s. 19-40). Hans Retizels Forlag.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. (s. 105-123). Hans Reitzels Forlag.

Loseke, D. (2011). How to Successfully Construct a Social Problem. I: E. Rubington & M. S. Weinberg. *The Study of Social Problems: Seven Perspectives*, (s. 306-318). Oxford University Press.

Loseke, D. R. (2001). Lived realities and formula stories of "battered women." I: J. F. Gubrium & J. A. Holstein, *Institutional selves: Troubled identities in a postmodern world*, (s. 107-126). New York: Oxford University Press.

Loseke, D. R. (2017). *Thinking about social problems: An introduction to constructionist perspectives*. (s. 3-24). Routledge.

Lovdata (u/å). *Lov om straff (straffeloven) Annen del. De straffbare handlingene Kapittel 25. Voldslovbrudd mv.* Hentet 09.04.2021 via: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-10#§283

Lynggaard, K. (2015). Dokumentanalyse. I: S. Brinkmann, & L. Tanggaard. *Kvalitative metoder - En grundbog*. (s. 153-168). Hans Reitzels Forlag.

McMahon, M. & McGorrrery, P. (2020). *Criminalising Coercive Control – Family Violence and the Criminal Law*. Singapore: Springer.

Møller, K. (2018). Dokumentanalyse - muligheder og begrænsninger i arkiveret information. I: M. H. Jacobsen. *Metoder i Kriminologi*. (s. 201-229). Hans Reitzels Forlag.

Oksbjerg, S. (2018). *Holdningsundersøgelse: Hvad mener og ved danskerne om psykisk vold?* Hentet 15.03.2021 via: <https://levudenvold.dk/aktuelt/nyheder/holdningsundersogelse-hvad-mener-og-ved-danskerne-om-psykisk-vold/>

Oldrup, H., Andersen, S., Kjær S., Nielsen N. H. & von Rosen, C. B. (2018). *Psykiske, fysiske og sociale konsekvenser af psykisk vold i parforhold – kortlægning af forskning*. København: Lev Uden Vold, s. 1-68.

- Ottosen, M. H., & Østergaard, S. V. (2018). *Psykisk partnervold: en kvantitativ kortlægning*. VIVE - Det Nationale Forsknings-og Analysecenter for Velfærd, s. 1-87.
- Pedersen, A. B. (2018). Kvantitative kriminalitetsdata – om kildemateriale og læsning af oplysninger om kriminalitet. I: Jacobsen, M. H., (red.) *Metoder i kriminologi*, (s. 53-84). København: Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, A. J. B., Kyvsgaard, B., & Balvig, F. (2018). Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2017. *Copenhagen: Ministry of Justice, University of Copenhagen, Crime Prevention Council, National Danish Police*, s. 90-98.
- Plauborg, R. & Helweg-Larsen, K. (2012). *Partnervold mod mænd i Danmark*. (s. 1-112). Statens Institut for Folkesundhed.
- Prieur, A. (2019). Strafferetlig forfølgelse af menneskehandel til prostitution i Danmark: Hvilken retsbeskyttelse får ofrene. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 106(2), 156-175.
- Rasmussen, N. (2014). *Ret til et liv uden vold - Juridisk analyse af Danmarks opfyldelse af Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet*. (s. 78-82). København: Institut for Menneskerettigheder.
- Rigspolitiet (2020). *Redegørelse - Fejl i politiets identitetssammenlægnings*. Hentet 15.03.2021 via: <https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/REU/bilag/489/2222679/index.htm>
- Schneider, J. W. (1985). Social Problems Theory: The Constructionist View. *Annual Review of Sociology*, 1985 11, s. 209-229.
- Scott, M. (2020). The making of the new “gold standard”: The domestic abuse (Scotland) Act 2018. I: McMahon, M. & McGorrery, P. *Criminalising Coercive Control - Family Violence and the Criminal Law*, (s. 177-194). Singapore: Springer.
- Scoular, J. (2010). What's law got to do with it? How and why law matters in the regulation of sex work. *Journal of law and society*, 37(1), s. 12-39.
- Silverman, D. (2014). *Intrepreting Qualitative data*. (s. 275-296). London: Sage.

- Skjørten, K. (1994). Problemer ved bruk av legalstrategi mot vold og seksuelle overgrep i familien. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, s. 280-294.
- Slettan, S., & Øie, T. M. (2001). *Forbrytelser og straff - Innføring i strafferett*. (s. 10-15). Oslo: Universitetsforlaget.
- Stafford, M. C. & Warr, M. (1993). Reconceptualizing Deterrence Theory. I: *Criminological Theory: Past to present*, (s. 431-436) New York: Oxford University Press.
- Stark, E. (2020). The 'Coercive Control Framework': Making Law Work for Women. I: McMahon, M. & McGorrery, P., *Criminalising Coercive Control – Family Violence and the Criminal Law*, (s. 33-49). Singapore: Springer.
- Stark, E. (2009). *Coercive control: The entrapment of women in personal life*. Oxford University Press.
- Qlikview (2021). *Rapporter om anmeldelser, sigtelser, henlæggelser og afgørelser*. Hentet 04.02.2021 via. Nordjyllands Politi.
- Udenrigsministeriet (2014). *Bekendtgørelse af konventionen af 11. Maj 2011 til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet*. Hentet 26.05.2021 via: <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/2014/11>
- Uppsala Universitet (u/å). *Grov kvinnofridskränkning*. Hentet 09.04.2021 via: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/>
- Walklate, S., Fitz-Gibbon, K., & McCulloch, J. (2018). Is more law the answer? Seeking justice for victims of intimate partner violence through the reform of legal categories. *Criminology & Criminal Justice*, 18(1), s. 115-131.
- WHO & PAHO (2012). *Understanding and addressing violence against women*. Hentet 04.03.2021 via: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf;jsessionid=9294BF04F4D55D1256035F1069D4F2B5?sequence=1

Wiener, C. (2020). From Social Construct to Legal Innovation: The Offence of Controlling or Coercive Behaviour in England and Wales. I: McMahon, M. & McGorrery, P. (red.) *Criminalising Coercive Control - Family Violence and the Criminal Law*, (s. 159-175). Singapore: Springer.

Aas, G. (2014). Familievold som et spesialfagfelt i politiet? *Nordisk politiforskning*, vol. 1, nr. 1/2014, s. 58–82.